

บทที่ 5

การจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงราย

บทนี้เป็นการศึกษาเพื่อจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม
ในเขตเทศบาล จังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

5.1 การสำรวจและศึกษามรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความโดดเด่นทาง
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงราย

5.2 เส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงราย

5.2.1 การจำแนกประเภทมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความโดดเด่นทาง
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงรายเพื่อการจัดเส้นทางการเรียนรู้

5.2.2 รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมือง
เชียงราย

5.2.3 การจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมือง
เชียงราย

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การสำรวจและศึกษามรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงราย

ผลของการศึกษาและประเมินคุณค่าในบทที่ 4 เพื่อเลือกแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงรายได้จำนวน 26 แห่งที่ผ่านมานั้น ในขั้นตอนต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมของแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ได้รับการคัดเลือกเหล่านั้นอีกครั้ง ด้วยการศึกษารายละเอียดทั้งภาคเอกสารและภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งในทางประวัติศาสตร์ศิลปะ และวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อความรู้ และกิจกรรมต่างๆ ในแหล่งมรดกวัฒนธรรมแต่ละแห่ง เพื่อให้สามารถนำไปการจัดการเป็นเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงรายต่อไป ซึ่งผลการศึกษาที่มีรายละเอียดดังนี้

1) วัดพระธาตุคอกยวมทอง

1.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมวัดพระธาตุคอกยวมทอง ตั้งอยู่ที่บ้าน คอกยวม ถนนอาจอำนวย ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายเส้นทางคมนาคม โดยเริ่มจากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) เข้าทางถนนอุตรกิจ ผ่านถนนราชเดชดำรงและถนนคอกยวม ระยะทางจากถนนสายเอเชีย ประมาณ 2 กิโลเมตร

1.2) ประวัติความเป็นมา เมืองเชียงรายสร้างขึ้นในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 19 มีแนวคูเมืองและกำแพงเมืองล้อมรอบคอกยวมทอง และกำหนดให้คอกยวมทองเป็นสพคือเมืองต่อมาคงมีการสร้างพระธาตุคอกยวมทองขึ้นบนคอกยวมทอง ซึ่งคงเป็นทั้งสะดือเมืองและพระมหาธาตุกลางเมือง จากนั้น¹ พระธาตุคอกยวมทองจึงเป็นปูชนียสถานส่วนกลางของเมืองเชียงรายอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้มีการก่อสร้างวิหารชั่วคราวหลังคามุงด้วยใบตองตั้ง เมื่อพระพุทธรังษีวิวัฒน์ ได้มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระแก้ว จึงริเริ่มทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดคอกยวมทอง โดยการสร้างวิหารและศาลาโถง ในช่วงปี 2497 -2528²

¹ สุรพล ดำริห์กุล. ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549. หน้า 105.

² หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ราไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 22.

1.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเชียงราย ครั้งพญามังรายต้องการสร้างเมืองเชียงราย จึงได้กำหนดเอาคอยจอมทองให้เป็นสะดือเมือง ซึ่งคอยจอมทองนี้เป็นภูเขาขนาดเล็กตั้งอยู่ภายในกำแพงเวียงทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ตั้งของพระธาตุคอยทองซึ่งคาดว่าสร้างขึ้นในสมัยล้านนา เพื่อให้เป็นทั้งสะดือเมืองและพระมหาธาตุกลางเมือง³

1.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

1.4.1 พระธาตุคอยจอมทอง

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้างแต่มีผู้เสนอว่า พระธาตุคอยจอมทองได้สร้างเมื่อ พ.ศ. 1332 ในสมัยพระยาเรือนแก้ว ผู้ครองเมืองไชยนารายณ์ ซึ่งได้พระบรมสารีริกธาตุที่พระมหาเถระชาวลังกาได้นำมามอบให้แก่พระเจ้าฟ้างคราชเจ้าเมืองโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติ โดยพระเจ้าฟ้างคราชได้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุนั้นออกเป็น 3 ส่วนนำไปประดิษฐานไว้ที่คอยตุง คอยจอมกิตติและคอยจอมทองแห่งนี้⁴ จากนั้นในระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2497 – 2528 ได้มีการบูรณะโดยพระพุทธรังษีวิวัฒน์เจ้าอาวาสวัดพระแก้วในขณะนั้น⁵

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม แต่เดิมเป็นเจดีย์ขนาดเล็ก แต่ได้รับการบูรณะขยายฐานให้ใหญ่ขึ้นในพ.ศ. 2482 ดังรูปทรงที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบพระธาตุคอยจอมทองมีลักษณะเป็นเจดีย์ล้านนาแบบพุกาม องค์ประกอบของเจดีย์ส่วนฐานมีลักษณะเป็นฐานปัทม์หกเหลี่ยมยกสูง องค์เจดีย์มีลักษณะเป็นชั้นบัวถลารับองค์ระฆัง ส่วนยอดประกอบด้วยบัลลังก์ปล้องโฉน ปลียอด และมีฉัตรอยู่บนชั้นบนสุด องค์เจดีย์หุ้มด้วยทองจังโกฏี⁶

³ สุรพล คำริห์กุล. ช่างเมืองและวัดหัวข่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549. หน้า 103.

⁴ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. *เชียงราย ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว* / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 99.

⁵ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 22 – 23.

⁶ อภิชาติ ศิริชัย,ปิยะเวทย์ กองสอน. วารสารล้อล้านนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2553. หน้า 34.

1.4.2 พระวิหาร

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระวิหารสร้างในสมัยใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่เดิมมีวิหารชั่วคราวมุงด้วยตองติงตั้งอยู่ จึงได้มีการบูรณะและสร้างพระวิหารขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2497 ขนาดกว้าง 2 เมตร ยาว 20 เมตร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคาสร้างด้วยไม้ ต่อมาในปี พ.ศ.2528 ได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหาร โดยกระเทาะปูนเก่าออกแล้วฉาบใหม่ มีการเปลี่ยนหลังคามุงกระเบื้องแทน พร้อมกันนั้นก็ได้ทำการทาสีใหม่ทั้งหลัง⁷ และมีการซ่อมแซมครั้งล่าสุดในปี 2531 พร้อมกับการสร้างเสาศระคือเมืองเชียงราย

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม โดยมีลักษณะเป็นพระวิหารแบบร่วมสมัย ระหว่างศิลปะล้านนาและรัตนโกสินทร์ มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ประกอบด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบัน บัวหัวเสา ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย และมีการตกแต่งภายในพระวิหารด้วยจิตรกรรมที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา⁸

1.4.3 เสาศระคือเมืองเชียงราย

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะ เสาศระคือเมืองเชียงรายสร้างในปีพ.ศ. 2531 สมัยนายอร่าม เอี่ยมอรุณ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ได้ร่วมมือกับชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระคุณของพญามังราย และเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯมหาราช เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2530⁹

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เสาศระคือเมืองเชียงรายได้รูปแบบมาจากเสาใจกลางบ้านของชาวไทลื้อ นายพิทยา บุนนาค อาจารย์พิเศษ คณะวิจิตรศิลป์

⁷ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 22 – 23.

⁸ อภิชาติ ศิริชัย, ปิยะเวทย์ กองสอน. *วารสารลือลือ* ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2553, หน้า 34.

⁹ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. *เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว* / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 100.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงได้นำรูปแบบ “พนมบาแกง” ของขอมมาปรับปรุงให้เกิดความสวยงาม¹⁰ โดยยึดตามระบบของจักรวาล มีทั้งหมด 108 หลัก เป็นรูปแบบสมมุติของจักรวาล เสาสะดือตั้งอยู่บนรูปสมมุติของจักรวาล ด้านหน้าหันไปทางทิศตะวันออก ลานรอบนอกนั้นหมายถึงแผ่นดิน และล้อมรอบด้วยคูน้ำ อันเปรียบได้กับน้ำในจักรวาล รอบในนั้นยกขึ้นเป็น 6 ชั้นหมายถึงสวรรค์ทั้ง 6 กามภูมิ แล้วยกขึ้นอีก 3 ชั้นหมายถึงรูปภูมิ อรูปภูมิ และชั้นบนสุดเปรียบได้กับนิพพานสำหรับตัวเสาสะดือเมืองนั้นเปรียบคั่งเขาพระสุเมรุ ตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 เหลี่ยม หมายถึงตรีภুবรรพตหรือผา 3 เล้า ล้อมด้วยเสา 108 ต้น อันหมายถึงสิ่งสำคัญในจักรวาล และล้อมรอบอีกชั้นด้วยร่องน้ำ 5 ร่องซึ่งเปรียบเป็นปัญจมหานทีลดหลั่นเป็นชั้น ไหลลงสู่พื้นดินชาวจังหวัดเชียงรายเคารพศรัทธาเสาสะดือเมืองมาก จึงนิยมนำเอาเสา และสร้างน้ำเพื่อความสุขและความร่มเย็นตัวเองและจังหวัดเชียงราย เสาสะดือเมืองพร้อมทั้งเสาบรวิหาร 108 ต้นนี้ แกะสลักจากหินแกรนิตในท้องถิ่น โดยช่างสิงห์คำ สมเครือ บ้านตุ่นใต้ ตำบลตุ่น อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ลักษณะรูปทรงและลวดลายหัวเสาทำตามรูปแบบเสาหิน โบราณ ปัจจุบันเสานั้นตั้งอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย จังหวัดลำพูน¹¹

2) วัดงำเมือง

2.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมวัดงำเมือง ตั้งอยู่ถนนอุตรกิจ หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย โดยสามารถใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) ผ่าน ถนนสายบ้านราชเดชดำรง ระยะทางจากตัวถนนสายเอเชีย ประมาณ 2 กิโลเมตร

2.2) ประวัติความเป็นมา วัดงำเมืองปรากฏในเอกสาร โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยระบุว่า วัดงำเมืองสร้างเมื่อ พ.ศ. 1861¹² แต่เดิมมีแต่ สตุ๊ป (กู๋) บรรจุพระอัฐิของพญามังรายสร้างโดยพญาไชยสงครามโอรส

¹⁰ รศ.ดร.ปรีชา อุปโยคิน และคณะ, เวียงเชียงราย, จังหวัดเชียงราย งบประมาณจังหวัดประจำปี งบประมาณ 2552 การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, หน้า 99.

¹¹ รศ.ดร.ปรีชา อุปโยคิน และคณะ, เวียงเชียงราย, จังหวัดเชียงราย งบประมาณจังหวัดประจำปี งบประมาณ 2552 การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, หน้า 100.

¹² สถาบันราชภัฏเชียงราย, โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา, *เชียงราย ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว* / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 86.

พญามังรายมหาราช ในพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจากที่พญามังรายได้สวรรคตที่เมืองเชียงใหม่ ได้
อัญเชิญมาประดิษฐาน ณ คอยแห่งนี้ ต่อมาข้าราชการโทรมจนเกือบจะเป็นวัดร้างมาตั้งแต่ก่อน
สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ทางพระพุทธรังษีวิวัฒน์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับดูแลวัดงำ
เมืองตั้งแต่ พ.ศ.2495 เป็นต้นมาและได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดงำเมือง โดยสร้างกุฏิสงฆ์ วิหาร
กำแพงวัด และหอรบขังตามลำดับ¹³

2.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ภายในวัดพบสถูป (กู๋) พญา
มังรายซึ่งสร้างโดยพระยาไชยสงครามโอรสของพญามังรายมหาราช ในพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจาก
ที่พญามังรายได้สวรรคตที่เมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.1860 พญาไชยสงครามพระราชโอรสได้ถวาย
พระเพลิงพระศพพญามังรายมหาราชแล้วพระองค์ทรงไม่โปรดเมืองเชียงใหม่ ได้กลับมาครองเมือง
เชียงรายและอัญเชิญพระอัฐิของพญามังรายมาประดิษฐาน ณ สถานที่แห่งนี้¹⁴

2.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

2.4.1 พระวิหาร

1) ประวัตการก่อสร้างและบูรณะ วัดงำเมืองได้ข้าราชการโทรมจนเกือบจะ
เป็นวัดร้างมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เหลือเพียงแต่สถูป (กู๋) และฐานวิหาร
เท่านั้น จนกระทั่งปีพ.ศ.2511 ได้มีการก่อสร้างวิหารขึ้นใหม่ 1 หลัง ขนาดกว้าง 14 เมตร ยาว 25.50
เมตร ทรงล้านนา และต่อมาในปีพ.ศ. 2526 มีการบูรณะพระวิหารอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากต้นโพธิ์ได้
โค่นทับพระวิหาร ทำให้ต้องเปลี่ยนช่อฟ้าและใบระกาที่ชำรุด¹⁵ และใช้พระวิหารหลังนี้มาจนถึง
ปัจจุบัน

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมพระวิหารเป็นศิลปะล้านนา
ประยุกต์โดยสร้างเป็นอาคารสูงที่นิยมสร้างในภาคกลาง แต่ยังคงประดับตกแต่งแบบล้านนาด้วย

¹³ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาส
วัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 20 – 21.

¹⁴ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. *เชียงราย
ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว* / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย,
เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 86.

¹⁵ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาส
วัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 20 – 21.

เครื่องไม้แกะสลักลวดรักปิดทองหน้าบันและโค้งคิ้ว ป้านลมโค้งอ่อนแบบล้านนา ทางเข้าด้วยรูปปั้นพญานาค¹⁶

2.4.2 กู่พญามังราย

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะสถูป (กู่) พญามังรายซึ่งสร้างโดยพญาไชยสงครามโอรสของพญามังรายมหาราช ในพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจากที่พญามังรายได้สวรรคตที่เมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.1860 และอัญเชิญพระอัฐิของพญามังรายมาประดิษฐาน ณ คอยแห่งนี้¹⁷

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม กู่พญามังรายมีลักษณะคล้ายกับเจดีย์ทรงปราสาทยอดเดี่ยวแบบล้านนาที่มีส่วนรองรับองค์ระฆังอยู่ในผังแปดเหลี่ยม ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมสร้างในช่วงยุคทองของล้านนา พุทธศตวรรษที่ 21 ¹⁸

3. วัดพระแก้ว

3.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมวัดพระแก้ว ตั้งอยู่เลขที่ 19 หมู่ 1 ถนนสิงห์ไคล ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มจากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) เข้าทางถนน สิงห์ไคล ผ่านถนนถนนไตรรัตน์ ระยะทางจากถนนสายเอเชียประมาณ 1.5 กิโลเมตร

3.2) ประวัติความเป็นมาวัดพระแก้ว ในหนังสือรัตนพิมพวงศ์ ที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพระแก้วมรกต กล่าวไว้ว่า เจ้ามหาพรหมผู้ครองเมืองเชียงรายได้ช้อนพระแก้วมรกตโดยเอาปูนขาวผสมกับทรายอ่อนเคล้าด้วยน้ำผึ้งน้ำอ้อย พอกทาทั่วองค์ลวดรักปิดทองใส่ขี้ผึ้งใหญ่ปิดดูแล้วเก็บช้อนไว้ในโพรงที่คอรระฆังขององค์เจดีย์วัดป่าญะ¹⁹ หรือป่าเยี้ยะ ต่อมาในปี พ.ศ.1977 พระเจดีย์วัดป่าเยี้ยะได้ถูกฟ้าผ่าทำลายลง พบพระพุทธรูปปั้นองค์หนึ่งจึงอัญเชิญมาไว้ในพระวิหาร ต่อมาปูนที่พอกไว้ตรงพระนาสิก กะเทาะออกเห็นเป็นแก้วสีเขียว ชาวบ้านจึงได้อาปนุออกทั้งองค์

¹⁶ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 87.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 56.

¹⁸ สารสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ปีที่ 8 ฉบับที่ 7 เดือน กรกฎาคม 2546 .หน้า 20.

¹⁹ ประวัติวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย งานสมโภชสมเด็จพระพุทธิชนวงศ์ วันที่ 19-21 มีนาคม 2533, หน้า 11.

ปรากฏเป็นพระพุทธรูปที่ทำจากหินสีเขียว²⁰ นั่นจึงเป็นที่มาของชื่อ “วัดพระแก้ว” ซึ่งใช้ชื่อนี้มาจวบจนปัจจุบัน และเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2521 วัดพระแก้วได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ

3.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายวัดพระแก้ว เป็นวัดที่ค้นพบพระแก้วมรกต ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ นั้น ฟ้าได้ผ่าเจดีย์ร้างองค์หนึ่ง และได้พบพระพุทธรูปลงรักปิดทองอยู่ในเจดีย์ ต่อมารักกะเทาะออกจึงได้พบว่าเป็นพระพุทธรูปสีเขียวสร้างด้วยหยก คือพระแก้วมรกต ชาวบ้านจึงเรียกชื่อวัดใหม่แห่งนี้ว่า วัดพระแก้ว²¹

3.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

3.4.1 พระเจดีย์

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระเจดีย์สร้างขึ้นสมัยเจ้ามหาพรหมผู้ครองเมืองเชียงราย ต่อมาพระเจดีย์อยู่ในสภาพทรุดโทรมลงได้มีการบูรณะในปี พ.ศ.2496²² และ พ.ศ. 2533 ตามลำดับ

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมพระเจดีย์มีฐาน 8 เหลี่ยม แต่ละเหลี่ยมกว้าง 5.20 เมตร วัดศูนย์กลางได้ 9.50 เมตร ฐานเป็นลักษณะบัวคว่ำมีลูกแก้วคัน 2 ชั้นต่อไปเป็นรูปบัวหงาย ฐานขึ้นไปจึงเป็นหน้ากระดานซ้อนสามชั้นลดหลั่นกันไปอีกหลายชั้นจนถึงรูประฆัง ฐานขึ้นไปเป็นส่วนของปล้องไฉนซ้อนลดหลั่นขึ้นไปถึงเก้าชั้นจนถึงปลียอดเหนือปลียอดเป็นฉัตรโลหะครอบอยู่ บนทองจังโก²³

²⁰ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 57.

²¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 58.

²² หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 8.

²³ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 105.

3.4.2 พระอุโบสถ

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระอุโบสถ ไม่พบประวัติว่ามี การสร้างพระอุโบสถครั้งแรกเมื่อใด ในปีพ.ศ. 2433 ได้มีการสร้างพระอุโบสถขึ้นโดยครูบาสมณะ โสภโณ เจ้าอาวาสวัดในขณะนั้น²⁴ ต่อมา ในปีพ.ศ. 2504 ได้มีการปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดพระแก้ว ซึ่งสร้างมาตั้งแต่พ.ศ.2433 โดยได้รื้อออกหมด เพื่อทำการเปลี่ยนเสาไม้เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่วนผนังได้ก่ออิฐถือปูน เครื่องไม้บางส่วนก็ใช้ของเดิม และเมื่อปีพ.ศ.2521 ได้เปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาซึ่งแต่เดิมใช้กระเบื้องซีเมนต์ธรรมดาเป็นกระเบื้องเคลือบดินเผา จากนั้นได้มีการบูรณะอีกครั้งหนึ่งในปีพ.ศ.2527 โดยกะเทาะปูนตามผนังด้านนอกออกหมด แล้วทำการฉาบปูนใหม่ มีการลงรักปิดทองเสาใหม่ แต่ยังคงใช้ลวดลายเดิม²⁵

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมพระอุโบสถมีขนาดกว้าง 9.50 เมตร ยาว 21.85 เมตรพระวิหารทรงเชียงแสน สร้างด้วยไม้ มีลักษณะฐานเดี่ยว เชิงหลังคาลาดต่ำ ลักษณะของพระอุโบสถเป็นแบบแม่ไก่กอกใช้ประดับตกแต่งแบบล้านนาด้วยเครื่องไม้แกะสลักลงรักปิดทอง ติดกระจกหน้าบันและโค้งคิ้ว ความโดดเด่นได้แก่บันทางทางเข้าบันด้วยรูปปั้นพญานาค²⁶

3.4.3 พระพุทธรูป พระเจ้าล้านทอง

1) ประวัติความเป็นมา พระพุทธรูป พระเจ้าล้านทองแต่เดิมเป็นของวัดพระเจ้าล้านทอง ซึ่งวัดมีสภาพเป็นวัดร้างจึงถูกรื้อไป²⁷ จึงได้มีการอัญเชิญไปไว้บนวัดคอยง่าเมือง และอัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานในอุโบสถวัดพระแก้ว เมื่อ วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504 ซึ่งชาวเมืองเชียงรายนิยมเรียกกันว่า พระเจ้าล้านทอง²⁸

²⁴ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 57.

²⁵ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ราไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 18 – 19.

²⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 19.

²⁷ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงเรียนอนุบาลเชียงรายและจวนผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย

²⁸ ประวัติวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย งามสมโภชสมเด็จพระพุทธิชินวงศ์ 19-21 มีนาคม 2533 (หน้า 11) อ้างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 58.

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระเจ้าล้านทอง ที่ประดิษฐานในอุโบสถวัดพระแก้ว เป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงจากทับเกษตรถึงยอดศรี 2.80 เมตร รอบพระเศียร 1.60 เมตร นั่งขัดสมาธิราบ พระรัศมีเป็นลักษณะบัวควมอยู่ในเปลวเพลิง ชายสังฆาฏีสั้นเหนือราวพระถัน เม็ดพระศกใหญ่ พระหนุเป็นปมใหญ่และชัดมาก²⁹

4. วัดพระสิงห์

4.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม วัดพระสิงห์ตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 ถนนท่าหลวง ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มจากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) เข้าทางถนนสิงห์ไคล ผ่านเข้าถนนท่าหลวงระยะทางจากถนนสายเอเชีย ประมาณ 1.0 กิโลเมตร

4.2) ประวัติความเป็นมาวัดพระสิงห์ เป็นวัดโบราณดั้งเดิม สันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างในปี พ.ศ. 1928 โดยสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าพรหม พระอนุชาของพระเจ้ากือนา เจ้าเมืองเชียงใหม่ พระเจ้ามหาพรหมได้มาครองเมืองเชียงรายระหว่างปี พ.ศ. 1888 -1934³⁰ และได้หล่อพระพุทธรูปสี่หังค์ ประดิษฐานไว้ที่วัดเพื่อความเป็นสิริมงคล และได้รับการยกฐานะจากวัดราษฎร์ให้เป็นพระอารามหลวงเมื่อปี พ.ศ.2536 เป็นอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ

4.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย วัดพระสิงห์เป็นศาสนสถานอันเป็นศูนย์รวมใจของชาวเชียงรายมาอย่างยาวนาน มูลเหตุที่ได้ชื่อว่า วัดพระสิงห์นั้นเชื่อกันว่าครั้งหนึ่งวัดนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญในปัจจุบัน คือ พระพุทธรูปสี่หังค์ หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า พระพุทธรูปสี่หังค์ หรือ พระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะล้านนา³¹

²⁹ ประวัติวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย งามสม โภชสมเด็จพะพุทธชินวงศ์ 19-21 มีนาคม 2533 (หน้า 11) อ้างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 58.

³⁰ วัดพระสิงห์(พระอารามหลวง) อ้างใน ที่ระลึกเนื่องใน โอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 52.

³¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 52.

4.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

4.4.1 พระอุโบสถ

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะ พระอุโบสถนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 2432 - 2433 สร้างด้วยไม้ทั้งหลังตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา ตกแต่งประดับประดาด้วยลวดลายแกะไม้ปิดทอง³² ต่อมา ได้รับการบูรณะ เมื่อปี พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2533

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมรูปทรงเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาสมัยเชียงแสน ลงรักปิดทอง ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาถลดชั้น 2 ชั้น ฐานเป็นพื้นยกสูงด้านหน้าบันได ซึ่งทำเป็นบันได มีราวบันไดเป็นหาง มีสิ่งซึ่งเป็นสัญลักษณ์หัวราวบันได โครงสร้างเดิมเป็นไม้เนื้อแข็ง แต่ปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นฉาบปูน ลักษณะเด่น คือ บานประตูหลวงทำจากไม้สักขนาดกว้าง 2 เมตร 40 เซนติเมตร หนา 20 เซนติเมตร ทำด้วยไม้แกะสลักจิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปริศนาธรรมแทนธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่อยู่ในกายมนุษย์ โดยมีสัตว์ในตำนาน 4 ชนิดแทนสัญลักษณ์ ได้แก่ ช้าง เป็นสัญลักษณ์แทนธาตุดิน นาค เป็นสัญลักษณ์แทนธาตุน้ำ ครุฑ เป็นสัญลักษณ์แทนธาตุลม และสิงโต เป็นสัญลักษณ์แทนธาตุไฟ ผสมผสานโดยมีลายไทยเป็นส่วนประกอบ แกะสลักโดยสถาปนิก บั้วงาม ออกแบบโดยศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ ถวัลย์ ดัชนี³³

4.4.2 รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพญามังรายครองเมืองเชียงราย³⁴

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเป็นรอยพระพุทธรูปบาทจำลองบนแผ่นศิลา กว้าง 5 นิ้ว ยาว 2 ฟุต มีอักษรขอมโบราณจารึกว่า กุศลารมมา อุกุศลารมมา³⁵

³² วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระสมณศักดิ์เจ้าอาวาส เป็น พระราชสิทธินายก (5 ธันวาคม 2544) อ้างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 53.

³³ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 53.

³⁴ อภิชาติ ศิริชัย และปิยะเวทย์ กองสอน, วารสารสื่อล้านนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2553, หน้า 34.

4.4.3 พระพุทธสิหิงห์

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1934 โดยเจ้ามหาพรหมเจ้าเมืองเชียงราย ที่ครองเมืองเชียงราย โดยเจ้ามหาพรหมไปยืมพระพุทธสิหิงห์จากพระเจ้าแสนเมืองมา เป็นแบบหล่อพระพุทธสิหิงค์จำลองที่เมืองเชียงรายโดยหล่อบนเกาะคอนแท่นกลางแม่น้ำโขงแล้วนำมาประดิษฐาน ณ วัดพระสิงห์³⁶ ปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้ในกุฏิเจ้าอาวาสวัด

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระสิงห์เป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิปางมารวิชัย ศิลปะแบบเชียงแสน หล่อด้วยสำริด ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 37 เซนติเมตร สูงทั้งฐาน 66 เซนติเมตร

5. วัดศรีบุญเรือง

5.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม วัดศรีบุญเรืองตั้งอยู่บนถนนสิงห์ไคลหมู่ที่ 3 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายจากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) เข้าทางถนนอุตรกิจ ผ่านถนนศรีเกิด เข้าสู่แยก ถนนสิงห์ไคลระยะทางจากถนนสายเอเชีย ประมาณ 200 เมตร

5.2) ประวัติความเป็นมาวัดศรีบุญเรืองสร้างเมื่อ พ.ศ. 1982 ต่อมาเป็นวัดร้าง เมื่อคุ้มเจ้าหลวงได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นโรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ วัดเชียงหมื่นซึ่งอยู่ในคุ้มหลวงจึงต้องย้ายสิ่งของและประธานมาไว้วัดศรีบุญเรือง ต่อมาได้มีกษัตริย์และประชาชนชาวเชียงรายได้ช่วยบูรณปฏิสังขรณ์ วัดศรีบุญเรือง ได้สร้างเสนาสนะ เช่นพระอุโบสถหลังใหม่เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน³⁷

³⁵ อภิชาติ ศิริชัย และปิยะเวทย์ กองสอน. วารสารล้อล้านนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2553, หน้า 34.

³⁶ วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระสมณศักดิ์เจ้าอาวาส เป็น พระราชสิทธินายก (5 ธันวาคม 2544) อ้างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 52.

³⁷ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 93.

5.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายวัดศรีบุญเรืองเป็นวัดสิริมงคล ตั้งอยู่ภายในกำแพงเมืองโบราณ ของเมืองเชียงราย และเป็นวัดประจำทิศเหนือ ที่เก่าแก่วัดหนึ่ง มีการเก็บรวบรวมปับธรรมและคัมภีร์โบราณทางพุทธศาสนา

5.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

5.4.1 พระวิหาร

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระวิหารหลังเก่าสร้างเมื่อ พ.ศ. 1982 ต่อมามีการบูรณะล่าสุดปี พ.ศ. 2554³⁸

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมลักษณะวิหารเป็นแบบล้านนา แบบปิดผนังทึบ ขนาด 6 ห้อง แพนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยกเก็จออกด้านหน้า 1 ชั้น ด้านหลัง 1 ชั้น ฐานพื้นยกสูง ทางด้านหน้าทำเป็นบันได ด้านข้างวิหารเจาะบานหน้าต่างด้านละ 6 ช่อง ชุ่มปูนปั้น แบบล้านนาผสมภาคกลางจากการบูรณะ หลังคาทำเป็นแบบลดชั้นลง 2 ชั้น กระเบื้องมุงหลังคา เป็นดินเผาเคลือบสามสี คือ สีเขียวเป็นขอบนอกล้อมรอบด้วยสีน้ำตาลอ่อนและน้ำตาลแก่ ไว้ภายในตามแผนนิมวัดในภาคกลาง ซึ่งบูรณะในยุคปัจจุบัน ส่วนประดับเครื่องบนของหลังคา ได้แก่ ปานลม ลักษณะเป็นประดับกระจกเป็นรูปตัวพญานาค หน้าบันด้านหน้าเป็นรูปลูกฟัก โครงสร้างไม้ตั้งใหม่ ปิดทอง ลงกระจก ด้านข้างมีคันทวยสลักไม้รูปทำเป็นรูปลายพฤกษา³⁹

5.4.2 พระเจดีย์

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะ สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานมีการบูรณะใหม่ พ.ศ. 2554⁴⁰

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเป็นพุทธศิลป์แบบล้านนา รูปแบบทรงปราสาทประยุกต์ สี่เหลี่ยมจัตุรัส ส่วนบนเป็นที่รองรับทรงระฆังคว่ำ ฉัตรยอดเจดีย์เป็นแบบพื้นเมืองประยุกต์แบบพื้นเมือง⁴¹

³⁸ เรื่องเดียวกัน.

³⁹ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรวิรวงศ์ เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง วันที่ 17 ธันวาคม 2555

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁴¹ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรวิรวงศ์ เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง วันที่ 17 ธันวาคม 2555

5.4.3) พระพุทธรูป พระสิริมิ่งมงคล

- 1) ประวัตการก่อสร้างและบูรณะพระพุทธรูปสิริมิ่งมงคลสร้างขึ้นสมัยใดไม่มีหลักฐานแน่ชัด
- 2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมพุทธลักษณะ เป็นพระพุทธรูปสร้างด้วยเนื้อทองสัมฤทธิ์ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 21 นิ้ว ความสูง 39 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่โบราณ คู่วัดศรีบุญเรืองจนถึงปัจจุบัน⁴²

6. วัดกลางเวียง

6.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมวัดกลางเวียงตั้งอยู่ที่ ถนนอุตรกิจ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1(สายเอเชีย) ผ่านถนนอุตรกิจ ตรงใจกลางเมืองเชียงราย ห่างจากถนนสายเอเชีย 1.2 กิโลเมตร

6.2) ประวัตความเป็นมา วัดกลางเวียงเคยเป็นวัดร้างมาก่อน แต่เดิมมีชื่อว่า วัดจันทน์โลก หรือ วัดจันตะโลก มีหลักฐานที่ค้นพบเป็นใบลานและแผ่นอิฐจารึกว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. 1975 ด้วยเหตุที่ในบริเวณนั้นมีต้นจันทน์แดง ซึ่งเป็นไม้มีมูลค่าสามารถใช้ทำยาและเครื่องหอมได้ จึงทำให้วัดนี้ได้ชื่อว่า จันทน์โลก หรือ จันตะโลก ด้วยเหตุที่วัดนี้ตั้งอยู่ใจกลางเวียง เมื่อเมืองเชียงรายได้รับการฟื้นฟูขึ้นใน พ.ศ. 2386 ตัวเวียงที่สร้างขึ้นใหม่จะเป็นแนวยาวไปตามริมฝั่งแม่น้ำกกจากคอยจอมทองไปทางทิศตะวันออก บริเวณกึ่งกลางเวียงแห่งนี้ตรงกับพื้นที่วัดจันทน์โลก จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อวัดมาเป็น วัดจันทน์โลกกลางเวียง ต่อมาในปีพ.ศ. 2434 ต้นจันทน์แดงได้ถูกพายุพัดโค่นล้ม ทางวัดได้มีการสร้างเจดีย์บนที่ตั้งเดิมของต้นจันทน์แดงนั้น และถูกเรียกว่า วัดกลางเวียง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา⁴³

6.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย วัดกลางเวียง เป็นวัดความสำคัญในยุคการฟื้นฟูเมืองเชียงราย ซึ่งสร้างในสมัยยุคสถาปนาเมืองเชียงราย ราวพุทธศตวรรษที่ 20 จากเมืองร้างมาก่อนเป็นระยะเวลายาวนานเริ่มเมื่อ ปีพ.ศ.1975 เดิมชาวบ้าน เรียกว่า วัดจัน

⁴² เทศบาลนครเชียงราย.คู่มือโบราณวัตถุและศิลปกรรมจังหวัดเชียงราย.สำนักงานเทศบาลนครเชียงราย. 30 มกราคม 2554.

⁴³ สุรพล คำวิหคกุล. ช่างเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549. หน้า 104.

ตะโลก หรือ วัดจันทน์โลก เพราะในวัดเคยมีต้นจันทน์แดงขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ ถือเป็นไม้มงคลใช้บูชาพระตามธรรมเนียมโบราณ จนกระทั่งเมื่อมีการสร้างวัดเมืองเชียงรายใหม่ และพบว่าวัดแห่งนี้ อยู่ใจกลางเมืองพอดี จึงได้สถาปนาสะดือเวียง หรือ เสาหลักเมืองขึ้น และบูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปภายในอุโบสถ พร้อมกับเปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดจันทน์โลกกลางเวียง เพื่อให้เป็นวัดสำคัญกลางเวียงตามคติวัฒนธรรมชาวเวียง⁴⁴

6.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

6.4.1 พระวิหาร

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระวิหารวัดกลางเวียง อดีตนวิหารร้าง ได้บูรณะสร้างขึ้นใหม่ พ.ศ. 2386 สมัยที่เรียกว่ายุคสถาปนาเมืองเชียงราย⁴⁵

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เป็นพระวิหารแบบล้านนา ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาลดชั้น 2 ชั้น ยกเก็จออกด้านหน้า 2 ช่วง ด้านหลัง 1 ช่วง ปลูกด้วยแผ่นกระเบื้อง ผนัง ลงรัก ปิดทอง เสากลมลงรักและปิดทอง ฐานเป็นพื้นยกสูง ด้านหน้าทำเป็นบันได ซึ่งมีราวบันไดเป็นนาคปูนปั้นประดับกระจุกอยู่สองข้าง ด้านหน้า ช่วงที่ 1 เป็นราวบันไดด้านข้าง ซึ่งเป็นราวบันไดเป็นตัวเหงาทั้ง 2 ด้าน ผนังวิหารทั้งสองข้างเจาะเป็นหน้าต่าง ทำซุ้มปูนปั้นปิดทองประกอบภาพตัว 12 นักษัตรและตามมุขวิหารประดับด้วยรูปปั้นเทวดา ส่วนประดับหลังคา ได้แก่ ป้านลม ลงรักปิดทอง เป็นรูปพญานาค หน้าบันด้านหน้ากรอบลูกฟักในโครงสร้างมั่วตั้งใหม่ ลายตาผ้า ลงรักปิดทอง ตอนล่างลงมาเป็นโค้งคิ้วปิดทองลายดอกไม้ ด้านข้างมีคันทวยสลักไม้รูปทำเป็นรูปพญานาคประดับด้วยลายพฤกษา⁴⁶

⁴⁴ สุรพล คำริห์กุล. ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549. หน้า 104.

⁴⁵ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 107.

⁴⁶ อภิชาติ ศิริชัย. วารสารล้อล้านนาปีที่ 2 ฉบับที่ 18. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2545), หน้า 17-23.

6.4.2 พระเจดีย์

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระเจดีย์วัดกลางเวียง สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2446 ตำแหน่งบริเวณต้นจันทร์แดงหักโค่นลงมา

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมตำแหน่งที่ตั้งของพระเจดีย์อดีตเคยเป็นที่ตั้งของต้นจันทร์แดง ที่ล้มตายไป เจดีย์มีขนาด 8 เหลี่ยม ฐานล้อมรอบด้วยเจดีย์ชั้นรอบฐานมีช้างทรงเครื่องยืนราย จำนวน 8 ตัว รูปทรงปราสาททรงระฆังลดหลั่น 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นฝังซุ้มประตู มีแถวระนาบประดิษฐานพระพุทธรูปเรียงรายเป็นจังหวะทุกชั้น เหนือชั้นระฆังคว่ำขนาดเล็กเป็นส่วนยอด เป็นเจดีย์รูปแบบใหม่

6.4.3 เสาสะดือเมือง

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะเสาสะดือเมือง เมื่อปีพ.ศ.2440 ได้มีการสร้างสถูปเจดีย์ขนาดเล็ก เพื่อให้เป็นสะดือเมืองแห่งใหม่ของเชียงราย⁴⁷ เนื่องจากมีการรังวัดเมืองเชียงรายใหม่ และพบว่าวัดแห่งนี้อยู่ใจกลางเมืองพอดี และได้มีการบูรณะอีกครั้งใน พ.ศ. 2534

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เสาสะดือเมือง มีลักษณะคล้ายสถูปเจดีย์ มีขนาดผ่าศูนย์กลาง 3 เมตร สูง 4 เมตร รูปลักษณะเหมือน ปีกทอง มียอดสูงขึ้นไปปิดทอง สร้างมณฑปแบบล้านนาครอบไว้

7. วัดมุงเมือง

7.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมตั้งอยู่บนถนนอุตรกิจ หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) ระยะห่างจากถนนสายเอเชียประมาณ 1.5 กิโลเมตร

7.2) ประวัติความเป็นมาวัดมุงเมือง เดิมเป็นพื้นที่รกร้าง มีแต่บ้านของชาวบ้านที่ใช้อาศัย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2382 ในช่วงยุคของการฟื้นฟูเมืองเชียงราย

⁴⁷ สุรพล คำวิหิตกุล. ช่างเมืองและวัดหัวข่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549, หน้า 104.

สมัยเจ้าธรรมลังกา เป็นวัดคณะสงฆ์มหานิกาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2409 และได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2410⁴⁸

7.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย วัดมุงเมือง คือ วัดที่มีความหมายเชื่อว่าเป็นวัดที่มุงคลุมเมืองเชียงรายไว้ เรียกว่า มุงเมือง เปรียบเสมือนหลังคาเมืองเชียงราย เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสองสี หรือ พระเจ้าสองสีพระประธานในพระอุโบสถองค์แรกหล่อด้วยทองสำริด พระวรกายเป็นสีทอง จีวรเป็นสีนากทิ้งดงาม ซึ่งเป็นองค์ศักดิ์สิทธิ์ของเมืองเชียงราย โดยมีเรื่องเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ว่า ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เครื่องบินทิ้งระเบิดเมืองเชียงราย บริเวณโดยรอบ ซึ่งเป็นตลาดสดแต่ภายในวัดปลอดภัย⁴⁹

7.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

7.4.1 พระวิหาร

1) ประวัติก่อสร้างและบูรณะพระวิหารหลังเก่าสร้างในสมัย พ.ศ. 2383 ในช่วงยุคของการฟื้นฟูเมืองเชียงรายสมัยเจ้าธรรมลังกา ต่อมาได้มีการบูรณะครั้งที่ 2 สร้างทับหลังแรกที่ทรุดโทรม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2498 ต่อมาได้มีการบูรณะครั้งที่ 3 ใน พ.ศ. 2543⁵⁰

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมวิหารเป็นแบบล้านนาแบบปิดผนังทึบ ขนาด 6 ห้อง แผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยกเก็จออกด้านหน้า ชั้น ด้านหลัง 3 ชั้น ฐานพื้นยกสูง ทางด้านหน้าทำเป็นบันได ด้านข้างวิหารเจาะบานหน้าต่างด้านละ 6 ช่อง ซุ้มปูนปั้นล้านนา หลังคาทำเป็นแบบลดชั้นลง 2 ชั้น กระจับปี่หลังคาเป็นดินเผาเคลือบสีน้ำตาล ภายในตามแผนนิมวัดในภาคกลาง ซึ่งบูรณะในยุคปัจจุบัน ส่วนประดับเครื่องบนของหลังคาได้แก่ป้านลม ลักษณะเป็นประดับกระจักเป็นรูปตัวพญานาค หน้าบันด้านหน้าเป็นรูปลูกฟักโครงสร้างไม้ตั้งใหม่ ปิดทอง ลงกระจัก ด้านข้างมีคันทวยสลักไม้รูปทำเป็นรูปลายพุกกษา⁵¹

⁴⁸ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 84.

⁴⁹ อภิชาติ ศิริชัย. วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 7. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 33.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 32.

⁵¹ อภิชาติ ศิริชัย. วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 7. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 33.

7.4.2 พระเจดีย์

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระเจดีย์สร้างในสมัย เจ้าธรรมลังกาในปี พ.ศ. 2383 และจากสภาพทรุดโทรมลงได้มีการบูรณะพร้อมกับพระวิหาร ในการบูรณะครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2498 ต่อมาได้มีการบูรณะครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2543 และปัจจุบันมีการบูรณะสร้างองค์ใหม่ในปี พ.ศ. 2554

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมองค์พระเจดีย์แบบล้านนาประยุกต์สีทอง ตั้งอยู่บนฐานแปดเหลี่ยม จากฐานเป็นบัวคว่ำบัวหงาย และเป็นองค์ระฆังซ้อนลดหลั่นขึ้นไปห้าชั้น องค์ระฆังมีขนาดเล็กบนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมมีซุ้มจระนำสี่ทิศ องค์ระฆังและเปลวยอดมีขนาดเล็ก

7.4.3 พระพุทธรูปพระเจ้าสองสี

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะหลักฐานการสร้างไม่ปรากฏแน่ชัด เป็นพระพุทธรูปที่อยู่คู่วัดมาตลอดตั้งแต่สร้างวัด

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมพระเจ้าสองสี พุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสำริด พระวรกายเป็นสีทอง จีวรเป็นสีนาก สัมฤทธิ์ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 20 นิ้ว ความสูง 39 นิ้ว⁵²

8. วัดมิ่งเมือง

8.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม วัดมิ่งเมืองตั้งอยู่บนถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ด้านข้างติดถนนบรรพปราการใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) ห่างจากถนนสายเอเชีย ประมาณ 2 กิโลเมตร

8.2) ประวัติความเป็นมาเดิมเป็นวัดไทใหญ่ซึ่งมีอายุเท่ากับเมืองเชียงราย เนื่องจากแต่ก่อนมีชุมชนไทใหญ่อาศัยอยู่รอบบริเวณวัด ประกอบกับมีศิลปะ ศาสนสถานและศาสนวัตถุแบบพม่า จึงถูกเรียกขานว่าเป็นวัดเงี้ยว แต่ชื่อที่ชาวเชียงรายรู้จักกัน คือ วัดช้างมูบ ตามหลักฐาน

⁵² เรื่องเดียวกัน หน้า 34.

ทางประวัติศาสตร์และคำบอกเล่าของคนโบราณ วัดนี้มีความสำคัญกับช่างคู่มารมีของพญามังราย⁵³ วัดมิ่งเมืองได้สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2420 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปีพ.ศ. 2513⁵⁴

8.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายวัดมิ่งเมืองอยู่ติดสถานที่สำคัญทางโบราณคดีของจังหวัดเชียงราย เป็นประตูเมืองเก่าของเมืองเชียงราย คือ ประตูไก่อ่คำ หรือประตูข้าวคำ หรือประตูเจ้าพ่อสันป่าแดง ซึ่งคนเชียงรายเรียกยังคงเรียกบริเวณสี่แยกที่ดินนบรพปรากฏตัดกับถนนไตรรัตน์ว่า สี่แยกข้าวคำ ที่บริเวณประตูวัดด้านทิศตะวันออก มีบ่อน้ำโบราณ ชื่อ น้ำบ่อจางมูบ ศิลปะแบบไทใหญ่ มีซุ้มครอบไว้เป็นประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างหมอบ เชื่อกันว่าบ่อน้ำนี้เป็นบ่อน้ำโบราณที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคของผู้คนโบราณที่สัญจรเข้าออกเมือง ได้มาพักกายบริเวณประตูเมืองเพื่อดื่มน้ำและล้างหน้าให้เกิดสิริมงคลก่อนจะเริ่มเดินทางออกหรือเข้าสู่เมืองเชียงราย⁵⁵

8.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

8.4.1 พระวิหาร

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะวิหารวัดมิ่งเมือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2420 เป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าวิหารวัดมิ่งเมืองได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในปีนี้ โดยกลุ่มชาวไทใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมาจากช่วงยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง เพราะจะพบว่าก่อนที่จะซ่อมแซมวิหารวัดมาเป็นรูปแบบอย่างเช่นรูปทรงดั้งเดิมเป็นแบบไทใหญ่ทั้งหมด

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ กระจกช่างด้านนายนกพื้นสูงทำเป็นช่องลม ประกอบด้วยไม้เป็นซี่ มีปูนปั้นรูปเทวาประดับรอบวิหาร มีราวบันไดเป็นนาคปูนปั้นประดับกระจกออยู่สองข้าง ภายในตกแต่งลาดลายแกะสลักลงรักปิดทอง ฝาเพดานแบบศิลปะไทใหญ่ บนเส้นหลังคาวิหารประดับด้วยปราสาทจำลองคติความเชื่อแบบไตรภูมิและบราลีรูปหงส์จำนวน 34 ตัว⁵⁶

⁵³ อภิชาติ สิริชัย. *วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 6*. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 29-31.

⁵⁴ กรมการศาสนา. 2532 : 591 อ้างใน สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. *เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา* สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 80.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 29.

⁵⁶ สัมภาษณ์ พระครูโสภณศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง วันที่ 17 มกราคม 2556

8.4.2 พระเจดีย์

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระเจดีย์สร้าง ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเป็นปูชนียสถานเก่าแก่ที่มีคู่มากับวัด เป็นศิลปะแบบล้านนา เดิมก่อนการบูรณะเป็นรูปทรงพม่าทั้งหมด แต่ต่อมาได้รับการบูรณะใหม่ โดยสร้างเจดีย์บริวารตั้งไว้สี่มุม ประดับด้วยฉัตรศิลปะแบบพม่า ชาวบ้านเรียกเจดีย์นี้ว่า พระธาตุมิ่งเมืองนอกจากนี้เจดีย์นี้มีความสำคัญ คือ เป็นที่เก็บรวบรวมประวัติของวัดไว้⁵⁷

8.4.3 บ่อน้ำข้างมูบ

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะบ่อน้ำข้างมูบสร้างพร้อมกับการบูรณะวัดมิ่งเมือง ในช่วงสมัยพ.ศ. 2386 สมัยเจ้าธรรมลังกาฟื้นฟูเมืองเชียงราย บ่อน้ำนี้ได้ให้ประโยชน์แก่ชุมชนชาวตลาดเชียงรายเป็นอย่างมากเพราะเป็นบ่อน้ำแห่งเดียวที่อยู่ในบริเวณนี้ ทั้งใช้ตักดื่ม และตักไปขาย และเป็นสถานที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างในเมืองและนอกเมือง เมื่อชาวบ้านเดินทางไกลมาเข้าเมือง จะแวะพักดื่มน้ำที่บ่อนี้ก่อนไปธุระ พอเสร็จธุระจะออกจากตัวเมืองก็แวะพักเหนื่อย และดื่มน้ำที่บ่อน้ำข้างมูบก่อนแล้วค่อยเดินทางต่อไป⁵⁸

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมรูปแบบการก่อสร้างมีหลังคาเป็นรูปซุ้มโงง ประดับด้วยรูปปั้นของช้างทรงเครื่องหมอบ ซึ่งหมอบอยู่บนซุ้ม หันหน้าไปทางทิศตะวันออก

3.4.4 พระพุทธรูป พระศรีจอมเมือง

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะประดิษฐานที่วัดมิ่งเมือง ตามประวัติจารึกที่ฐานได้หล่อขึ้นโดยศรัทธาชาวไทใหญ่เมื่อพ.ศ. 2480⁵⁹

⁵⁷ อภิชาติ ศิริชัย. วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 6. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 29.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-30.

⁵⁹ เทศบาลนครเชียงราย. สุจิบัตรงานแห่งพระเวดเวียงเชียงราย. สำนักงานเทศบาลนครเชียงราย. 30 มกราคม 2554.

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมพระพุทธรูปขนาดหน้าตักกว้าง 15 นิ้ว สูงจากหน้าตักถึงยอด 21 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปทึบตั้งงามหล่อด้วยทองสำริดสองสี ศิลปะแบบช่างหลวงในราชสำนักของไทยใหญ่ เป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำวัดมิ่งเมือง⁶⁰

9. วัดศรีเกิด

9.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม วัดศรีเกิดตั้งอยู่บ้านศรีเกิด หมู่ที่ 3 ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) ผ่านเข้าถนนบ้านศรีเกิด ระยะห่างจากถนนทางหลวง ประมาณ 200 เมตร

9.2) ประวัติความเป็นมา วัดศรีเกิดสร้างเมื่อ พ.ศ. 2441 เป็นวัดมงคลนามแห่งเมืองเชียงรายเสริมความเป็นสิริมงคล เปรียบเป็นสถานที่เกิดของต้นพระมหาโพธิ์ หรือต้นศรีตามภาษาเมือง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2513⁶¹ อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถและกุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุ มีพระประธาน และเจดีย์ศิลปะล้านนา บานประตูหน้าต่าง คันทวย หน้าบัน ของวัดนี้เป็นไม้สักแกะสลักสวยงาม

9.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายวัดศรีเกิด เป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณในกำแพงเมือง ด้านทิศตะวันออก ของตัวเมืองเชียงราย สันนิษฐานถึงนัยยะสำคัญที่บ่งบอกให้รู้ว่า วัดนี้เป็นวัดมิ่งมงคล ของเมืองเชียงราย ทางด้านทิศตะวันออก มีความหมายแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองและความรุ่งเรืองของชีวิตผู้คนชาวเมืองเชียงราย

9.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

9.4.1) พระวิหาร

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะ พระวิหารวัดศรีเกิดสร้างเมื่อ พ.ศ. 2411 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2513⁶²

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁶¹ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 97.

⁶² สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 97.

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระวิหารเป็นรูปแบบล้านนา ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาถลดัน 2 ชั้น ลงรัก ปิดทอง เสากลมลงรักและปิดทอง ฐานเป็นพื้นยกสูง ด้านหน้าทำเป็นบันได ซึ่งมีราวบันไดเป็นนาคปูนปั้นประดับกระจกอยู่สองข้าง ผนังวิหารทั้งสองข้างเจาะเป็นหน้าต่าง ซึ่งทรงไม้ ส่วนประดับหลังคาได้แก่ ป้านลม ลงรักปิดทอง เป็นรูปพญานาค หน้าบันด้านหน้ากรอบลูกฟักในโครงสร้างไม้ตั้งใหม่ ลายตาผ้า ประดับกระจก สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว ลงรักปิดทอง ตอนล่างลงมาเป็น โถงคิ้วปิดทองลายดอกไม้ ด้านข้างมีคันทวยสลักไม้ทำเป็นรูปพญานาคประกอบด้วยลายพฤกษา⁶³

9.4.1 พระพุทธรูป พระศรีมิ่งมงคล

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะสันนิษฐาน.สร้างใน พ.ศ. ใดไม่ปรากฏหลักฐานเนื่องจากเจ้าอาวาสรูปก่อนมิได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเอาไว้ ให้เป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในทุกปีได้อัญเชิญพระพุทธรูปศรีมิ่งเมือง แห่รอบเมือง เพื่อให้ชาวเมืองได้สักการบูชาในประเพณีแห่พระเวดเวียงเชียงราย พระครูสิริกิจจาทร เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน จึงได้ตั้งชื่อให้พระพุทธรูปว่า พระพุทธรูปศรีมิ่งมงคล เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อของ วัดศรีเกิด⁶⁴

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมขนาดหน้าตักกว้าง 19 นิ้ว สูงจากฐานถึงยอด 38 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองสำริด ปางมารวิชัย⁶⁵

10. วัดเจ็ดยอด

10.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมวัดเจ็ดยอด ถ.เจ็ดยอด ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย ใช้เส้นทางหลวงชนบทหมายเลข 1043 สามารถเดินทางได้สะดวก

10.2) ประวัติความเป็นมาวัดเจ็ดยอด ถือเป็นวัดสำคัญสำหรับชาวเชียงราย ตั้งแต่อดีตมาแล้ว เกือบ 200 ปี จากหลักฐานประวัติของวัดเจ็ดยอดซึ่งบันทึกโดยพระราชปัญญา โมลี เจ้าอาวาส ระบุว่าวัดเจ็ดยอดสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2387 บนพื้นที่วัดร้างเดิม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 97-98.

⁶⁴ สัมภาษณ์ นายปิยะพงษ์ เชื้อเจ็ดคน ประธานชุมชนบ้านศรีเกิด วันที่ 17 มกราคม 2556

⁶⁵ เทศบาลนครเชียงราย.คู่มือปฏิบัติงานแห่งพระเวดเวียงเชียงราย.สำนักงานเทศบาลนครเชียงราย. 30 มกราคม 2554.

พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พร้อมกับการบูรณะฟื้นฟูเมืองเชียงรายได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2481 ทำพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2487 และได้รับการยกฐานะจากวัดราษฎร์ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2521⁶⁷

10.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายได้ใน พ.ศ. 2386 พระเจ้ามโหตรประเทศ พระเจ้าเชียงใหม่ได้โปรดให้เจ้าจากราชวงศ์เชียงใหม่ นำราษฎรเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เดินทางมาสร้างบ้านแปงเมืองเชียงรายได้ เชียงแสน ให้กลับเจริญรุ่งเรือง วัดที่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในครั้งนั้นรวมถึงวัดเจ็ดยอดด้วย และพ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จแทนพระองค์ประพาสมณฑลพายัพ เสด็จพระราชดำเนินมาหยุดประทับรอขบวนรับเสด็จเข้าเมืองเชียงรายได้ ซึ่งตั้งอยู่ที่บริเวณวัดเจ็ดยอด⁶⁸

10.4 มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

10.4.1 พระวิหาร

1) ประวัตการก่อสร้างและบูรณะพระวิหาร วิหารวัดเจ็ดยอดปัจจุบันได้สร้างครอบวิหารหลังเก่า โดยสร้างครอบเมื่อ พ.ศ. 2420 โดยครูปาคันธะเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดเจ็ดยอด และมีการบูรณะปรับปรุงพระวิหารอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2475⁶⁹

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมพระวิหารแบบล้านนา ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาถลดชั้น 2 ชั้น ยกเก็จด้านหน้า 1 ช่วง ปลูกด้วยแผ่นกระเบื้อง สีเขียวและแดง ผันงจิตรกรรมพุทธประวัติ เสากลม ฐานเป็นพื้นยกสูง ด้านหน้าทำเป็นบันได ซึ่งมีราวบันไดเป็นนาคปูนปั้นประดับกระจกอยู่สองข้าง มีบันไดด้านข้างทั้ง 2 ข้าง ราวบันไดเป็นปูนปั้นนาค

⁶⁶ พระราชปัญญาโมลี. ที่ระลึกงานสมโภชวัดเจ็ดยอด อ.เมือง จ.เชียงราย ได้รับพระราชทานเป็นพระอารามหลวง (30 มีนาคม 2522) อ่างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 60.

⁶⁷ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 61.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

⁶⁹ อภิชาติ ศิริชัย. วารสารสื่อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 8. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สื่อล้านนา, 2553), หน้า 35-36.

ผนังวิหารทั้งสองข้างเจาะเป็นหน้าต่าง ทำเป็นซุ้มประตู ส่วนประดับหลังคาได้แก่ ป้านลม ประดับกระจกสี เป็นรูปพญานาค หน้าบันด้านหน้ารูปลายพุกษาทอนล่างลงมาเป็นโค้งคิ้วปิดทองลายด้านข้างมีคันทวยสลักไม้รูปทำเป็นรูปพญานาคประกอบด้วยลายพุกษาท หน้าอุโบสถเน้นวาดเส้นสีน้ำลายดอกไม้พุกษา⁷⁰

10.4.2 พระเจดีย์

1) ประวัติการก่อสร้างและบูรณะพระเจดีย์ สร้างขึ้น พ.ศ. 2362 จากหลักฐานเจดีย์เจ็ดองค์ ที่ทรุดโทรม ขากแก่การบูรณะ จึงรวบรวมเอามาเป็นองค์เจดีย์เดียวเพื่อสะดวกแก่การบูรณะ มียอดเจดีย์ 7 ยอด⁷¹

2) ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระเจดีย์ก่ออิฐฉาบปูนฐานชั้นล่างประกอบด้วยฐานเขียง และฐานบัวอย่างละ 1 ชั้น ไม่มีลูกแก้วและบัวหงาย ด้านหน้ามีการเจาะช่องคูหาหรืออุโมงค์ลึกเข้าไปในตัววิหารประตูทางเข้าก่อเป็นซุ้มโค้ง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ตรงกลางของช่องอุโมงค์เจาะด้านข้างทั้งสองข้างทะลุขึ้นไปชั้นบนผนังภายนอกฉาบปูนสีขาวชั้นบนขององค์พระเจดีย์เจ็ดยอดประกอบด้วยเจดีย์เจ็ดองค์ องค์ใหญ่ที่สุดอยู่ตรงกลางเป็นทรงสี่เหลี่ยมมีซุ้มเข้าทางทิศตะวันออก⁷²

11. ประตูท่านาค

11.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ประตูท่านาคตั้งอยู่ที่ บริเวณทางขึ้นคอยจำปีซึ่งปัจจุบันที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงราย

11.2) ประวัติความเป็นมา ประตูท่านาคตามตำนานกล่าวว่า ก่อนที่พญามังรายจะหาแนวกำแพงเมืองในวันรุ่งขึ้นตอนฟ้าฮ่ม ซึ่งถือเป็นฤกษ์ดีนั้น ได้ตกลงกับพระสหาย คือ นาค ว่าจะทำหมายแนวกำแพงเมือง เมื่อถึงเวลานั้น พระสหายนาคมากอดอยู่เป็นเวลานาน พญามังรายยังไม่ยอมตื่นจากบรรทม พระสหายนาคจึงได้ทำแนวกำแพงเป็นเครื่องหมายไว้แล้วก่อนจากไป หลีกจากที่พญามังรายสร้างกำแพงและประตูเมืองเสร็จจึงให้ชื่อประตูนี้ว่าประตูท่า

⁷⁰ สัมภาษณ์ พระครูนครถิรวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน วันที่ 17 มกราคม 2556

⁷¹ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 80.

⁷² สัมภาษณ์ พระครูนครถิรวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน วันที่ 17 มกราคม 2556

นาค เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่พระสหายสร้างและต่อมาบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ้นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁷³

11.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตูท่านาค เป็นประตูหนึ่งที่ตั้งขึ้นในสมัยเจ้าหลวงลังกา⁷⁴ ประตูท่านาคใช้เป็นประตูออกจากเมือง คู่ม่าน้ำก โดยเฉพาะในเวลามีบวช ญาติจะแห่นาคออกจากวัดพระแก้ว แล้วลงไปอาบน้ำสระสงวนาคผู้ที่บวชเป็นพระโดยผ่านประตูท่านาค คู่ม่าน้ำก ปัจจุบันประตูหรือแนวกำแพง ได้ถูกรื้อทำถนนเป็นเส้นทางคมนาคมแล้ว⁷⁵

11.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

12. ประตุนางอิง

12.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ประตุนางอิงตั้งอยู่บริเวณสี่แยกสถานีตำรวจติดกับคู่ม่าน้ำกทางทิศเหนือ ผ่านออกมาถนนสายนอกเมืองมุ่งสู่สะพานข้ามพญามังราย

12.2) ประวัติความเป็นมา ตามตำนานกล่าวว่า ในช่วงของการเริ่มสร้างประตูนี้ได้มีสตรีมายืนคอยโดยตลอดนางได้ยื่นฟิงไม้กำแพงเป็นการผ่อนอิริยาบถจึงได้ชื่อว่าประตุนางอิง⁷⁶ ที่ตั้งของประตูนี้สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ้นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁷⁷

⁷³ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 97.

⁷⁴ งานสมโภชเสาสะดือเมืองและกำแพงเมือง, *เมืองเชียงราย* (เชียงราย : สำนักงานจังหวัดเชียงราย, 2531), หน้า 53.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

⁷⁶ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 97.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

12.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตุนางอิงตามหลักฐานร่องรอยกล่าวว่าสร้างด้วยดินและอิฐ เป็นเส้นทางออกสู่แม่น้ำกก สายเก่า และเป็นเส้นทางคมนาคมของชาวเมืองและพ่อค้าที่ทำการค้าขายซึ่งเดินทางสู่เมืองเชียงราย และผ่านไปอำเภอแม่เฒ่าปัจจุบัน⁷⁸

12.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

13. ประตูท่าทราย

13.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ประตูท่าทรายตั้งอยู่บริเวณ ลี้แยกบ้านพักพนักงานยาสูบ ถนนสิงห์ไคลตัดกับถนนวิเศษเวียง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

13.2) ประวัติความเป็นมา สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁷⁹

13.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตูท่าทรายถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นทางออกของ ชาวเมืองและสัตว์เลี้ยงได้อาบ ได้ดื่ม เป็นท่าสำหรับข้ามไป – มา ระหว่างในเมือง กับแม่น้ำกกฝั่งหน้า⁸⁰

13.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

14. ประตูศรี

14.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ประตูศรีตั้งอยู่บริเวณสี่แยกโบสถ์คริสตจักรเชียงรายที่ 1 อ.เมือง จ.เชียงราย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถนนบรรพปราการ

14.2) ประวัติความเป็นมาประตูศรี สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวง

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁹ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530 (เชียงราย : ชมรมเสวนาประวัติศาสตร์ ไชยนาทรายณ์, 2530), หน้า 53.

⁸⁰ โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว, หน้า 98.

กรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลงใน พ.ศ. 2460⁸¹

14.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตูนี้สร้างเพื่อเป็นประตูแห่งสิริมงคล ของเมืองเพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลแก่เมือง พลเมือง ตามโบราณประเพณี โดยมักจะปลูกต้นโพธิ์ ที่ภาษาถิ่นพายัพ เรียกว่า “ต้นศรี” (ออกเสียง สะหลี) ไว้ใกล้กับประตูเมือง⁸²

14.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

15. ประตูป่าแดง

15.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ที่ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกไฟแดง หน้าโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถนนบรรพปราการ

15.2) ประวัติความเป็นมาประตูป่าแดง สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงกรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลงใน พ.ศ. 2460⁸³

15.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตูนี้ เป็นประตูออกไปสู่สันป่าแดง หรือสันกู่แดง อยู่ด้วยตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเชียงราย แนวกำแพงเดิมอยู่บนเส้นแนวนินของหินทราย ที่เรียกว่าศิลาแดง บนสันคูหนาแน่นไปด้วยต้นไม้แดง ซึ่งเป็นไม้ใหญ่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน⁸⁴

15.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

⁸¹ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 53.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

⁸³ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 53.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

16. ประตูล่อ หรือ ประตูชะตา

16.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ในอดีตตั้งอยู่บริเวณระหว่างคอยทอง และสนามกอล์ฟแม่น้ำกอก ชุมชนราชเขาดำรง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถนน ราชเขาดำรง

16.2) ประวัติความเป็นมาประตูล่อ สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวง ธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁸⁵

16.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตูนี้ เป็นประตู สร้างไว้สำหรับหลอกล่อข้าศึกให้เข้ามาสู่กับดัก หรือพื้นที่สังหารซึ่งถ้าข้าศึกหลงเข้ามาแล้ว จะไม่มีทางรอดชีวิตออกไปได้ หรือ ชะตา หมายถึง เครื่องดักสัตว์หรือเครื่องมือจับปลาขนาดใหญ่มีหลายรูปแบบหลายชนิด⁸⁶

16.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดก ศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

17. ประตูห้วย

17.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ในอดีตตั้งอยู่บริเวณหอนาฬิกาใหม่ ถนนบรรพปราการ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถนน ราชเขาดำรง

17.2) ประวัติความเป็นมาประตูห้วย สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวง ธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁸⁷

17.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตูห้วยเป็น ประตูด้านทิศใต้ของเมือง นอกประตูนี้เป็นป่าห้วยที่หนาทึบเนื่องจากอยู่บนปากหนอง คือหนอง เขียว ในการตั้งเสาลำเวียง ใช้ห้วยเป็นวัตถุแทนเชือกทั้งหมด⁸⁸

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18-19.

⁸⁷ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530. หน้า 53.

17.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

18. ประตูเชียงใหม่

18.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ตั้งอยู่บริเวณ สะพานประตูเชียงใหม่ ถนนบรรพปราการ ตำบลเวียงอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านถนนบรรพปราการ

18.2) ประวัติความเป็นมาประตูเชียงใหม่สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁸⁹

18.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย เป็นประตูทางออกสู่เมืองเชียงใหม่ในอดีต ของชาวเมืองและพ่อค้า⁹⁰

18.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

19. ประตูท่อ

19.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ตั้งอยู่บริเวณ ด้านหลังอนุสาวรีย์พญามังราย(ห้าแยกพ่อขุน) ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถนน ถนนบรรพปราการ

19.2) ประวัติความเป็นมาประตูท่อ สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁹¹

19.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย อดีตเป็นปากเหมืองทางระบายน้ำออกจากเวียงเชียงรายเพราะในเวียงมีแหล่งน้ำที่เป็น “สระเกษมเมือง” คือหนอง

⁸⁸ โครงการสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย. เชียงราย ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว, หน้า 26.

⁸⁹ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 54.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 22.

⁹¹ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530. หน้า 53.

สี่แจ่งและหนองเมืองหลวง รับน้ำแม่กกจากหนองอู่วังคำ ด้านหัวน้ำทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียง ซักน้ำเข้ามาเลี้ยงในเมืองเรียกว่า “เหมืองกลางเวียง” หรือ ลำเวียง แล้วระบายน้ำออกสู่แม่น้ำกก ที่ท่อไถ่ประตูเวียงด้านตะวันออก ลงที่ร่องปลาข้าว ซึ่งติดต่อกับแม่น้ำกกทางวังคินและแควห้วย⁹²

19.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

20. ประตูกี้

20.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ประตูกี้ตั้งอยู่บริเวณสามแยกเชียงราย คอนโดเทล และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท บนถนนบรรพปราการตัดกับถนนอุตรกิจ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถนนบรรพปราการ

20.2) ประวัติความเป็นมาประตูกี้ สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูกี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460⁹³

20.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย การสร้างประตูกี้ อันสืบเนื่องมาจากการย้ายสุสานประจำเมืองจากทิศตรงกันข้ามปัจจุบันคือ จากทิศตะวันออกเฉียงใต้ มาไว้ทิศตะวันตกเฉียง ประเดิมเป็นศพแรกที่ทำการฌาปนกิจ ณ ที่สุสานเด่นห้า คือ ศพเจ้าบุรี-กุญแจ สาคูที่ต้องย้ายป่าช้าเพราะ เกณฑ์กำหนดทักทายตามโหราศาสตร์ ที่ดั้งเดิมของสุสานเมือง แยกต่างหากอยู่บนสันหนองบัว เรียกสันป่าเฮ่ว หรือ ป่าเฮี้ยว การเคลื่อนศพไปประกอบกรรมฌาปนกิจจากในเวียง จะนำขบวนศพออกทางประตูห้วยไปเข้าสันคอกช้าง และตอนกลับก็จะผ่านออกมาทางสันป่าหนาด⁹⁴

20.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

⁹² โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว, หน้า 70.

⁹³ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 53.

⁹⁴ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 23.

21. ประตูยางเส็ง

21.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ตั้งอยู่บริเวณถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ บริเวณถนนหนองสีแจ่งติดกับถนนพหลโยธิน (กำแพงเมืองใหม่) ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ติดถนนทางหลวงหมายเลข 1

21.2) ประวัติความเป็นมาประตูนางเส็ง สร้างและบูรณะในสมัย เจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมา ปีพ.ศ. 2530 ชาวเชียงรายได้สร้างกำแพงและประตูยางเส็ง โดยสร้างตามแนวกำแพงและประตูเก่าที่ถูกรื้อลง เมื่อ พ.ศ. 2460 เพื่อเป็นเครื่องหมายระลึกถึงพระคุณของพญามังรายที่สร้างเมืองเชียงราย⁹⁵

21.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ประตูด้านนี้อยู่ใกล้ ขอบหนองสีแจ่งด้านตะวันออก ซึ่งด้านนี้มีต้นยางและต้นตะเคียนสูงใหญ่ขึ้นเรียงรายอยู่มาก ต้นยางขนาดใหญ่ได้โค่นลงมาพาดกำแพงเวียงอยู่ ชาวบ้านได้อาศัยปีนขึ้นไปบนลำต้นยางที่ล้มนี้ ออกสู่ภายนอกกำแพง ตอนหลังได้ช่วยกันเจาะเป็นช่องพอออก-เข้าได้สะดวก ทางกรบ้านเมือง เห็นว่าทำเป็นทางออกเวียงได้ จึงเกณฑ์แรงงานชาวบ้านเจาะแต่งเป็นประตูเมือง แล้วเรียกชื่อประตู นี้ตามลักษณะต้นยางที่เอนพาดอยู่ว่า ยางเส็ง⁹⁶

21.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ปัจจุบันจังหวัดเชียงราย ได้สร้างกำแพงสร้างตามหลักฐาน โดยยึดเอารูปแบบกำแพงเมืองเชียงรายตามภาพสเกตซ์ ซึ่งเขียนโดยคณะนักสำรวจชาวฝรั่งเศส ส่วนประตูนางเส็งไม่ได้สร้างเพราะไม่มีหลักฐานรูปแบบของ ประตูเก่า⁹⁷

22. ประตูเจ้าชาย

22.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม อยู่บริเวณถนนพหลโยธินเดิม หน้าโรงเรียนเทศบาล 1 ศรีเกิด ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านถนนบรรพปราการ

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 23.

⁹⁷ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 55-56.

22.2) ประวัติความเป็นมาประตูเจ้าชาย สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลงใน พ.ศ. 2460⁹⁸

22.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย การสร้างประตูเจ้าชาย มาจากชื่อสหทางการทหารและเจ้านายที่เป็นญาติกับเจ้าหลวง เรียกว่าเจ้าชาย มีคุ้มอยู่ใกล้กำแพงเมือง ได้ให้ชาวบ้านเจาะแต่งกำแพงให้เป็นช่องออกไป⁹⁹

22.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ในปัจจุบันไม่พบมรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่

23. โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย

23.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ตั้งอยู่ บนถนนรัตนาคเขต สี่แยกประตูศรี ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1(สายเอเชีย) สี่แยกผ่านประตูศรี ห่างจากถนนสายเอเชียประมาณ 1.5 กิโลเมตร

23.2) ประวัติความเป็นมา โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียง เชียงรายสร้างด้วยเงินบริจาคของคณะเพรสไบทีเรียนมิชชัน แห่งสหรัฐอเมริกาบนที่ดินบริเวณประตูศรี ใช้เวลาในการปรับพื้นที่เตรียมการและก่อสร้างราว 4 ปี จึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ.2457 (ค.ศ. 1914) จากหลักฐานที่บรรจุศิลาหัวหมุด ลงวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ.1914¹⁰⁰ ผู้อำนวยการสร้างโบสถ์หลังนี้คือนายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ (William A. Briggs) มิชชันนารีคนสำคัญที่ทำประโยชน์ให้แก่เมืองเชียงราย โบสถ์หลังนี้ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่เมื่อสิ้นยุคมหาสงครามเอเชียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่ 2) ที่เกิดขึ้นราวปี พ.ศ.2489 หลังจากชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากถูกยึดใช้เป็นส่วนหนึ่งของเขตทหารที่มาตั้งมั่นอยู่ในเมืองเชียงราย

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 71.

⁹⁹ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 24.

¹⁰⁰ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 139.

23.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย เป็น โบสถ์คริสต์จักรหลังแรกของเมืองเชียงรายผู้ดำเนินการสร้างโบสถ์หลังนี้คือนายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ (William A. Briggs) ผู้ที่มีความสำคัญในการพัฒนาเมืองเชียงรายในอดีต

23.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญโบสถ์นี้มีแผนผังอาคารเป็นรูปกางเขน แบ่งการใช้งานเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนห้องโถงหลัก สำหรับประกอบพิธีกรรม ส่วนปีกทั้งสองข้างของอาคาร ทำเป็นชั้นลอย ที่ได้แนวพื้นชั้นลอยเป็นซุ้ม โถงก่ออิฐถือปูนข้างละ 3 ซุ้ม ที่เชิงผนังด้านซ้ายภายนอกอาคารติดแผ่นศิลาสลักหมายเลข 1914 ทั้งเลขไทยและอารบิก ที่มุขด้านหน้าและด้านข้างก่อเป็นเสาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ 4 ต้นเพื่อรองรับแผงหน้าจั่วที่เป็นแผ่น ไม้ตีซ้อนเกล็ดตรงกลางของแผงหน้าจั่วทำช่องหน้าต่างเปิดปิดได้ และที่เหนือหลังคาทางเข้าด้านหน้ามีหอคอยโถงสี่เหลี่ยมสำหรับแขวนระฆังที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของโบสถ์ โดยเฉพาะตรงกึ่งกลางด้านหน้าอาคารได้หลังคาปีกนก มีปายในกรอบไม้ระบุงชื่อคริสต์จักรที่ 1 เวียง เชียงราย ด้วยตัวอักษรแบบเก่าพร้อมสัญลักษณ์กางเขนสีแดงบนพื้นขาว โบสถ์นี้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและเทคนิคการก่อสร้างใกล้เคียงกับอาคารหลังแรกของโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค ที่ได้รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล¹⁰¹

24. ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย

24.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมตั้งอยู่ถนนสิงห์ไคล ตำบลเวียง อำเภอ จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) ผ่านเข้าถนนสิงห์ไคลระยะห่างจากถนนสายเอเชีย ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

24.2) ประวัติความเป็นมา ศาลากลาง(หลังเก่า)จังหวัดเชียงรายเริ่มก่อสร้างและเปิดดำเนินการเมื่อ ปี พ.ศ. 2443 ในสมัยของพระพลอาษา เป็นข้าหลวงเมื่อเชียงราย ดำเนินออกแบบ

¹⁰¹ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 67-68.

และก่อสร้างโดยนายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ (Dr. William A. Briggs) ปัจจุบันอาคารหลังนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานจากกรมศิลปากรแล้ว¹⁰²

24.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย เปิดทำการเมื่อ พ.ศ. 2443 ในสมัยพระพลอาษาเป็นข้าหลวงเมืองเชียงราย ดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารีอเมริกัน เพรสไบทีเรียน ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์เตียน ในจังหวัดเชียงรายในยุคนั้น

24.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญเป็นอาคารเป็นทรงยุโรปแบบโคโลเนียล ก่ออิฐถือปูน 3 ชั้น ด้านหน้าอาคารก่ออิฐเป็นรูปโค้ง มีโถงทางเดินเชื่อมถึงกัน โดยตลอด มีโครงสร้างกำแพงแบบรับน้ำหนัก เหมือนการสร้างโบสถ์วิหารในอดีต ฐานรากใช้ซุงเป็นรับน้ำหนักอาคาร ส่วน โครงสร้างคาน ตง พื้นเป็นไม้สักทองทั้งหลัง หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องซีเมนต์ หน้าต่าง ประตู 2 ชั้น ด้านนอกสุดเป็นบานเกร็ดไม้ชนิดเปิดได้ ด้านในเป็น หน้าต่างบานเลื่อนกระจกใส ประตูทำจากไม้สักแบบบาน เปิดคู่ ทุกห้องมีช่องแสงเหนือประตูกระจกฝ้า¹⁰³

25. อาคารอำนวยการโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย

25.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคมตั้งอยู่ เลขที่ 17 ถนนสิงห์ไคล ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1(สายเอเชีย) ผ่านเข้าถนนสิงห์ไคลห่างจากถนนสายเอเชีย ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

25.2) ประวัติความเป็นมา สร้างในปี พ.ศ.2451 ออกแบบและอำนวยการสร้าง โดย นายแพทย์วิลเลียม เอ บริกส์เริ่มก่อสร้างริมแม่น้ำกก โดยเริ่มสร้างอาคารอำนวยการในปัจจุบัน เป็นอาคารที่ในการรักษาประชาชนในสมัยนั้น “โอเวอร์บรู๊ค” เป็นชื่อของคริสตจักรแห่งหนึ่งในรัฐแพนซิลเวเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่ง ได้มีสมาชิกคริสตจักรท่านหนึ่งชื่อ เกสต์ (Mr. Guest)

¹⁰² สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 152

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 154.

ได้รวบรวมเงินบริจาคจากสมาชิก จากคริสตจักร โอเวอร์บรู๊ค จำนวน 5000 เหรียญ ได้สร้างตึกหลังแรกของโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค¹⁰⁴

25.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายเป็นอาคารโรงพยาบาลหลังแรกของเมืองเชียงราย เป็นการแพทย์สมัยใหม่ที่รักษาโรคให้คนเมืองเชียงราย สมัยนั้น

25.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญอาคารอำนวยการ โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คสร้างขึ้นโดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน อิฐทุกแผ่นทุกแนวที่ก่อขึ้นนั้น วางได้ระดับหยคน้ำเสมอกันหมดและรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial Style) ผังเป็นรูปตัววี โดยมีมุขทางเข้าอาคารอยู่ที่มุมของตัววี ตัวอาคารเรียบง่ายเน้นความโปร่งสบาย ภายในอาคารมีการเชื่อมต่อกันทุกส่วน และมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตกมีระเบียงทั้งสองชั้น โดยเน้นพื้นที่ใช้งานเพื่อดูแลรักษาผู้ป่วยตามแบบตะวันตกทั่วไป โดยบนหลังคาขอดตึกได้สร้างหอร่มงังไว้ดับอกเวลา

26. อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม

26.1) ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม ตั้งอยู่ เลขที่ 52, 108 ถนนอุตรกิจ ตำบลเวียงอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายเอเชีย) ผ่านเข้าถนนสิงห์ไคลระยะทางจากถนนสายเอเชียประมาณ 2 กิโลเมตร

26.2) ประวัติความเป็นมาอาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม หรืออาคารแบคเทิลล์ ก่อตั้งโดยคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชัน เมื่อปี พ.ศ.2470 หลังจากได้รับมอบที่ดินริมฝั่งแม่น้ำกก เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกเป็นภาษาพื้นเมืองและภาษาอังกฤษ¹⁰⁵

26.3) คุณค่าความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายเป็นสถานที่ทางการศึกษาแห่งแรกของเมืองเชียงรายดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารีอเมริกัน เพรสไบทีเรียนที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดเชียงรายในยุคนั้น

¹⁰⁴ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 199.

¹⁰⁵ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 214.

26.4) มรดกศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สำคัญเป็นอาคาร 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน มีเฉลียงยื่นออกมา เฉลียงของชั้น 2 มีลูกกรงคอนกรีต ระหว่างหัวเสาประดับปูนปั้นกาบสิงห์ทุกเสา เป็นเอกลักษณ์รูปแบบตะวันตก ผสมแบบท้องถิ่น หลังคาด้านข้างเป็นแบบปั้นหยา หน้าจั่วไม่มีช่องลม

5.2 การจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงราย

5.2.1 การจำแนกประเภทมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงรายเพื่อการจัดเส้นทางการเรียนรู้

จากข้อมูลของ ข้อ 5.1 ได้นำมาจำแนกประเภทมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงรายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) มรดกวัฒนธรรมประเภท แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรม ดังนี้

- 1) วัดพระธาตุดอยจอมทอง
- 2) วัดงำเมือง
- 3) วัดพระสิงห์
- 4) วัดพระแก้ว
- 5) วัดศรีบุญเรือง
- 6) วัดมุงเมือง
- 7) วัดกลางเวียง
- 8) วัดเจ็ดยอด
- 9) วัดมิ่งเมือง
- 10) วัดศรีเกิด
- 11) ประตู่ท่านาค
- 12) ประตู่นางอิง
- 13) ประตู่ท่าทราย

- 14) ประตูลี
- 15) ประตูป่าแดง
- 16) ประตูล่อ หรือประตูชะต้ำ
- 17) ประตูหวาย
- 18) ประตูเชียงใหม่
- 19) ประตูท้อ
- 20) ประตูผี
- 21) ประตูนางเส็ง หรือ ประตูยางเส็ง
- 22) ประตูเจ้าชาย
- 23) ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย
- 24) อาคารอำนวยการโรงพยาบาลโอเวอ์บรู๊คเชียงราย
- 25) โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย
- 26) อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม

2) มรดกวัฒนธรรมประเภท ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย ประกอบด้วยมรดกทางวัฒนธรรม ดังนี้

- 1) วัดพระธาตุดอยจอมทอง
- 2) วัดพระสิงห์
- 3) วัดพระแก้ว
- 4) วัดกลางเวียง
- 5) วัดเจ็ดยอด
- 6) วัดมิ่งเมือง
- 7) ศาลากลาง(หลังเก่า)จังหวัดเชียงราย
- 8) อาคารอำนวยการโรงพยาบาลโอเวอ์บรู๊คเชียงราย
- 9) โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย
- 10) อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม

5.2.2 รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงราย

เป็นการจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงราย เพื่อแสดงการนำแหล่งมรดกที่มีความโดดเด่นและมีคุณค่า ตามกลุ่มประเภทมรดกวัฒนธรรมที่ได้จำแนก ใน ข้อ 5.2.1 มาจัดรูปแบบเส้นทางการเรียนรู้โดยได้นำมาจำแนกประเภทมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงรายออกเป็น 2 กลุ่มคือมรดกวัฒนธรรมประเภท แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายและมรดกวัฒนธรรมประเภท ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย จะนำไปสู่รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองและเพื่อทำให้คนในพื้นที่เกิดความตระหนักและเห็นถึงคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม เมืองเชียงรายซึ่งเส้นทางการรู้นี้เพื่อเรียนรู้ดังนี้

เส้นทางที่ 1 เส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

เส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย โดยใช้จุดเริ่มต้นเส้นทางการเรียนรู้เริ่มจากคอยจอมทอง เป็นจุดเริ่มต้น พญามังรายได้สร้างเมืองเชียงราย บริเวณคอยจอมทอง มีการสร้างปราการโอบเอาคอยจอมทองไว้ในท่ามกลางเมือง บนคอยจอมทองแห่งนี้มีวัดพระธาตุดอยจอมทอง¹⁰⁶ สถานที่ต่อมาคือ วัดคอยง่าเมือง เป็นที่ตั้งของสถูป(กู)พญามังราย หลังจากที่พระองค์สิ้นพระชนม์ ณ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.1860 พญาไชยสงคราม ได้อัญเชิญพระอัฐิของพญามังรายมาประดิษฐาน ณ คอยง่าเมืองแห่งนี้¹⁰⁷ สถานที่ต่อมา วัดพระสิงห์ เป็นวัด โบราณดั้งเดิมสร้างในสมัยพระเจ้ามหาพรหม ได้มาครองเมืองเชียงราย ระหว่างปี พ.ศ. 1888-1934 สันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างในปี พ.ศ. 1928 ภายในวัดพบ พระสิงห์อันเป็นพระคู่บ้านคู่เมือง ซึ่งสร้างในปี พ.ศ. 1934

¹⁰⁶ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 99.

¹⁰⁷ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิไล), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ราไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 20 – 21.

โดยพระเจ้ามหาพรหมครองเมืองเชียงรายน¹⁰⁸สถานที่ต่อมา ถัดจากวัดแก้วเส้นทางเดียวกันพบ วัดพระแก้ววัดคูบ้านคูเมืองเชียงรายน วัดที่พบพระแก้วแก้วมรกต ที่มีตำนานที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์ ในช่วงสมัย พ.ศ. 1934 – 1979 สมัยพระเจ้าพรหม ได้ช้อนพระแก้วมรกตไว้ในโพรง ที่คอร่มงขององค์เจดีย์ ตั้งแต่ พ.ศ. 1977 ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนกษัตริย์เชียงใหม่ เกิด เหตุการณ์พระเจดีย์ได้ถูกฟ้าผ่าลง พบพระพุทธรูปปั้นองค์หนึ่ง ต่อมาปูนที่พอกไว้กระเทาะออก ปรากฏเป็นพระแก้วมรกตที่มีความงดงาม¹⁰⁹ปัจจุบันประดิษฐาน วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แหล่งมรดกวัฒนธรรม ต่อมา วัดศรีบุญเรืองวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่ง สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 1982¹¹⁰

ต่อมาเป็นวัดร้าง วัดเชียงมั่นซึ่งอยู่ในเขตคุ้มหลวง ได้ถูกย้ายมาอยู่แทน ภายในวัด มี ปับธรรมโบราณ เขียนเกี่ยวกับเรื่องราว การสร้างเมืองเชียงรายน สถานที่ต่อมา คือ วัดมุงเมือง วัดที่มีความเชื่อว่าเป็นวัดที่มุงคลุมเมืองเชียงรายนไว้ เรียกว่า มุงเมือง เปรียบเสมือนหลังคาเมือง เชียงรายน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2383 สร้างก่อนสมัยฟื้นฟูเมืองเชียงรายน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2488 เครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดเมืองเชียงรายน วัดมุงเมืองไม่ได้รับความเสียหายได้เลย เนื่องมาจากความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าสองสีภายในวิหารเป็นพระพุทธรูปโบราณ อยู่คู่วัดตั้งแต่สมัยโบราณ¹¹¹ สถานที่ต่อมาในการศึกษาข้อมูลการฟื้นฟูเมืองเชียงรายน คือ วัดกลางเวียง เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางเวียงเชียงรายน เป็นที่ตั้งของสะดือเวียงเชียงรายน ก่อตั้งในช่วง ยุคสถาปนา ฟื้นฟูเมืองเชียงรายนของเจ้าธรรมลังกาในปี พ.ศ. 2386¹¹² จากเส้นทางหลักเดียวกัน พบวัดเจ็ดยอด วัดสำคัญสำหรับชาวเมืองเชียงรายน ตั้งแต่อดีต เกือบ 200 ปี จากหลักฐาน

¹⁰⁸ วัดพระสิงห์(พระอารามหลวง)อ่าใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงรายน. จังหวัด เชียงรายน, จังหวัดเชียงรายนและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายน, 2555, หน้า 52.

¹⁰⁹ ประวัติวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายน งามสม โภชสมเด็จพะพุทธรชินวงศ์ 19-21 มีนาคม 2533 (หน้า 11) อ่าใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงรายน. จังหวัดเชียงรายน, จังหวัดเชียงรายนและ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายน, 2555, หน้า 58.

¹¹⁰ สถาบันราชภัฏเชียงรายน. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. *เชียงรายนใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว* / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงรายน, เชียงรายน : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 97.

¹¹¹ อภิชาติ ศิริชัย. *วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 7*. (เชียงรายน : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 33.

¹¹² สุรพล คำวิหกุล. *ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง* : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549. หน้า 104.

ประวัติศาสตร์ บันทึกโดยพระราชปัญญาโมลี ระบุว่าวัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2386 ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น¹¹³ สถานที่ต่อมา คือ วัดมิ่งเมือง หรือวัดข้างมูบสร้างเมื่อ พ.ศ. 2420 ได้รับการบูรณะโดยกลุ่มชาวไทใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมาจากยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมืองในสมัยเจ้าธรรมลังกา พบแหล่งมรดกที่สำคัญภายในวัด เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เช่น พระธาตุมิ่งเมือง บ่อน้ำข้างมูบ วิหารแบบไทใหญ่¹¹⁴ สถานที่ต่อมา คือ วัดศรีเกิด สร้างขึ้น พ.ศ. 2441 เป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณในกำแพงเมือง ด้านทิศตะวันออก ของตัวเมืองเชียงราย เหมือนจะมีนัยยะสำคัญ บ่งบอกให้รู้ว่าวัดนี้เป็นวัดที่เป็นมิ่งมงคล ของเมืองเชียงราย¹¹⁵ สถานที่เรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย ต่อมา เรียนรู้เรื่องราวการสร้างประตูเมืองเชียงราย จุดที่เป็นตำแหน่งการสร้างประตูเมืองทั้ง 12 ประตู สร้างและบูรณะในสมัยเจ้าหลวงธรรมลังกา และสร้างเสร็จในสมัยเจ้าหลวงอุ่นเรือน พ.ศ. 2416 ต่อมาประตูนี้ได้ถูกรื้อลง ใน พ.ศ. 2460¹¹⁶ ซึ่งประกอบด้วย ประตูท่าอากาศยาน บริเวณทางขึ้นโรงเรียนมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ประตูนางอิง สี่แยกสถานีตำรวจภูธรเมืองเชียงราย ประตูท่าทราย สี่แยกบ้านพักพนักงานยาสูบ ประตูศรี สี่แยกคริสตจักรที่ 1 เวียงเชียงราย ประตูป่าแดง สามแยกหน้าโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม ประตูล่อ บนคอยทอง ติดกับสนามกอล์ฟแม่กก ประตูห้วย หอนาฬิกาใหม่ ปัจจุบัน ประตูเชียงใหม่ บริเวณสะพานประตูเชียงใหม่ ประตูผี แยกเชียงรายคอนโดเทล ประตูท่อ

¹¹³ พระราชปัญญาโมลี. ที่ระลึกงานสมโภชวัดเจ็ดยอด อ.เมือง จ.เชียงราย ได้รับพระราชทานเป็นพระอารามหลวง (30 มีนาคม 2522) อ่างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 60.

¹¹⁴ อภิชาติ ศิริชัย. *วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 6*. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 29-31.

¹¹⁵ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. *เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว* / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 97.

¹¹⁶ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, เชียงราย : ชมรมเสวนาประวัติศาสตร์ไชยนาทรายณ์, 2530, หน้า 53.

บริเวณด้านหลังอนุสาวรีย์พญามังราย ประตุนางเลิ้ง ติดถนนหลวงหมายเลข 1 ประตูเจ้าชาย บริเวณหน้าโรงเรียนเทศบาล 1 ศรีเกิด¹¹⁷

ต่อมาเข้าสู่สมัยเทศาภิบาลและรวมเข้ากับสยามเกิดระบบราชการ มีอาคารแบบ ตะวันตกผสมกับล้านนา คือ ศาลากลาง(หลังเก่า)จังหวัดเชียงราย เปิดทำการเมื่อ พ.ศ. 2443 ในสมัย พระพลอาษาเป็นข้าหลวงเมืองเชียงราย ดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดยนายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์¹¹⁸ สถานที่ต่อมา คือ โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย สร้างในปี พ.ศ. 2451 โรงพยาบาลฝรั่งแห่งแรก ในเมืองเชียงราย ควบคุมการก่อสร้าง โดยนายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์¹¹⁹ สถานที่ต่อมา คือ โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย สร้าง ปี 2455 เสร็จสิ้นปี 2457¹²⁰ ควบคุมการ ก่อสร้าง โดยนายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์.เป็นอาคารถ่ายทอดเรื่องราวการเข้ามาเผยแพร่งศาสนา คริสต์ในเมืองเชียงรายสถานที่ต่อมา อาคารศรีวิทยา หรือ อาคารแบคเทิลล์ โรงเรียนเชียงราย วิทยาคม สร้าง ปี พ.ศ. 2470 เป็นอาคารเก่าแก่ ในการจัดการเรียนการสอนให้กับเมืองเชียงราย มีการสอนภาษาอังกฤษและภาษาเมืองจากชาวต่างชาติ¹²¹

เส้นทางที่ 2 เส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย

เส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย เริ่มต้นจาก ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ คือ ดอยจอมทอง พบ พระธาตุดอยจอมทอง ซึ่งรูปแบบพระ ธาตุดอยจอมทองมีลักษณะเป็นเจดีย์ล้านนาแบบพุกาม องค์ประกอบของเจดีย์ส่วนฐานมีลักษณะ เป็นฐานปัทม์หกเหลี่ยมยกสูง องค์เจดีย์มีลักษณะเป็นชั้นบัวถลารับองค์ระฆัง ส่วนยอด

¹¹⁷ อภิชาติ สิริชัย.วารสารลือล้านนาปีที่ 2 ฉบับที่ 7. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ลือล้านนา,2545), หน้า 20-22.

¹¹⁸ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 152.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 199.

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

ประกอบด้วยบัลลังก์ปื้องไฉน ปลียอด และมีฉัตรอยู่บนชั้นบนสุด องค์เจดีย์หุ้มด้วยทองจังโกฏิ¹²² ต่อมา วัดพระสิงห์ พบพระวิหารมีความเก่าแก่ มีความสวยงามในด้านศิลปะล้านนา สร้างด้วยไม้ทั้งหลังตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา¹²³ และ พระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะล้านนาหล่อด้วยสำริดลงรักปิดทอง สถานที่ต่อมา วัดพระแก้ว ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่เด่นชัด พระวิหาร รูปแบบทรงเชียงแสน มีลักษณะฐานเตี้ย เสิงหลังคาลาดต่ำ และเป็นแบบแม่ไก่กอก ไข่ประดับตกแต่งแบบล้านนาด้วยเครื่องไม้แกะสลักลงรักปิดทอง ภายในพระวิหารพบ พระเจ้าล้านทอง พระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย¹²⁴ สถานที่ต่อมา คือ วัดกลางเวียง ซึ่งมีความงดงามทางด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม สามารถเรียนรู้ได้จากเสาศระคือเมืองเชียงราย ประดิษฐานอยู่ในมณฑปทรงล้านนา เสาศระคือทรงพีกทองยอดแหลม บริเวณที่ตั้งเสาศระคือเมืองเดิม ภายนอกมีรูปปั้นท้าวจตุโลกบาล ทำหน้าที่พิทักษ์เสาคือเวียงตามคติความเชื่อของชาวล้านนา¹²⁵

ต่อมา ศึกษารูปแบบเจดีย์แบบวัดเจ็ดยอด มีลักษณะ องค์เจดีย์เดี่ยว แต่มียอดเจดีย์ 7 ยอด มีลักษณะคล้ายกับเจดีย์วัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่ สถานที่ต่อมา คือ วัดมิ่งเมือง เป็นวัดที่มีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ที่มีการผสมผสานตามกาลเวลา ภายในวัด พบพระวิหาร เป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบของวิหารล้านนา ภายในตกแต่งด้วยลวดลายแกะสลักลงรักปิดทอง ประกอบกับการกรุฝ้าเพดานแบบไตรภูมิและบราลีเป็นรูปหงส์ จำนวน 34 ตัว พระเจดีย์ศิลปะล้านนาประดับตกแต่งด้วยฉัตรศิลปะแบบพม่ามีเอกลักษณ์

¹²² อภิชาติ ศิริชัย, ปิยะเวทย์ กองสอน. *วารสารล้อล้านนา* ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2553, หน้า 34.

¹²³ วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) อ่างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 52.

¹²⁴ ประวัติวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย งานสมโภชสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ 19-21 มีนาคม 2533, หน้า 11

¹²⁵ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 107.

ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง ที่มีพุทธลักษณะที่งดงามตามพุทธศิลป์แบบเชียงแสนสิงห์ 1¹²⁶

สถานที่ต่อมา เป็นกลุ่มสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องในสมัยเทศบาลและรวมเข้ากับสยาม ในช่วงเวลานั้นมีอาคารตะวันตกเข้ามาปรากฏตามสถานที่ราชการที่สำคัญ ได้แก่ ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย นับเป็นสถาปัตยกรรมชิ้นหนึ่งที่มีโครงสร้างก่ออิฐถือปูนสร้างแบบยุโรปที่เรียกว่าศิลปะแบบโคโลเนียล¹²⁷ ซึ่งมีจุดเด่นตรงทางด้านหน้าอาคาร ที่ก่ออิฐเป็นรูปโค้ง สถานที่ต่อมา คือ อาคารอำนวยการ โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย เอกลักษณะทางสถาปัตยกรรม ที่ออกแบบเพื่อใช้ประโยชน์ในการรักษาผู้ป่วยแบบฝรั่ง เป็นอาคารแบบยุโรปศิลปะโคโลเนียล อาคารรูปตัววี มีช่องทางเดินเชื่อมต่อกัน มีระฆังบนหลังคาสำหรับตีบอกเวลา สถานที่ต่อมา คือ โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย ซึ่งอาคารแห่งนี้ได้รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น พ.ศ. 2537¹²⁸ การสร้างโบสถ์แห่งนี้ได้รับอิทธิพลอาคารแบบตะวันตก เอกลักษณะตรงด้านหน้ามีหอคอยโค้งสี่เหลี่ยมสำหรับแขวนระฆังที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมของโบสถ์และไม้กางเขนสีแดงบนพื้นสีขาว สถานที่ต่อมา คือ อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม หรือ อาคาร แบคเวลด์ อาคารเรียนแบบตะวันตกผสมแบบล้านนาในยุคหนึ่ง โดยมีเอกลักษณ์ระหว่างหัวเสาประดับปูนปั้นกบสิงห์ทุกเสา หลังคาด้านหน้าทรงปั้นหยามุงหลังคาด้วยกระเบื้องลอนคู่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตึกสถาปัตยกรรมตะวันตก¹²⁹

5.2.3 การจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงราย

¹²⁶ อภิชาติ ศิริชัย. *วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 6*. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 29-31.

¹²⁷ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Colonial Style เป็นศิลปะแบบตะวันตกชนิดหนึ่ง เกิดขึ้นในช่วงล่าอาณานิคม รูปแบบของสถาปัตยกรรมจึงมีลักษณะผสมผสาน แต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน เนื่องจากได้รับอิทธิพลของช่างพื้นถิ่นเข้าไปผสมอยู่ด้วย สามารถเรียกอีกชื่อได้ว่าเป็น “สถาปัตยกรรมอาณานิคม”

¹²⁸ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 67-68.

¹²⁹ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 214.

ก.เส้นทางที่ 1 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

เส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย ประกอบด้วยแหล่งมรดกวัฒนธรรมต่างๆ คือ วัดพระธาตุดอยจอมทอง วัดงำเมือง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว วัดศรีบุญเรือง วัดมุงเมือง วัดกลางเวียง วัดเจ็ดยอด วัดมิ่งเมือง วัดศรีเกิด ศาลากลาง(หลังเก่า)จังหวัดเชียงราย อาคารอำนวยการ โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ดังมีรายละเอียดของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงรายนี้นี้

1) แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

1.1) วัดพระธาตุดอยจอมทอง

1.1.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

เป็นสถานที่ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายน่าสนใจ ในการสร้างเมืองเชียงรายในสมัยพญามังราย เมื่อ พ.ศ. 1805¹³⁰ เห็นว่าดอยจอมทองเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม จึงโปรดให้ก่อปราสาทโอบดอยจอมทองไว้โดยรอบ ขนานนามว่า เมืองเชียงราย และกำหนดให้เป็นตะคือเมืองเชียงราย

1.1.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระธาตุเจดีย์ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้างแต่มีผู้เสนอว่าสร้างใน พ.ศ. 1332 ในสมัยพญาเรือนแก้ว ผู้ครองเมืองไชยনারายณ์¹³¹นำพระบรมสารีริกธาตุนำมาประดิษฐาน ณ บนดอยแห่งนี้ ได้สร้างเจดีย์บรรจุไว้ คือ พระธาตุดอยจอมทอง มีลักษณะเจดีย์มีลักษณะเป็นเจดีย์ล้านนาพุกาม องค์เจดีย์หุ้มด้วยทองจังโกฏี

(2) วิหารสร้างในสมัยใดไม่ปรากฏแน่ชัด ต่อมาได้มีการบูรณะโดยมีลักษณะเป็นพระวิหารแบบร่วมสมัย ระหว่างศิลปะล้านนาและรัตนโกสินทร์

¹³⁰ สุรพล คำริห์กุล. ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2549, หน้า 98.

¹³¹ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธิวงศ์วิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิไล), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 22 .

(3) เสาสะดือเมืองสร้างในปี 2531 สมัยนายอร่าม เอี่ยมอรุณ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ได้ร่วมมือกับชาวบ้านสร้างเพื่อเป็นเครื่องรำลึกถึงพระคุณของพญามังราย และเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2530¹³²

1.1.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดพระธาตุจอมทองและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ได้จาก เอกสารหนังสือของวัดแผ่นพับแนะนำวัดตรงจุดบริเวณด้านหน้าพระธาตุจอมทองซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ หนังสือนำชมแหล่งเรียนรู้แต่ละจุดภายในวัด ป้ายนำชม ป้ายแผนที่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.1.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

กิจกรรมประเพณี สรงน้ำพระธาตุ จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ได้ และกิจกรรมประเพณีใส่ขันดอก เสาสะดือเมือง จัดขึ้นช่วงเดือน พฤษภาคม ของทุกปี

1.2) วัดงำเมือง

1.2.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

วัดงำเมืองสร้างเมื่อ พ.ศ.1861¹³³ ภายในวัดพบสถูป (กู๋) พญามังรายซึ่งสร้างโดยพระยาไชยสงครามโอรสของพญามังรายมหาราช ในพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจากที่พญามังรายได้สวรรคตที่เมืองเชียงใหม่ พญาไชยสงครามพระราชโอรสได้ถวายพระเพลิงพระศพ

¹³² สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 100.

¹³³ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 86.

พญามังรายมหาราช แล้วพระองค์ทรงไม่โปรดเมืองเชียงใหม่ ได้กลับมาครองเมืองเชียงรายและ
อัญเชิญพระอัฐิของพญามังรายมาประดิษฐาน ณ คอยแห่งนี้

1.2.2) สถานที่สำคัญ

(1) สถูป (กู) พญามังรายซึ่งสร้างโดยพระยาไชยสงคราม โอรสของ
พญามังรายมหาราช ในพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจากที่พญามังรายได้สวรรคตที่เมืองเชียงใหม่ ในปี
พ.ศ. 1860 มีลักษณะคล้ายกับเจดีย์ทรงปราสาทยอดเดี่ยวแบบล้านนาที่มีส่วนรองรับองค์ระฆัง
อยู่ในผังแปดเหลี่ยม ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมสร้างในช่วงยุคทองของล้านนา พุทธศตวรรษที่ 21

(2) พระวิหารได้ชำรุดทรุดโทรมจนเกือบจะเป็นวัดร้างมาตั้งแต่ก่อน
สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เหลือเพียงแต่สถูป (กู) และฐานวิหารเท่านั้น จนกระทั่งปีพ.ศ. 2511
ได้มีการก่อสร้างวิหารขึ้นใหม่ 1 หลัง ขนาดกว้าง 14 เมตร ยาว 25.50 เมตร ทรงล้านนา และต่อมา
ในปีพ.ศ. 2526 มีการบูรณะพระวิหารอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากต้นโพธิ์ได้โค่นทับพระวิหาร ทำให้ต้อง
เปลี่ยนข้อฟ้าและใบระกาที่ชำรุด¹³⁴

1.2.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดงำเมืองและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้
จากเอกสารแนะนำวัด ที่แจกบริเวณจัดทำบุญภายในวัดและแผ่นพับแนะนำแหล่งท่องเที่ยวจังหวัด
เชียงรายและภายในวัดมีไม้แกะสลักที่แกะเรื่องราวของจัดตั้งวัดงำเมือง

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ควรมี
การจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ หนังสือนำชม ป้ายแผนที่ภายในวัด
ป้ายความรู้ ที่บอกเล่าเรื่องราวคุณค่าและความสำคัญ และแผนที่เส้นทางการเดินทาง เนื่องจาก
ทางขึ้นวัดค่อนข้างจะซับซ้อน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

¹³⁴ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธิวงศวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาส
วัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 20 – 21.

1.2.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ในวัดมีเสาไม้แกะสลัก เรื่องราวการจัดตั้งวัดจำเมืองและเรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดเชียงราย กิจกรรมแสดงแสงสีเสียง ตำนานการสร้างเมืองเชียงราย

1.3) วัดพระสิงห์

1.3.1) คุณค่าและความสำคัญและเรียนรู้คือ พระพุทธสิงห์ พระพุทธรูปที่สำคัญคู่บ้านเมืองเชียงราย ปัจจุบันประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดพระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ พระเจดีย์ที่เก่าแก่มาตั้งแต่โบราณ พระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ เป็นพระสิงห์หนึ่งเชียงแสน¹³⁵

1.3.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระอุโบสถวัดพระสิงห์สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 2432 - 2433 สร้างด้วยไม้ทั้งหลังตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา ตกแต่งประดับประดาด้วยลวดลายแกะไม้ปิดทอง¹³⁶ ต่อมา ได้รับการบูรณะ เมื่อปี พ.ศ. 2504 และ พ.ศ.2533

(2) พระพุทธรูป พระพุทธสิหิงค์ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1934 โดยเจ้ามหาพรหมเจ้าเมืองเชียงราย ที่ครองเมืองเชียงราย โดยเจ้ามหาพรหมไปเยี่ยมพระพุทธสิหิงค์จากพระเจ้าแสนเมืองมา เป็นแบบหล่อพระพุทธสิหิงค์จำลองที่เมืองเชียงรายโดยหล่อบนเกาะดอนแท่นกลางแม่น้ำโขงแล้วนำมาประดิษฐาน ณ วัดพระสิงห์¹³⁷ ปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้ในกุฏิเจ้าอาวาสวัด

(3) รอยพระพุทธบาท สันนิษฐานสร้างในสมัยพญามังราย เป็นรอยพระพุทธบาทจำลองบนแผ่นศิลา กว้าง 5 นิ้ว ยาว 2 ฟุต มีอักษรขอมโบราณจารึกว่า “กุศลธมมา อุกุศลธมมา”¹³⁸

¹³⁵ วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระสมณศักดิ์เจ้าอาวาส เป็น พระราชสิทธินายก (5 ธันวาคม 2544) อ่างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย, จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555., หน้า 52.

¹³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

¹³⁸ อภิชาติ ศิริชัย และปิยะเวทย์ กองสอน. วารสารล้อล้านนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2553, หน้า 34.

1.3.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และป้ายแนะนำสถานที่ที่ติดอยู่บริเวณภายในวัด เป็นป้ายข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัด และลำดับเจ้าอาวาส

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ หนังสือนำชม ป้ายแผนที่ภายในวัด ป้ายความรู้ จุดที่สำคัญภายในวัด ที่บอกเล่าเรื่องราวคุณค่าและความสำคัญ และแผนที่เส้นทางการเดินทาง เนื่องจาก ทางขึ้นวัดค่อนข้างจะชันชัน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.3.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

การส่งเสริมกิจกรรม “เด็กเจียงฮาย รักวัดพระสิงห์” เนื่องด้วยพื้นที่วัดพระสิงห์ตั้งอยู่บริเวณย่านชุมชนมีความผูกพันกับวิถีชีวิตชาวเมืองเชียงราย และตัววัดยังตั้งอยู่ในย่านชุมชนที่มีสถาบันการศึกษาภายในจังหวัดเชียงรายหลายแห่ง อาทิเช่น โรงเรียนดำรงราษฎร์-สงเคราะห์ เชียงรายวิทยาคม เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์และเป็นการปลูกจิตสำนึกความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองในอนาคต ทางวัดและสถาบันการศึกษาควรร่วมกันออกแบบหลักสูตรการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีวัดพระสิงห์ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ สถาบันการศึกษาเป็นจุดหนึ่งในการเข้ามาเรียนรู้ โดยใช้วัดพระสิงห์เป็นพื้นที่เรียนรู้

1.4) วัดพระแก้ว

1.4.1) คุณค่าและความสำคัญและเรียนรู้ คือ

เป็นวัดที่ค้นพบพระแก้วมรกต ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ฟาได้ฝ่าเจดีย์ร้างองค์หนึ่ง และได้พบพระพุทธรูปลงรักปิดทองอยู่ภายในเจดีย์ ต่อมารักกะเทาะออกจึงได้พบว่าเป็นพระพุทธรูปสี่เหลี่ยมสร้างด้วยหยก คือพระแก้วมรกต ชาวบ้านจึงเรียกชื่อวัดใหม่แห่งนี้ว่า วัดพระแก้ว¹³⁹

¹³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

1.4.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระเจดีย์สร้างขึ้นสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐาน ซึ่งในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้เกิดปรากฏการณ์ฟ้าผ่าเจดีย์ร้างองค์หนึ่ง และได้พบพระพุทธรูปลงรักปิดทองอยู่ภายในเจดีย์ ต่อมารักกะเทาะออกจึงได้พบว่าเป็นพระพุทธรูปสี่เหลี่ยมสร้างด้วยหยก คือพระแก้วมรกต ชาวบ้านจึงเรียกชื่อวัดเสียใหม่ว่า วัดพระแก้ว¹⁴⁰

(2) พระอุโบสถ ไม่พบประวัติว่ามีการสร้างพระอุโบสถครั้งแรกเมื่อใด ในปีพ.ศ. 2433 ได้มีการสร้างพระอุโบสถขึ้นโดยครูบาสมณะ โสภโณเจ้าอาวาสวัดในขณะนั้น¹⁴¹ ต่อมา ในปีพ.ศ. 2504 ได้มีการปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดพระแก้ว ซึ่งสร้างมาตั้งแต่พ.ศ.2433 พระวิหารทรงเชียงแสน มีลักษณะฐานเดี่ยว เชิงหลังคาลาดต่ำ ลักษณะของพระอุโบสถเป็นแบบแม่ไก่กอกไข่ประดับตกแต่งแบบล้านนา

(3) พระพุทธรูปพระเจ้าล้านทอง แต่เดิมเป็นของวัดพระเจ้าล้านทอง ซึ่งวัดมีสภาพเป็นวัดร้างจึงถูกรื้อไปและอัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานในอุโบสถวัดพระแก้ว เมื่อ พ.ศ. 2504 เป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยที่มีความสวยงาม¹⁴²

1.4.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดพระแก้วได้จากป้ายนำชม ป้ายให้ข้อมูลและเอกสารของวัดพระแก้ว ที่มีบริการไว้บริเวณทางเข้าวิหารนอกจากนี้ภายในวัดพระแก้วยังเคยมีการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ประจำวัด “โสมหลวงแสงแก้ว” ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดการองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของวัด มีการจัดแสดงโบราณวัตถุที่น่าสนใจ

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

ป้ายเล่าเรื่อง “วัดพระแก้วเชียงรายของเรา” เป็นป้ายที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษา ทราบถึงข้อมูลทั่วไปของวัด ซึ่งประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา เรื่องราวความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ที่ตั้ง แผนที่แหล่งมรดกที่สำคัญภายในวัด แบบภาพรวม

¹⁴⁰ วัดพระแก้ว เชียงราย โรงพิมพ์ฟ้าไทยเพรสเซนเตอร์ ธันวาคม 2534.

¹⁴¹ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 57.

¹⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

ติดตั้งบริเวณทางเข้าประตูวัดเพื่อที่จะทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาอ่านก่อนที่จะเดินเข้าไปชมตามจุดเรียนต่างๆ ที่กระจายตัวอยู่ภายในวัด

1.3.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ภายในวัดมีพิพิธภัณฑ์ ที่รวบรวมเรื่องราววัตถุเกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในวัดพระแก้ว รวมไปถึงวัดมีสถานที่กว้าง ควรมีจัดกิจกรรม ฐานการเรียนรู้ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม ในวันกิจกรรมการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โรงเรียนพุทธวิถศาสตร์วิทยา โรงเรียนสำหรับสามเณรในการศึกษาหาความรู้

1.5) วัดศรีบุญเรือง

1.5.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

วัดศรีบุญเรืองเป็นวัดสิริมงคลตั้งอยู่ภายในกำแพงเมืองโบราณ ของเมืองเชียงราย เป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้น ประมาณปี 1982 ต่อมาเป็นวัดร้าง เมื่อคหบดีเจ้าหลวงได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นโรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ วัดเชียงหมื่นซึ่งอยู่ในคุ้มหลวงจึงต้องย้ายสิ่งของและประธาน มาไว้วัดศรีบุญเรืองต่อมามีคหบดีและประชาชนชาวเชียงรายได้ช่วยบูรณปฏิสังขรณ์วัดศรีบุญเรือง ได้สร้างเสนาสนะ เช่นพระอุโบสถหลังใหม่เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน¹⁴³

1.5.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระวิหาร พระวิหารหลังเก่าสร้างเมื่อ พ.ศ. 1982 ต่อมามีการบูรณะล่าสุดปี พ.ศ. 2554¹⁴⁴

(2) พระเจดีย์ สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐาน มีการบูรณะใหม่ พ.ศ. 2554¹⁴⁵ แบบทรงปราสาทประยุกต์ สี่เหลี่ยมจัตุรัส ส่วนบนเป็นที่รองรับทรงระฆังคว่ำ นัทรยอดเจดีย์เป็นแบบพื้นเมืองประยุกต์แบบพื้นเมือง

¹⁴³ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 93.

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93.

¹⁴⁵ อ้างอิงแล้ว หน้า 93.

(3) พระพุทธรูป พระสิริมิ่งมงคล สร้างขึ้นสมัยใดไม่มีหลักฐานแน่ชัด สันนิษฐานสร้างมาก่อนที่จะมีการสร้างวัดศรีบุญเรืองในปี พ.ศ. 1982 เป็นพระพุทธรูปสร้างด้วยเนื้อทองสัมฤทธิ์ปางมารวิชัย¹⁴⁶

1.5.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อของการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากแผ่นพับแนะนำวัด ปัจจุบันมีการนำแผ่นพับวางไว้บริเวณภายในวิหารผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาหยิบไปอ่านศึกษาได้บอร์ดนิทรรศการ จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาของวัด และ ประวัติการบูรณะ ซ่อมแซมวัด

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อที่จะทำให้วัดศรีบุญเรืองกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสำหรับผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ผู้ศึกษาขอเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เป็น 2 แนวทางคือ การพัฒนาป้ายเล่าเรื่อง มาตรฐานวัดบุญเรือง ป้ายที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษาทราบถึงข้อมูลทั่วไปของวัดบุญเรือง ซึ่งประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา เรื่องราวความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ที่ตั้ง แผนที่แหล่งมรดกที่สำคัญภายในวัด แบบภาพรวมติดตั้งบริเวณทางเข้าประตูวัดและ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมวัดบุญเรือง โดยใช้พื้นที่บริเวณอาคารการเปรียญ ชั้น 1 ซึ่งเดิมใช้เป็นสถานที่เก็บคัมภีร์ใบลานบอกเล่าเรื่องราว ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย จากศักยภาพดังกล่าวในอนาคตสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งที่น่าสนใจภายในวัดได้ และสื่อวีดิทัศน์ วีดีโอ ซีดี

1.5.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ภายในวัดเป็นสถานที่เก็บพับสาใบลานโบราณเป็นจำนวนมาก จึงควรมีการจัดการพับสาใบลานโบราณ โดยจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งภายในวัด

¹⁴⁶ เทศบาลนครเชียงราย.คู่มือโบราณวัตถุพระเวศเวียงเชียงราย.สำนักงานเทศบาลนครเชียงราย.30 มกราคม 2554.

1.6) วัดมุงเมือง

1.6.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

วัดที่มีความหมายเชื่อว่าเป็นวัดที่มุงคลุมเมืองเชียงรายได้ เรียกว่า มุงเมือง เปรียบเสมือนหลังคาเมืองเชียงรายได้ เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสองสี หรือ พระเจ้าสองสีพระประธาน ในพระอุโบสถองค์แรกหล่อด้วยทองสำริด พระวรกายเป็นสีทอง จีวรเป็นสีนาคทึงดงาม ซึ่งเป็นองค์ศักดิ์สิทธิ์ของเมืองเชียงรายได้ โดยมีเรื่องเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ว่า ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เครื่องบินทิ้งระเบิดเมืองเชียงรายได้บริเวณโดยรอบ ซึ่งเป็นตลาดสดแต่ภายในวัดปลอดภัย¹⁴⁷

1.6.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระวิหารหลังเก่าสร้างในสมัย พ.ศ. 2383 ในช่วงยุคของการฟื้นฟูเมืองเชียงรายได้สมัยเจ้าธรรมลังกา ต่อมาได้มีการบูรณะครั้งที่ 2 สร้างทับหลังแรกที่ทรุดโทรม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2498 ต่อมาได้มีการบูรณะครั้งที่ 3 ใน พ.ศ. 2543¹⁴⁸ วิหารเป็นแบบล้านนา

(2) พระเจดีย์ พระเจดีย์สร้างในสมัย เจ้าธรรมลังกาในปี พ.ศ. 2386 และจากสภาพทรุดโทรมลงได้มีการบูรณะพร้อมกับพระวิหาร ในการบูรณะครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2498 ต่อมาได้มีการบูรณะครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2543 และปัจจุบันมีการบูรณะสร้างองค์ใหม่ ในปี พ.ศ. 2554¹⁴⁹

(3) พระพุทธรูป พระเจ้าสองสีประวัติการก่อสร้างและบูรณะหลักฐานการสร้างไม่ปรากฏแน่ชัด เป็นพระพุทธรูปที่อยู่คู่วัดมาตลอดตั้งแต่สร้างวัด สันนิฐานสร้างขึ้นในช่วงการฟื้นฟูเมืองเชียงรายได้ พ.ศ. 2386 พระเจ้าสองสี พุทธลักษณะ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสำริด พระวรกายเป็นสีทอง จีวรเป็นสีนาค สัมฤทธิ์ปางมารวิชัย¹⁵⁰

1.6.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ป้ายแนะนำสถานที่วัดมุงเมือง ที่มีรายละเอียด ประวัติความเป็นมาของวัด รายละเอียดเส้นทางเดินทาง

¹⁴⁷ อภิชาติ ศิริชัย.วารสารลือล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 7. (เชียงรายได้ : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ลือล้านนา,2553), หน้า 33.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 33.

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับแนะนำแหล่งเรียนรู้ ลงในวารสารต่างๆของทางจังหวัด ป้ายแนะนำเส้นทาง ป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในวัด แผนที่ หนังสือนำชมสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.6.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

บริเวณที่ตั้งของวัดส่วนหนึ่งใช้เป็นที่ตั้งของตลาดสดเทศบาล ในอนาคตสามารถที่จะมีการส่งเสริมให้เป็นลานขายสินค้าทางวัฒนธรรม เช่น สินค้าพื้นเมือง อาหารพื้นเมือง เป็นต้น

1.7) วัดกลางเวียง

1.7.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

เป็นสถานที่ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายได้ในยุคลการฟื้นฟูเมืองเชียงรายได้จากวัดร้างมาก่อนในปีพ.ศ.1975 ชาวบ้าน เรียกว่า วัดจันทะโลก หรือ วัดจันทน์โลก เพราะในวัดเคยมีต้นจันทน์แดงขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ ถือเป็นไม้มงคลใช้บูชาพระตามธรรมเนียมโบราณ จนกระทั่งเมื่อมีการสร้างวัดเมืองเชียงรายได้ใหม่ และพบว่าวัดแห่งนี้อยู่ใจกลางเมืองพอดี จึงได้สถาปนาเสด็จเวียง หรือ เสาหลักเมืองขึ้น และบูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปภายในอุโบสถพร้อมกับเปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดจันทน์โลกกลางเวียง¹⁵¹

1.7.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระวิหาร วัดกลางเวียง อดีตเป็นวิหารร้าง ได้บูรณะสร้างขึ้นใหม่ พ.ศ. 2386 สมัยที่เรียกว่ายุคสถาปนาเมืองเชียงรายได้¹⁵²

(2) พระเจดีย์ ตำแหน่งที่ตั้งของพระเจดีย์อดีตเคยเป็นที่ตั้งของต้นจันทน์แดงที่ล้มตายไป รูปแบบลักษณะเจดีย์แบบล้านนาประยุกต์

¹⁵¹ สุรพล คำวิหัทธกุล. ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา, กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 104.

¹⁵² สถาบันราชภัฏเชียงรายได้. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายได้ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงรายได้, เชียงรายได้ : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 107.

(3) เสาสะดือเมืองเชียงราย สร้างเมื่อปีพ.ศ.2440 ได้มีการสร้างสถาปัตยกรรมขนาดเล็ก เพื่อให้เป็นสะดือเมืองแห่งใหม่ของเชียงราย¹⁵³ เนื่องจากมีการรังวัดเมืองเชียงรายใหม่ และพบว่าวัดแห่งนี้อยู่ใจกลางเมืองพอดี และได้มีการบูรณะอีกครั้งใน พ.ศ. 2534

1.7.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดได้จาก เอกสารหนังสือของวัด แผ่นพับ แนะนำวัด ตรงจุดบริเวณภายในวิหารซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษาภายในวิหาร

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสาร แผ่นพับ ป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในวัด แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.7.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ภายในบริเวณวัดมีการจัดนิทรรศการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีการจัดแสดงวัดและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับในชีวิตประจำวันของคนเชียงราย

1.8) วัดเจ็ดยอด

1.8.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

วัดเจ็ดยอดถือเป็นวัดสำคัญสำหรับชาวเชียงรายตั้งแต่อดีต จากหลักฐานประวัติของวัดเจ็ดยอดซึ่งบันทึกโดยพระราชปัญญาโมลี เจ้าอาวาสวัด ได้สร้างขึ้นปี 2383 พร้อมกับการบูรณะการฟื้นฟูเมืองเชียงราย¹⁵⁴

¹⁵³ สุรพล คำรืห์กุล. ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 104.

¹⁵⁴ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 61.

1.8.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระวิหารวัดเจ็ดยอด พระวิหารวัดมิ่งเมือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2420 และมี การบูรณะปรับปรุงพระวิหาร พ.ศ. 2475 วิหารแบบล้านนา¹⁵⁵

(2) พระเจดีย์สร้างขึ้น พ.ศ. 2362 จากหลักฐานเจดีย์เจ็ดองค์ ที่ทรุดโทรม ยากแก่การบูรณะ จึงรวบรวมเอามาเป็นองค์เจดีย์เดี่ยว เพื่อสะดวกแก่การบูรณะ มียอดเจดีย์ 7 ยอด¹⁵⁶

1.8.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากโบราณสถานเช่น ซากวัดเก่า มีแนวกำแพงเก่า ฐาน วิหาร ฐานเจดีย์ที่จะจัดกระจายอยู่ตามส่วนต่างของชุมชนโดยรอบวัดและภายในวัด และศึกษาความ งามของสถาปัตยกรรมอุโบสถวัดเจ็ดยอด และเจดีย์วัดเจ็ดยอด ที่มีลักษณะเป็นแบบล้านนา ที่งดงาม

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุ เป้าหมายของการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสาร แผ่นพับ ป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในวัด แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.8.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ในปัจจุบันชาวเมืองเชียงรายยังคงสืบทอดพิธีกรรมที่มีความสำคัญคือ ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ดังนั้นเพื่อเป็นส่งเสริมให้วัดเป็นจุด เรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญในอนาคต จึงควรได้รับการส่งเสริมจากชาวบ้านรอบๆวัด เข้ามาส่งเสริม ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกทราบ โดยควรมีการกำหนดให้ ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุวัดเจ็ดยอด เป็นประเพณีที่สำคัญในเมืองเชียงรายโดยการจัดทำตารางเทศ การของจังหวัดในอนาคต

¹⁵⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵⁶ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 80.

1.9) วัดมิ่งเมือง

1.9.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

คือวัดอยู่ใกล้ประตูป่าแดงอยู่ในเขตกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือสันนิฐานเป็นวัดประจำพระองค์ของพระนางอ้วมิ่งจอมเมือง พระราชมารดาพญามังราย เป็นวัดสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ จากการฟื้นฟูเมืองเชียงราย มีพระประธานนามว่า หลวงพ่อศรีมิ่งเมือง พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 เจดีย์และวิหารรูปแบบศิลปะแบบไทใหญ่ และมีบ่อน้ำข้างมูล เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์¹⁵⁷

1.9.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระวิหารวัดมิ่งเมือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2420 เป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า วิหารวัดมิ่งเมืองได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในปีนี้ โดยกลุ่มชาวไทใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมาจากนโยบายเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง เพราะจะพบวก่อนที่จะซ่อมแซมวิหารวัดมาเป็นรูปแบบอย่างเช่นรูปทรงดั้งเดิมเป็นแบบไทใหญ่ทั้งหมด¹⁵⁸

(2) พระเจดีย์ พระเจดีย์สร้างในสมัย ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด มีการบูรณะในช่วง พ.ศ. 2386 สมัยเจ้าธรรมลังกา ฟื้นฟูเมืองเชียงรายเป็น ปุชนิยสถานเก่าแก่ ที่มีคู่มากับวัด เป็นศิลปะแบบล้านนาผสมพม่า

(3) บ่อน้ำข้างมูล สร้างพร้อมกับวัดมิ่งเมือง ในช่วงสมัยพ.ศ. 2386 สมัยเจ้าธรรมลังกา ฟื้นฟูเมืองเชียงราย เพราะใช้เป็นในสมัยโบราณ บ่อนี้ได้ให้ประโยชน์แก่ชุมชนชาวตลาดเชียงรายเป็นอย่างมากเพราะเป็นบ่อน้ำแห่งเดียวที่อยู่ในบริเวณนี้ ทั้งใช้ตักดื่ม และตักไปขาย และเป็นสถานที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างในเมืองและนอกเมือง¹⁵⁹

¹⁵⁷ กรมการศาสนา.2532 : 591 อ้างใน สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 80.

¹⁵⁸ อภิชาติ ศิริชัย.วารสารล้อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 6. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา,2553), หน้า 29.

¹⁵⁹ สัมภาษณ์ พระครูโสภณศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง วันที่ 17 มกราคม 2556

1.9.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดมิ่งเมืองและคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมได้จาก เอกสารหนังสือของวัด ที่พิมพ์แจกสำหรับผู้เข้ามาเยี่ยมชมวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณด้านในวิหารซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา มีป้ายนิทรรศการแสดงความเป็นมาของวัด บริเวณด้านซ้ายของพระวิหาร มีสื่อวีดิทัศน์การแสดงประวัติ การสร้างวัดมิ่งเมือง

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น แผนที่แนะนำชมแหล่งมรดกวัฒนธรรมภายในวัด รวมไปถึงแผนที่เส้นทางการเดินทางมายังวัด

1.9.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

วัดมิ่งเมืองเป็นหนึ่งในกลุ่มของวัดชาวไทใหญ่ในเมืองเชียงราย ได้มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ การเข้ามาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ อาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ วัดมิ่งเมือง มีการจัดประเพณีตักบาตรเป็งปุด ขึ้นประจำทุกปี ซึ่งเป็นการส่งเสริมจากภาคราชการเข้ามาสนับสนุนเพื่อทำให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมหนึ่งของจังหวัดเชียงราย

1.10) วัดศรีเกิด

1.10.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

วัดศรีเกิด เป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณในกำแพงเมือง ด้านทิศตะวันออก ของตัวเมืองเชียงราย เหมือนจะมีนัยยะสำคัญ บ่งบอกให้รู้ว่าวัดนี้เป็นวัดที่เป็นมิ่งมงคล ของเมืองเชียงราย ทางด้านทิศตะวันออก มีความหมายที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองและความรุ่งเรืองของชีวิตผู้คนชาวเมืองเชียงราย ประกอบด้วย อุโบสถและกุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุ มีพระประธาน และเจดีย์ศิลปะล้านนา บานประตูหน้าต่าง คันทวย หน้าบัน ของวัดนี้เป็นไม้สักแกะสลักสวยงามมาก

1.10.2) สถานที่สำคัญ

(1) พระวิหาร วัดศรีเกิด สร้างเมื่อ พ.ศ. 2411 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2513¹⁶⁰ พระวิหารสร้างโดยมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบล้านนา

(2) พระพุทธรูป พระศรีมิ่งมงคลสันนิษฐานสร้างใน พ.ศ. ไค ไม่ปรากฏหลักฐานเนื่องจากเจ้าอาวาสรูปก่อนมิได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเอาไว้ เป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในทุกปีได้อัญเชิญพระพุทธรูปศรีมิ่งเมือง แห่รอบเมือง เพื่อให้ชาวเมืองได้สักการบูชา ในประเพณีแห่พระแควเวียงเชียงราย พระครูสิริกิจจาทร เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน จึงได้ตั้งชื่อให้พระพุทธรูปว่า พระพุทธรูปศรีมิ่งมงคล เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อของ วัดศรีเกิด¹⁶¹

1.10.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ป้ายแนะนำวัดที่บอกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและลำดับเจ้าอาวาส ติดอยู่ด้านซ้ายของพระวิหาร

(2) สื่อการเรียนรู้ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในวัด แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.10.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

วัดศรีเกิด เป็นวัดหนึ่งในเมืองเชียงรายได้เชื่อว่าเป็น นามมงคล จากความเชื่อดังกล่าวในอนาคตทางวัดควรมีการรื้อฟื้นประเพณีการค้ำดันศรี ซึ่งเป็นประเพณีที่เลือนหายไปจากวัดศรีเกิดให้รื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อที่จะทำให้วัดและชุมชนโดยรอบเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง คน วัด ชุมชน

¹⁶⁰ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 97.

¹⁶¹ เทศบาลนครเชียงราย. คู่มือปฏิบัติงานแห่พระแควเวียงเชียงราย. สำนักงานเทศบาลนครเชียงราย. 30 มกราคม 2554.

1.11) ประตูกำหนด

1.11.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

เป็นสถานที่ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย ประตูกำหนด เป็นประตูหนึ่งที่สูงขึ้นในสมัยเจ้าหลวงลังกา¹⁶² ประตูกำหนดใช้เป็นประตูออกจากเมือง สู่แม่น้ำกก โดยเฉพาะในเวลาที่มีบวช ญาติจะแห่มาออกจากวัดพระแก้ว แล้วลงไปอาบน้ำสระสรงนาคผู้ที่บวชเป็นพระโดยผ่านประตูกำหนด สู่แม่น้ำกก ปัจจุบันประตูหรือแนวกำแพง ได้ถูกรื้อทำถนนเป็นเส้นทางคมนาคมแล้ว¹⁶³

1.11.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายในพิพิธภัณฑ 750 ปี เมืองเชียงราย

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี และการจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิมตรงจุดบริเวณที่ตั้ง เป็นต้น

1.11.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

¹⁶² ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 97.

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

1.12) ประตุนางอิง

1.12.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

ประตุนางอิงตามหลักฐานร่อยรอยกล่าวว่าสร้างด้วยดินและอิฐ เป็นเส้นทางออกสู่แม่น้ำกก สายเก่า และเป็นเส้นทางคมนาคมของชาวเมืองและพ่อค้าที่ทำการค้าขายซึ่งเดินทางสู่เมืองเชียงราย และผ่านไปอำเภอแม่อาว ปัจจุบัน¹⁶⁴

1.12.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายในพิพิธภัณฑ 750 ปี เมืองเชียงราย

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี การจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.12.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.13) ประตูท่าทราย

1.13.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

ประตูท่าทรายถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นทางออกของ ชาวเมือง และสัตว์เลี้ยงได้อาบได้ดื่มเป็นท่าสำหรับข้ามไป – มา ระหว่างในเมือง กับแม่น้ำกกฝั่งหน้า¹⁶⁵

¹⁶⁴ โครงการสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว, หน้า 67.

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.

1.13.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้ในพิพิธภัณฑ 750 ปี เมืองเชียงรายได้ และป้ายชื่อประตูตั้งไว้ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับประตูเชียงใหม่ในอดีต รูปแบบแท่นป้ายเป็นแบบทรงซุ้มกลีบบัวประดับด้วยตัวหนาฐานกว้าง 2 เมตร สูงจากพื้นถึงยอดบน 1.60 เมตร ด้านหน้ามีแผ่นป้ายทองเหลืองรมดำตัวอักษรกัศรประดิษฐ์ ขนาด 70X70 เซนติเมตร จารึกด้วยตัวอักษรและภาษาไทย อักษรธรรมล้านนาภาษาไทยวน และอักษรโรมันภาษาอังกฤษ แผ่นป้ายด้านหลังเป็นแผนที่ของเมืองเชียงรายได้รอบเมืองชั้นใน¹⁶⁶

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วีดีโอ ซีดี การจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.13.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.14) ประตูศรี

1.14.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

ประตูนี้สร้างเพื่อเป็นประตูแห่งสิริมงคล ของเมืองเพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลแก่เมือง พลเมือง ตามโบราณประเพณี โดยมักจะปลูกต้นโพธิ์ ที่ภาษาถิ่นพายัพ เรียกว่า “ต้นศรี” (ออกเสียง สะหลี) ไว้ใกล้กับประตูเมือง¹⁶⁷

¹⁶⁶ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงรายได้ : 25 มกราคม 2530, หน้า 55.

¹⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

1.15.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ 750 ปี เมืองเชียงใหม่ และป้ายชื่อประตูตั้งไว้ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับประตูเชียงใหม่ในอดีต รูปแบบแท่นป้ายเป็นแบบทรงซุ้มกึ่งกลมกึ่งเหลี่ยมระดับด้วยตัวหนาฐานกว้าง 2 เมตร สูงจากพื้นถึงยอดบน 1.60 เมตร ด้านหน้ามีแผ่นป้ายทองเหลืองรมดำตัวอักษรกัศรปิดทอง ขนาด 70X70 เซนติเมตร จารึกด้วยตัวอักษรและภาษาไทย อักษรธรรมล้านนาภาษาไทยวน และอักษรโรมันภาษาอังกฤษ แผ่นป้ายด้านหลังเป็นแผนที่ของเมืองเชียงรายได้รอบเมืองชั้นใน¹⁷⁰

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วีดีโอ ซีดี การจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.15.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.16) ประตูล่อ หรือ ประตูชะตา

1.16.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

ประตูนี้ เป็นประตูสร้างไว้สำหรับหลอกล่อข้าศึกให้เข้ามาสู่กับดัก หรือพื้นที่สังหารซึ่งถ้าข้าศึกหลงเข้ามาแล้ว จะไม่มีทางรอดชีวิตออกไปได้ หรือ ชะตา หมายถึง เครื่องดักสัตว์หรือเครื่องมือจับปลาขนาดใหญ่มีหลายรูปแบบหลายชนิด¹⁷¹

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 55-56.

¹⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

1.16.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ 750 ปี เมืองเชียงใหม่ และป้ายชื่อประตูตั้งไว้ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับประตูเชียงใหม่ในอดีต รูปแบบแท่นป้ายเป็นแบบทรงซุ้มกึ่งลิบบัวประดับด้วยตัวหนาฐานกว้าง 2 เมตร สูงจากพื้นถึงยอดบน 1.60 เมตร ด้านหน้ามีแผ่นป้ายทองเหลืองรมดำตัวอักษรกัศร่องศิศดทง ขนาด 70X70 เซนติเมตร จารึกด้วยตัวอักษรและภาษาไทย อักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยวน และอักษรโรมันภาษาอังกฤษ แผ่นป้ายด้านหลังเป็นแผนที่ของเมืองเชียงรายนรอบเมืองชั้นใน¹⁷²

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วีดีโอ ซีดี การจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.16.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.17) ประตูหาย

1.17.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

ประตูหายเป็นประตูด้านทิศใต้ของเมือง นอกประตูนี้เป็นป้าหายที่หน้าทึบเนื่องจากอยู่บนปากหนอง คือหนองเขียว ในการตั้งเสาหลักเวียง ใช้หายเป็นวัตถุแทนเชื้อกั้งหมด¹⁷³

¹⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 55-56.

¹⁷³ โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว, หน้า 26.

1.17.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้ในพิพิธภัณฑ 750 ปี เมืองเชียงราย

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี การจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.17.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.18) ประตูเชียงใหม่

1.18.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

เป็นประตู ทางออกสู่เมืองเชียงใหม่ ของชาวเมืองและพ่อค้า¹⁷⁴

1.18.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้ในพิพิธภัณฑ 750 ปี เมืองเชียงราย และป้ายชื่อประตูตั้งไว้ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับประตูเชียงใหม่ในอดีต รูปแบบแทนป้ายเป็นแบบทรงซุ้มกลีบบัวประดับด้วยตัวหงา ฐานกว้าง 2 เมตร สูงจากพื้นถึงยอดบน 1.60 เมตร ด้านหน้ามีแผ่นป้ายทองเหลืองรมดำ ตัวอักษรกัศร่องผิตทอง ขนาด 70X70 เซนติเมตร จารึกด้วยตัวอักษรและภาษาไทย อักษรธรรม

¹⁷⁴ ทัศนะที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, หน้า 18.

ล้านนา ภาษาไทยวน และอักษรโรมันภาษาอังกฤษ แผ่นป้ายด้านหลังเป็นแผนที่ของเมืองเชียงรายนรอบเมืองชั้นใน¹⁷⁵

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตู่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี การจำลองประตู่เมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.18.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตู่เมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตู่เมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.19) ประตู่ท่อ

1.19.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

อดีตเป็นปากเหมืองทางระบายน้ำออกจากเวียงเชียงรายเพราะในเวียงมีแหล่งน้ำที่เป็น “สระเกษมเมือง” คือหนองสี่แจ่งและหนองเมืองหลวง ระบายน้ำแม่กกจากหนองอู่วังคำ ด้านหัวน้ำทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียง ชักน้ำเข้ามาเลี้ยงในเมืองเรียกว่า “เหมืองกลางเวียง” หรือ ลำเวียง แล้วระบายน้ำออกสู่อ่างน้ำกก ที่ท่อใกล้ประตู่เวียงด้านตะวันออก ลงที่ร่องปลาข้าว ซึ่งติดต่อกับแม่น้ำกกทางวังดินและแควห้วย¹⁷⁶

1.19.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตู่เมืองเชียงรายในพิพิธภัณฑ 750 ปี เมืองเชียงราย และป้ายชื่อประตู่ตั้งไว้ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับประตู่เชียงใหม่ในอดีต รูปแบบแทนป้ายเป็นแบบทรงซุ้มกลีบบัวประดับด้วย

¹⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55-56.

¹⁷⁶ โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว, หน้า 70.

ตัวหนา ฐานกว้าง 2 เมตร สูงจากพื้นถึงยอดบน 1.60 เมตร ด้านหน้ามีแผ่นป้ายทองเหลืองรมดำ ตัวอักษรกัศร่องผิดทอง ขนาด 70X70 เซนติเมตร จารึกด้วยตัวอักษรและภาษาไทย อักษรธรรม ล้านนา ภาษาไทยวน และอักษรโรมันภาษาอังกฤษ แผ่นป้ายด้านหลังเป็นแผนที่ของเมืองเชียงรายนรอบเมืองชั้นใน¹⁷⁷

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควร มีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และ ป้ายความรู้ตรงจุดประตู่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี การจำลองประตู่เมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.19.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตู่เมือง เช่น พิธีสืบชะตาและ ทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตู่เมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้าง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.20) ประตู่ผี

1.20.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

การสร้างประตู่ผีอันสืบเนื่องมาจากการย้ายสุสานประจำเมืองจาก ทิศตรงกันข้ามปัจจุบันคือ จากทิศตะวันออกเฉียงใต้ มาไว้ทิศตะวันตกเฉียง ประเดิมเป็นศพแรกที่ ทำการฌาปนกิจ ณ ที่สุสานเด่นห้าคือ ศพจ่านริฎูเกียง สาเหตุที่ต้องย้ายป่าช้าเพราะ เภณท์กำหนด ทักษตามโหร โบราณศาสตร์ ที่ดั้งเดิมของสุสานเมือง แยกต่างหากอยู่บนสันหนองบัว เรียกสันป่า เหว่ หรือ ป่าเฮี้ยว การเคลื่อนศพไปประกอบการฌาปนกิจจากในเวียง จะนำขบวนศพออกทางประตู่ หวายไปเข้าสันคอกช้าง และตอนกลับก็จะผ่านออกมาทางสันป่าหนาด¹⁷⁸

¹⁷⁷ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตู่เมืองเชียงรายน : 25 มกราคม 2530, หน้า 55-56.

¹⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22-23.

1.20.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 750 ปี เมืองเชียงราย

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี การจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.20.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.21) ประตุนางเลิ้ง

1.21.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

ประตูนี้ประตูด้านนี้อยู่ใกล้ขอบหนองสี่แจ่งด้านตะวันออก ซึ่งด้านนี้มีต้นยางและต้นตะเคียนสูงใหญ่ขึ้นเรียงรายอยู่มาก ต้นยางขนาดใหญ่ได้โค่นลงมาพาดกำแพงเวียงอยู่ ชาวบ้านได้อาศัยปีนขึ้นไปบนลำต้นยางที่ลี้มนี้ออกสู่ภายนอกกำแพง ตอนหลังได้ช่วยกันเจาะเป็นช่องพอออก-เข้าได้สะดวก ทางกรมการเมืองเห็นว่าทำเป็นทางออกเวียงได้ จึงเกณฑ์แรงงานชาวบ้านเจาะแต่งเป็นประตูเมือง แล้วเรียกชื่อประตูนี้ตามลักษณะต้นยางที่เอนพาดอยู่ว่า นางเลิ้ง¹⁷⁹

1.21.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 750 ปี เมืองเชียงราย

¹⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และป้ายความรู้ตรงจุดประตูที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วีดีโอ ซีดี การจำลองประตูเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.21.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.22) ประตูเจ้าชาย

1.22.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

การสร้างประตูเจ้าชาย มาจากชื่อยศทางการทหารและเจ้านายที่เป็นญาติกับเจ้าหลวง เรียกว่าเจ้าชาย มีคู่ม้อยู่ใกล้กำแพงเมือง ได้ให้ชาวบ้านเจาะแต่งกำแพงให้เป็นช่องออกไป¹⁸⁰

1.22.2) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และ ข้อมูลการสร้างกำแพงและประตูเมืองเชียงรายได้ในพิพิธภัณฑ 750 ปี เมืองเชียงรายได้ และป้ายชื่อประตูตั้งไว้ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับประตูเชียงใหม่ในอดีต รูปแบบแทนป้ายเป็นแบบทรงซุ้มกลีบบัวประดับด้วยตัวหงา ฐานกว้าง 2 เมตร สูงจากพื้นถึงยอดบน 1.60 เมตร ด้านหน้ามีแผ่นป้ายทองเหลืองรมดำ ตัวอักษรก่อร่องผิวดทอง ขนาด 70X70 เซนติเมตร จารึกด้วยตัวอักษรและภาษาไทย อักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยวน และอักษรโรมันภาษาอังกฤษ แผ่นป้ายด้านหลังเป็นแผนที่ของเมืองเชียงรายนรอบเมืองชั้นใน¹⁸¹

¹⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

¹⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55-56.

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควร มีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติความเป็นมา และ ป้ายความรู้ตรงจุดประตูดุที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี การจำลองประตูดุเมืองตามรูปแบบดั้งเดิม เป็นต้น

1.22.3) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประตูดุเมือง เช่น พิธีสืบชะตาและ ทำบุญเมือง ซึ่งสถานที่ทำพิธีใจกลางเมืองและบริเวณประตูดุเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้าง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ เรียนรู้ การให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.23) ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย

1.23.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

อาคารศาลากลาง(หลังเก่า) จังหวัดเชียงรายสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2443 ในสมัยของพระพลอาษาเป็นข้าหลวงเมืองเชียงราย ดำเนินการออกแบบและก่อสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ (William A. Briggs) นับเป็นสถาปัตยกรรมที่มีอายุกว่า 100 ปี อาคาร ก่ออิฐถือปูน อาคารรูปแบบตะวันตก แห่งต้นๆ ของจังหวัดเชียงราย เพื่อใช้เป็นสถานที่บริหาร ราชการของข้าหลวงเมืองเชียงรายสมัยนั้น ในปัจจุบันตัวอาคารได้รับการบูรณะ ให้สามารถใช้งาน ได้ คงรูปแบบเดิม และยังใช้เป็นหอประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

1.23.2) สถานที่สำคัญ

(1) อาคารศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย

อาคารศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย นับเป็นอาคาร หลังหนึ่ง ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ซึ่งเป็นประโยชน์ทางประวัติศาสตร์และ ประวัติศาสตร์ชิ้นหนึ่งที่ช่วยอธิบายความเป็นมาเป็น ไปของสังคมสมัยนั้นได้ดีกว่าหลักฐานทาง เอกสาร ศาลากลางเชียงรายเริ่มก่อสร้างและเปิดดำเนินการเมื่อ ปี พ.ศ.2443 ในสมัยของ

พระพลอาษาเป็นข้าหลวงเมื่อเชียงราย ดำเนินออกแบบและก่อสร้าง โดยนายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ (Dr. William A. Briggs)¹⁸²

1.23.3) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริงความงามทางสถาปัตยกรรมแบบ ตะวันตกที่งดงามสมบูรณ์ ภายในเคยมีการพัฒนาให้เป็นหอประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย แต่ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งชาวจังหวัดเชียงรายและบุคคลภายนอก

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุ เป้าหมายของการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสาร แผ่นพับ ป้ายความรู้บอกเรื่องประวัติความเป็นมาและป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายใน ศาลากลาง แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.23.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ด้วยประวัติศาสตร์และกิจกรรมในอดีตของสถานที่ เหมาะสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งของจังหวัดเชียงราย ในอนาคตควรมีการพัฒนาให้ภายในอาคาร เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นประจำเมือง เล่าเรื่องราวเชียงรายในอดีต ผ่านจากนิทรรศการเล่าเรื่อง วิดีทัศน์ ซึ่งจะเป็จุดหนึ่งในการนำเสนอเรื่องราวของสถานที่ต่างๆแบบภาพรวมของเมืองเชียงราย และสามารถใช้ ลานด้านหน้าอาคาร จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรม ในงานเทศกาลต่างๆได้ เช่น กิจกรรม “ช่วงคนเมือง “ หรือ งานย้อนยุคต่างๆ

1.24) โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย

1.24.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค สร้างในปี พ.ศ.2451 ออกแบบและอำนวยการ สร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ ในปัจจุบัน เป็นอาคารที่ในการรักษาประชาชนโดยมีรูปแบบ ก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบ โคลโลเนียล (Colonial Style) รูปตัววีคือมีองค์ประกอบ

¹⁸² สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 152

อาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตก โดยบนหลังคาของอดีตได้สร้างหอร่องไว้ใต้บอเวลา คล้ายกับ โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย และตึกดังกล่าวได้รับรางวัล “อาคารอนุรักษ์ดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2537 ”

1.24.2) สถานที่สำคัญ

อาคารอำนวยการ โรงพยาบาล โอเวอร์บรู๊ค เชียงราย เป็นอาคารโรงพยาบาลหลังแรกของเมืองเชียงราย เป็นการแพทย์สมัยใหม่ ที่รักษาโรคให้คนเมืองเชียงราย สมัยนั้น โดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน อิฐทุกแผ่นทุกแนวที่ก่อขึ้นนั้น วางได้ระดับหยดน้ำเสมอกันหมด และรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบ โคลโลเนียล (Colonial Style) ผังเป็นรูปตัววี ออกแบบและอำนวยการสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ บริกส์¹⁸³

1.24.3) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริงด้วยความงามทางสถาปัตยกรรมแบบ โคลโลเนียล (Colonial Style)

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เนื่องด้วย โรงพยาบาล โอเวอร์บรู๊ค มีประวัติศาสตร์พัฒนาการเกี่ยวข้องกับ วัฒนาการทางการแพทย์ของเมืองเชียงราย และเกี่ยวข้องกับการเข้ามาของกลุ่มชาวคริสต์ ที่ต่อมาได้กลายเป็น วัฒนธรรมส่วนหนึ่งของเมืองเชียงราย ดังนั้นจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เหมาะสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในอนาคต จึงควรมีการพัฒนาป้ายให้ความรู้หรือข้อมูล ตลอดไปจนการจัดทำป้ายนิทรรศการจัดแสดงภายในอาคาร สื่อ วัสดุทัศนียภาพ ตลอดจนในอาคารควรมีการพัฒนาภายในอาคารให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวัฒนาการทางการแพทย์ในอดีตของเมืองเชียงรายที่มียาแพทย์วิลเลียม เอ บริกส์ ผู้นำวัฒนาการทางการแพทย์ตะวันตกเข้ามารักษาในเมืองเชียงรายเป็นท่านแรก ตลอดไปจนการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับกลุ่มชาวคริสต์ ในเมืองเชียงราย ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิต และผู้คนชาวเมืองเชียงรายที่มีความหลากหลาย เป็นการสะท้อนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่น่าสนใจ

¹⁸³ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 199.

1.24.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ภายในอาคารอำนวยการ โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงใหม่มีมุมอ่านหนังสือสำหรับผู้ป่วยที่มารอพบแพทย์

1.25) โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย

1.25.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงรายหลังนี้ สร้างด้วยเงินบริจาคของคณะเพรสไบทีเรียนมิชชัน แห่งสหรัฐอเมริกาบนที่ดินบริเวณประตูศรี ใช้เวลาในการปรับพื้นที่เตรียมการและก่อสร้างราว 4 ปี จึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2457 ผู้อำนวยการสร้างโบสถ์หลังนี้คือนายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ (William A. Briggs) มิชชันนารีคนสำคัญที่ทำประโยชน์ให้แก่เมืองเชียงราย โบสถ์หลังนี้ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่เมื่อสิ้นสงครามเอเชียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่ 2) หลังชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากถูกยึดใช้เป็นส่วนหนึ่งของเขตทหารที่มาตั้งมั่นอยู่ในเมืองเชียงราย

1.25.2) สถานที่สำคัญ

(1) โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงรายสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ.2457 ออกแบบและอำนวยการสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ บริกส์ (William A. Briggs) อาคาร โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงรายสร้างขึ้นโดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial Style) คือมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตกรวมกับอาคารแบบท้องถิ่น จุดเด่นมีระฆังอยู่เหนือหลังคา และเพื่อเผยแพร่และเป็นที่พักผ่อนศาสนพิธี ของคริสตศาสนิกชน เรื่องมาจวบจนปัจจุบัน¹⁸⁴

1.25.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากความงามทางสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial Style) ตลอดจนไปจนสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวเมืองเชียงรายที่มี

¹⁸⁴ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย, จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 67-68.

ความหลากหลายในด้านพิธีกรรมความเชื่อ เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ป้ายแนะนำโบสถ์ มีข้อความประวัติความเป็นมาการก่อตั้ง บอร์ดนิทรรศการ ภาพถ่ายโบสถ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสาร แผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติ และป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายใน โบสถ์ แผนที่ หนังสือ นาม สื่อบุคคลทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.25.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาทุกๆ วันอาทิตย์เป็นประจำ ผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้จากพิธีกรรม ตลอดไปจนถึงกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญในเทศกาลต่างๆ การแสดงดนตรีของกลุ่มเผยแพร่ศาสนา การแสดงละครเกี่ยวกับศาสนาคริสต์

1.26) โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม

1.26.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ก่อตั้งโดยคณะมิชชันนารีชาวอเมริกัน ในปี พ.ศ. 2431 หลังจากได้รับมอบที่ดินริมฝั่งแม่น้ำกก เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกเป็นภาษาพื้นเมืองและภาษาอังกฤษ ในปี พ.ศ.2470 เป็นสถานที่ทางการศึกษาแห่งแรกของเมืองเชียงรายดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารีอเมริกัน เพรสไบทีเรียนที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดเชียงรายในยุคนั้น

1.26.2) สถานที่สำคัญ

อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ดำเนินการออกแบบโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์โดยมีรูปแบบการก่อสร้างเช่นเดียวกับโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คและโบสถ์คริสต์จักร 1 เวียงเชียงราย กล่าวคือ ก่อสร้างโดยก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก เสาโรมันซิงห์ และหลังคาด้านข้างเป็นรูปกาแลผสมผสานกับรูปแบบพื้นถิ่น เป็นอาคารยาว

สองชั้น ได้รับการบูรณะเรื่อยมา จนสามารถใช้งานได้เป็นห้องเรียน และอาคารอำนวยการได้ จนถึงปัจจุบัน¹⁸⁵

1.26.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง เอกสารแนะนำโรงเรียน และคู่มือนักเรียน ที่มีบรรยายอาคารเก่าแก่หลังนี้

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติ และป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในโรงเรียน แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี ที่บรรยายเฉพาะอาคารหลังนี้ เป็นต้นในอนาคตควรมีการพัฒนาภายในอาคารส่วนหนึ่งให้เป็นมูมนิทรรศการนำเสนอเกี่ยวกับ คุณค่าทางสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของโรงเรียน ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการร่วมกลุ่มของชาวคริสตจักร ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ต่างๆ ในเมืองเชียงรายที่สัมพันธ์กันในด้านศาสนา คือ โบสถ์ โรงพยาบาลและโรงเรียน ทำให้เห็นถึงการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวในเมืองเชียงราย เห็นถึงความหลากหลายของผู้คนและวิถีชีวิต

1.26.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

กิจกรรมการทำบุญอาคารเรียนทำเป็นประจำทุกปี กิจกรรมวันครบรอบการก่อตั้งโรงเรียน กิจกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์ เช่น วันคริสต์มาส และวันขึ้นปีใหม่

2) องค์ความรู้และการจัดการเส้นทางประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

2.1) องค์ความรู้ในเส้นทางการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

จากข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายที่ได้ศึกษาในหัวข้อ

1) ที่ผ่านมาสามารถสรุปองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงราย ที่สะท้อนผ่านแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีหลักฐานเหลืออยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงราย ได้ดังนี้

¹⁸⁵ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 214

2.1.1) ประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายยุคต้น

ประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายปรากฏในเอกสารตำนานหลายฉบับ เช่น ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานสิงหนวัตกุมาร ชินกาลมาลีปกรณ์ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน และพงศาวดารโยนก เป็นต้น อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันว่าเมืองเชียงรายถูกสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1805 โดยพญามังราย กษัตริย์เมืองหริภุญชรเงินยางแห่งแคว้นโยนกที่สืบเชื้อสายมาจากปู่เจ้าลาวจกหรือลวจังกราชพญามังรายขึ้นครองราชย์ในเมืองเงินยางแล้วได้ย้ายไปประทับอยู่ในเมืองเชียงรายบริเวณริมแม่น้ำกกทางทิศใต้ โดยมีแนวคันคูและกำแพงดินโอบล้อมโดยรอบเชิงเขาคอยจอมทอง และมีคอยจอมทองเป็นสะดือเมือง ฯลฯ หลักฐานที่ปรากฏในเส้นทางการเรียนรู้ ได้แก่ คอยจอมทอง สะดือเมือง และเสาศะดือเมืองพระธาตุคอยจอมทอง¹⁸⁶ เป็นต้น

2.1.2) ประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายในล้านนายุครุ่งเรืองและเสื่อม

ภายหลังพญามังรายย้ายราชธานีมายังที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงโดยสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นใน พ.ศ. 1839 และทรงประทับอยู่ในเมืองเชียงใหม่ตลอดพระชนม์ชีพ เมืองเชียงรายจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองที่ประทับของอุปราช เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญในทางตอนเหนือของอาณาจักรที่กษัตริย์ล้านนามักโปรดให้เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดไปปกครองเสมอ เมืองเชียงรายได้ขยายชุมชนและตัวเวียงออกมาทางทิศตะวันออก หลักฐานที่ปรากฏในเส้นทางการเรียนรู้ ได้แก่ วัดงำเมือง วัดมุงเมือง วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ เป็นต้น

หลังจากนั้นอาณาจักรล้านนาอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า เมืองเชียงรายก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่า ใน พ.ศ. 2244¹⁸⁷ พมามีนโยบายแบ่งแยกการปกครองล้านนาออกเป็นสองส่วน โดยได้แยกเมืองเชียงแสนออกจากอำนาจเมืองเชียงใหม่ ให้เมืองเชียงแสนขึ้นตรงต่อกรุงอังวะ โดยถือเป็นประเทศราชมณฑลหนึ่งในระยะแรกได้รวมเอาเมืองกาย เมืองไร เมืองเลน เมืองแหลว เมืองพยาก เมืองเชียงราย และเมืองหลวงภูคาเข้าด้วยกัน ให้ขึ้นกับเมืองเชียงแสน ทำให้เมืองเชียงแสนเป็นฐานที่มั่นอันสำคัญของพม่า จนกระทั่งใน พ.ศ. 2347 กองทัพเมืองเชียงใหม่ได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ จึงได้เผาทำลายเมืองเพื่อมิให้เป็นที่ซ่องสุมไพร่พลของพม่า และได้กวาดต้อนพลเมืองเมืองเชียงแสน หัวเมืองรายทางรวมทั้งเมืองเชียงรายไปไว้ยังเมืองสำคัญต่างๆ เช่น เมืองเชียงใหม่ นครลำปาง แพร่ น่าน และส่วนหนึ่งส่งไปกรุงเทพฯ ทำให้เมืองเชียงรายกลายเป็นเมืองร้าง

¹⁸⁶ สุรพล คำริห์กุล. *ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง* : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 98.

¹⁸⁷ สวัสดิ์ อ่องสกุล. *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง, พ.ศ. 2539)

2.1.3) ประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายนในล้านนายุคฟื้นฟู

เมืองเชียงรายนได้รับการฟื้นฟูขึ้นใน พ.ศ. 2386 ซึ่งตรงกับสมัยของ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระยานครลำปางน้อยอินทร์กับพระยาอุปราชมหาวงศ์ เมืองเชียงใหม่ได้เข้าเฝ้าและกราบบังคมทูลขอตั้งเมืองเชียงรายนเป็นเมืองขึ้นตรงต่อเชียงใหม่ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายธรรมลังกาเป็นที่พระยารัตนาเขตเข้าเมืองเชียงรายน แล้วให้นำไพร่พลอันประกอบด้วยชาวไตใหญ่และไตเงินซึ่งถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเชียงตุง เมืองพยาก เมืองเลน และเมืองสาด จำนวนพันครอบครัวเศษให้มาตั้งถิ่นฐานและฟื้นฟูเมืองเชียงรายน¹⁸⁸

เมืองเชียงรายนที่ได้รับการบูรณะฟื้นฟูมีการขยายตัวไปทางทิศตะวันออกของคอยจอมทองเป็นแนวยาวไปตามที่รายริมฝั่งแม่น้ำกก ทำให้รูปร่างของเมืองหลายเหลี่ยมยาวรีจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออกหรือขนานไปตามแม่น้ำกก ขนาดของเวียงเชียงรายนมีพื้นที่ประมาณ 2 ตารางกิโลเมตร มีความยาวของกำแพงเมืองด้านตะวันออกประมาณ 500 เมตร ด้านทิศใต้ประมาณ 1.6 กิโลเมตร ด้านทิศตะวันตก 1.2 กิโลเมตร และด้านทิศเหนือซึ่งติดกับแม่น้ำกกยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ทำให้คอยจอมทองอันเป็นที่ตั้งของพระธาตุจอมทองตั้งอยู่ภายในเมืองทางทิศตะวันตก

กำแพงเมืองที่ได้รับการสร้างขึ้นในครั้งหลังนั้นเป็นกำแพงอิฐ มีประตูเมืองทั้งสิ้น 12 ประตู ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

ด้านทิศเหนือมี 5 ประตู คือ ประตูล่อหรือประตูชะต้ำ ประตูท่านาคน ประตูนางอิง ประตูท่าทราย ประตูท้อ

ด้านทิศตะวันออกมี 1 ประตู ประตูยางเส็ง

ด้านทิศใต้มี 4 ประตู คือ ประตูเจ้าชาย ประตูสตรี ประตูห้วย ประตูป่าแดง

ด้านทิศตะวันตกมี 2 ประตู คือ ประตูเชียงใหม่ และประตูผี¹⁸⁹

เมืองเชียงรายนแห่งใหม่ที่ได้รับการบูรณะฟื้นฟูขึ้นในปี พ.ศ. 2386 นั้น ตัวเวียงที่สร้างขึ้นใหม่จะเป็นแนวยาวไปตามริมแม่น้ำกกจากคอยทองไปทางทิศตะวันออก บริเวณกึ่งกลางเวียงแห่งนี้ปรากฏมีวัดกลางเวียง ซึ่งเป็นวัดกลางเวียงตามคติวัฒนธรรมล้านนาและได้สร้างสะดือเมืองขึ้น

¹⁸⁸ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายนใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงรายน : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 10-11.

¹⁸⁹ สุรพล คำวิหกุล. ข่วงเมืองและวัดหัวข่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 103.

หลักฐานที่ปรากฏในเส้นทางการเรียนรู้ ได้แก่ วัดพระแก้ว วัดกลางเวียง วัดมุงเมือง วัดเจ็ดยอด วัดศรีเกิด วัดศรีบุญเรือง ศาลากลางจังหวัดเชียงราย (หลังเก่า) อาคารอำนวยการโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย และอาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม เป็นต้น

2.2) การจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

รายการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายประกอบด้วยเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

จุดที่ 1 คอยจอมทอง วัดพระธาตุคอยจอมทอง และสะดือเมืองเชียงราย เรียนรู้ประวัติศาสตร์การสร้างเมืองเชียงราย เมื่อ พ.ศ. 1805 จากการตามหาช่างมงคลของพญามังรายได้พลัดไป พญามังรายเสด็จตามช่างไปถึงคอยจอมทอง ริมแม่น้ำกก เห็นเป็นชัยภูมิดี จึงสร้างเมืองไว้ และได้ก่อปราสาทโอบเอาคอยจอมทองไว้ในท่ามกลางเมือง ขนานนามว่า เมืองเชียงราย¹⁹⁰ โดยบูรณะพระธาตุคอยจอมทองเพื่อให้เป็นสะดือเมืองตั้งอยู่บนคอยจอมทองในเมืองเชียงรายยุคต้นนั้น มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ เรียนรู้ได้จากสถานที่จริง มีป้ายความรู้เกี่ยวกับประวัติการตั้งวัด ประวัติการสร้างพระธาตุ และมีป้ายความรู้ตามจุดสถานที่ที่สำคัญภายในวัด ให้ศึกษา

จุดที่ 2 คอยงำเมือง วัดคอยงำเมือง กู่(สถูป) พญามังราย ในพุทธศตวรรษที่ 19 พระยาไชยสงครามโอรสของพญามังรายมหาราช หลังจากที่พญามังรายได้สวรรคตที่เมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.1860 พระยาไชยสงครามพระราชโอรสได้ถวายพระเพลิงพระศพพญามังรายแล้วพระองค์ทรงไม่โปรดเมืองเชียงใหม่ ได้กลับมากองเมืองเชียงรายและอัญเชิญพระอัฐิของพญามังรายมาประดิษฐาน ณ คอยแห่งนี้ โดยสร้างเป็นกู่(สถูป) แบบล้านนา มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ ได้จากเอกสารแนะนำวัด ที่แจกบริเวณจัดทำบุญภายในวัด และแผ่นพับแนะนำแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย และภายในวัดมีไม้แกะสลักที่แกะเรื่องราวของจัดตั้งวัดงำเมือง

¹⁹⁰ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 3 .

จุดที่ 3 วัดพระสิงห์ พระพุทธรูปหิรัญสี รอยพระพุทธรูปบาท จากตำนานกล่าวถึง วัดพระสิงห์ในสมัย พ.ศ. 1934 เจ้ามหาพรหมครองเมืองเชียงรายได้ขอยืมพระพุทธรูปหิรัญสีองค์เดิม จากพระเจ้าแสนเมืองมา เป็นแบบหล่อพระพุทธรูปหิรัญสีจำลองที่เมืองเชียงราย เมื่อเสร็จแล้วได้ทำการ สมโภชที่เกาะดอนแท่น กลางน้ำโขงแล้วนำมาประดิษฐานไว้ที่วัดพระสิงห์จนถึงปัจจุบัน¹⁹¹ มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และป้ายแนะนำสถานที่ที่ติดอยู่ บริเวณภายในวัด เป็นป้ายข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัด

จุดที่ 4 พระแก้ว เจดีย์วัดพระแก้ว พระเจ้าล้านทอง จากประวัติการค้นพบ พระแก้วมรกตเป็นที่มาของชื่อวัดพระแก้วในปัจจุบัน ใน พ.ศ. 1977 ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนเป็น เจ้าเมืองเชียงใหม่ท่าน ฟ้าได้ผ่าเจดีย์ร้างองค์หนึ่ง และได้พบพระพุทธรูปลงรักปิดทองอยู่ในเจดีย์ ต่อมารักษะเทาะออกจึงได้พบว่าเป็นพระพุทธรูปสี่เหลี่ยมสร้างด้วยหยก คือพระแก้วมรกตนั่นเอง ชาวบ้านจึงเรียกชื่อเสียใหม่ว่า “วัดพระแก้ว” สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน¹⁹² คือสามารถเรียนรู้ เรื่องราวของวัดพระแก้วได้จากป้ายนำชม ป้ายให้ข้อมูลและเอกสารของวัดพระแก้ว ที่มีบริการไว้ บริเวณทางเข้าวิหารนอกจากนั้นภายในวัดพระแก้วยังเคยมีการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ประจำวัด “โสม หลวงแสงแก้ว” ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดการองค์ความทางด้านประวัติศาสตร์ของวัด มีการจัด แสดงโบราณวัตถุที่น่าสนใจ จากศักราชดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่าในอนาคต

จุดที่ 5 วัดศรีบุญเรือง เป็นวัดลirimงคลตั้งอยู่ในกำแพงเมืองโบราณ ของเมืองเชียงราย เป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้น ประมาณปี 1982¹⁹³ ต่อมาเป็นวัดร้าง เมื่อคุ้มเจ้าหลวงได้ เปลี่ยนสภาพไปเป็น โรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ วัดเชียงหมื่นซึ่งอยู่ในคุ้มหลวง จึงต้องย้าย สิ่งของและประชาชน มาไว้วัดศรีบุญเรืองต่อมาได้มีคหบดีและประชาชนชาวเชียงรายได้ช่วย

¹⁹¹ วัดพระสิงห์(พระอารามหลวง) อ่างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 52.

¹⁹² ประวัติวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย งามสมโภชสมเด็จพระพุทธรูปชินวงศ์ 19-21 มีนาคม 2533 (หน้า 11) อ่างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 58.

¹⁹³ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษาและการพิมพ์, 2543, หน้า 93.

บูรณปฏิสังขรณ์ วัดศรีบุญเรือง ได้สร้างเสนาสนะ เช่นพระอุโบสถหลังใหม่เพื่อประดิษฐาน พระพุทธรูปองค์ดังกล่าวจนถึงปัจจุบันสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ สามารถเรียนรู้ได้จาก แผ่นพับ แนะนำวัด ปัจจุบันมีการนำแผ่นพับวางไว้บริเวณภายในวิหารผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาหยิบ ไปอ่านศึกษาได้บอร์ดนิทรรศการ จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาของวัด และ ประวัติการบูรณะ ประวัติลำดับเจ้าอาวาส และประวัติการบูรณะวัด

จุดที่ 6 วัดมุงเมือง พระพุทธรูป พระเจ้าสองสี โดยสร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2383 ในช่วงยุคของการฟื้นฟูเมืองเชียงรายสมัยเจ้าธรรมลังกาวัดที่มีความหมายเชื่อว่าเป็นวัดที่มุง คลุมเมืองเชียงรายไว้ เรียกว่า มุงเมือง เปรียบเสมือนหลังคาเมืองเชียงราย เป็นวัดที่มีพระพุทธรูป สองสี หรือ พระเจ้าสองสีพระประธานในพระอุโบสถองค์แรกหล่อด้วยทองสำริด พระวรกายเป็นสี ทอง จีวรเป็นสีนากทิ้งดงาม ซึ่งเป็นองค์ศักดิ์สิทธิ์ของเมืองเชียงราย¹⁹⁴ สื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ใน ปัจจุบัน สามารถเรียนรู้ได้จากพื้นที่จริง ทั้งความงดงามวิหาร และพระพุทธรูป และ ป้ายแนะนำ สถานที่วัดมุงเมือง ที่มีรายละเอียด ประวัติของวัด รายละเอียดการเดินทาง

จุดที่ 7 วัดกลางเวียง วัดจันทะโลกกลางเวียง สะคือเมืองเชียงราย เรื่องราว เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายในยุคการฟื้นฟูเมืองเชียงรายซึ่งสร้างในสมัยยุค สถาปนาเมือง เชียงราย ราวพุทธศตวรรษที่ 20 จากเมืองร้างมาก่อนเป็นระยะเวลายาวนานเริ่มเมื่อ ปีพ.ศ. 1975 เดิมชาวบ้าน เรียกว่า วัดจันทะโลก หรือ วัดจันทน์โลก เพราะในวัดเคยมีต้นจันทน์แดงขนาดใหญ่ ขึ้นอยู่ ถือเป็นไม้มงคลใช้บูชาพระตามธรรมเนียมโบราณ จนกระทั่งเมื่อมีการสร้างวัดเมืองเชียงราย ใหม่ และพบว่าวัดแห่งนี้อยู่ใจกลางเมืองพอดี จึงได้สถาปนาสะคือเวียง หรือ เสาหลักเมืองขึ้น และ บูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปภายในอุโบสถ พร้อมกับเปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดจันทน์โลกกลาง เวียง¹⁹⁵ และสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบันสามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดและคุณค่าทางมรดก วัฒนธรรมได้จาก เอกสารหนังสือของวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณภายในวิหารซึ่งเป็นจุด บริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา

¹⁹⁴ อภิชาติ ศิริชัย.วารสารสื่อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 7. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สื่อล้านนา,2553), หน้า 33.

¹⁹⁵ สุรพล คำริห์กุล. ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549, หน้า 104

จุดที่ 8 วัดเจ็ดยอด พระเจดีย์ ความเป็นมากล่าวว่าวัดเจ็ดยอดเป็นวัดที่ได้รับ การบูรณะจากชากวัดโบราณ เชื่อว่าสร้างสมัยพญามังราย เพราะเป็นเส้นทางใกล้เคียงกับวัดสำคัญใน เมืองเชียงราย ในการแผ้วถาง พบชากวัดเก่า มีแนวกำแพงเก่า ฐานวิหาร ฐานเจดีย์ ปรากฏเป็น พระธาตุ 7 องค์ จากวัดร้างมีมากถึง 7 วัด ดังนั้นจึงนำมารวมไว้วัดนี้ ดังนั้นจึงได้ชื่อว่า วัดเจ็ดยอด¹⁹⁶ ปัจจุบัน ยังพบซากฐานเจดีย์ กำแพงเก่ากระจัดกระจายอยู่ทั่วชุมชน สื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง เช่น ชากวัดเก่า มีแนวกำแพงเก่า ฐานวิหาร ฐานเจดีย์ที่จะจัด กระจายอยู่ตามส่วนต่างของชุมชนโดยรอบวัดและภายในวัด มีป้ายแนะนำวัด ประกอบด้วยข้อมูล ประวัติความเป็นมาของวัด และข้อมูลลำดับเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด

จุดที่ 9 วัดมิ่งเมือง วิหาร พระเจดีย์ บ่อน้ำช้างมูบ วัดมิ่งเมืองเป็น วัดอยู่ใกล้ ประตูป่าแดงอยู่ในเขตกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือสันนิฐาน เป็นวัดประจำพระองค์ของพระนางอ้วมิ่งจอมเมือง พระราชมารดาพญามังราย ปัจจุบันเป็นวัด สถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ จากการฟื้นฟูเมืองเชียงราย มีพระประธานนามว่า หลวงพ่อศรีมิ่งเมือง พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 เจดีย์และวิหารรูปแบบศิลปะแบบล้านนาผสมไทใหญ่ และมีบ่อน้ำ ช้างมูบ เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์¹⁹⁷ สื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบันสามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดมิ่ง เมืองและคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมได้จาก เอกสารหนังสือของวัด ที่พิมพ์แจกสำหรับผู้เข้ามาเยี่ยมชม วัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณด้านในวิหารซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา มี ป้ายนิทรรศการแสดงความเป็นมาของวัด บริเวณด้านซ้ายของพระวิหาร มีสื่อวีดิทัศน์การแสดง ประวัติ การสร้างวัดมิ่งเมือง

จุดที่ 10 วัดศรีเกิด เป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณในกำแพงเมือง ด้านทิศตะวันออก ของตัวเมืองเชียงราย เหมือนจะมีนัยยะสำคัญ บ่งบอกให้รู้ว่าวัดนี้เป็นวัดที่เป็นมิ่งมงคล ของเมือง เชียงราย ทางด้านทิศตะวันออก มีความหมายที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองและความ

¹⁹⁶ พระราชปัญญาโมลี. ที่ระลึกงานสมโภชวัดเจ็ดยอด อ.เมือง จ.เชียงราย ได้รับพระราชทานเป็นพระ อารามหลวง (30 มีนาคม 2522) อ่างใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 60

¹⁹⁷ อภิชาติ ศิริชัย. วารสารล้อล้านนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 6. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2553), หน้า 29-31.

รุ่งเรืองของชีวิตผู้คนชาวเมืองเชียงรายประกอบด้วย พระพุทธรูป พระศรีมิ่งมงคลพระพุทธรูปเก่าแก่ สันนิษฐานสร้างมาประมาณ 200 กว่าปี สี่ที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง การศึกษาเรื่องราวผ่านมรดกวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในวัด ต้นศรี(ต้นโพธิ์) ที่มีอายุเท่ากับการสร้างวัด และ ป้ายแนะนำวัดที่บอกรายละเอียดประวัติความเป็นมา

จุดที่ 11 ประตูท่านาค เป็นประตูหนึ่งที่ตั้งสร้างขึ้นในสมัยเจ้าหลวงลังกา¹⁹⁸ ประตูท่านาคใช้เป็นประตูออกจากเมือง สู่แม่น้ำกก โดยเฉพาะในเวลาที่มีบวช ญาติจะแห่ นาคออกจากวัดพระแก้ว แล้วลงไปอาบน้ำสระสรงนาคผู้ที่จะบวชเป็นพระ โดยผ่านประตูท่านาค สู่แม่น้ำกก ปัจจุบันประตูหรือแนวกำแพง ได้ถูกรื้อทำถนนเป็นเส้นทางคมนาคมแล้ว¹⁹⁹

จุดที่ 12 ประตูนางอิง ประตูนางอิงตามหลักฐานร่อยรอยกล่าวว่าสร้างด้วยดินและอิฐ เป็นเส้นทางออกสู่แม่น้ำกก สายเก่า และเป็นเส้นทางคมนาคมของชาวเมืองและพ่อค้าที่ทำการค้าขายซึ่งเดินทางสู่เมืองเชียงราย และผ่านไปอำเภอแม่อาว ปัจจุบัน²⁰⁰

จุดที่ 13 ประตูท่าทราย ประตูท่าทรายถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นทางออกของชาวเมืองและสัตว์เลี้ยงได้อาบ ใต้ค้ำ เป็นท่าสำหรับข้ามไป – มา ระหว่างในเมือง กับแม่น้ำกกฝั่งหน้า²⁰¹

จุดที่ 14 ประตูศรี ประตูนี้สร้างเพื่อเป็นประตูแห่งสิริมงคล ของเมือง เพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลแก่เมือง พลเมือง ตามโบราณประเพณี โดยมักจะปลูกต้นโพธิ์ ที่ภายในพ่าย เรียกว่า “ต้นศรี” (ออกเสียง สะหลี) ไว้ใกล้กับประตูเมือง²⁰²

¹⁹⁸ งานสมโภชเสาศีลาสถานเมืองและกำแพงเมืองเมืองเชียงราย, เชียงราย : สำนักงานจังหวัดเชียงราย, 2531. หน้า 53.

¹⁹⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 17.

²⁰⁰ โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว.(เชียงราย:สยามโฆษาและกราฟิมพ์,2543), หน้า 97.

²⁰¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 98.

²⁰² ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, เชียงราย : ชมรมเสวนาประวัติศาสตร์ไชยนาทรายณ์, 2530, หน้า 18.

จุดที่ 15 ประตูป่าแดง ประตูนี้ เป็นประตูออกไปสู่สันป่าแดง หรือสันกุ้แดง อยู่ด้วยตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเชียงราย แนวกำแพงเดิมอยู่บนเส้นแนวเนินของหินทราย ที่เรียกว่าศิลาแดง บนสันคูหนาแน่นไปด้วยต้นไม้แดง ซึ่งเป็นไม้ใหญ่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน²⁰³

จุดที่ 16 ประตูล่อ หรือ ประตูชะต้ำ ประตูนี้ เป็นประตูสร้างไว้สำหรับหลอกล่อข้าศึกให้เข้ามาสู่กับดัก หรือพื้นที่สังหารซึ่งถ้าข้าศึกหลงเข้ามาแล้ว จะไม่มีทางรอดชีวิตออกไปได้ หรือ ชะต้ำ หมายถึง เครื่องดักสัตว์หรือเครื่องมือจับปลาขนาดใหญ่มีหลายรูปแบบหลายชนิด²⁰⁴

จุดที่ 17 ประตูห้วย ประตูห้วยเป็นประตูด้านทิศใต้ของเมือง นอกประตูนี้เป็นป่าห้วยที่หนาทึบเนื่องจากอยู่บนปากหนอง คือหนองเขียว ในการตั้งเสาลำเวียง ใช้ห้วยเป็นวัตถุแทนเข็มนาฬิกา²⁰⁵

จุดที่ 18 ประตูเชียงใหม่ เป็นประตูทางออกสู่เมืองเชียงใหม่ในอดีต ของชาวเมืองและพ่อค้า²⁰⁶

จุดที่ 19 ประตู ประตูท้อ อดีตเป็นปากเหมืองทางระบายน้ำออกจากเวียงเชียงรายเพราะในเวียงมีแหล่งน้ำที่เป็น “สระเกษมเมือง” คือหนองสี่แจ่งและหนองเมืองหลวง รับนน้ำแม่กกจากหนองอู่วังคำ ด้านหัวน้ำทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียง ชักน้ำเข้ามาเลี้ยงในเมือง เรียกว่า “เหมืองกลางเวียง” หรือ ลำเวียง แล้วระบายน้ำออกสู่แม่น้ำกก ที่ท่อใกล้ประตูเวียงด้านตะวันออก ลงที่ร่องปลาข้าว ซึ่งติดต่อกับแม่น้ำกกทางวังดินและแควห้วย²⁰⁷

²⁰³ เรื่องเดียวกัน หน้า 18.

²⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

²⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

²⁰⁶ ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อประตูเมืองเชียงราย : 25 มกราคม 2530, เชียงราย : ชมรมเสวนาประวัติศาสตร์ไชยนาทรายณ์, 2530, หน้า 22.

²⁰⁷ โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว.(เชียงราย:สยามโฆษาและกราฟิมพ์, 2543)

จุดที่ 20 ประตูลี้ การสร้างประตูลี้อันสืบเนื่องมาจากการย้ายสุสานประจำเมืองจากทิศตรงกันข้ามปัจจุบันคือ จากทิศตะวันออกเฉียงใต้ มาไว้ทิศตะวันตกเฉียง เพื่อให้ตรงกับทิศทักษา²⁰⁸

จุดที่ 21 ประตูยางเนิ้ง หรือประตูนางเลิ้ง ประตูนี้ประตูด้านนี้อยู่ใกล้ขอบหนองสี่แจ่งด้านตะวันออก ซึ่งด้านนี้มีคันยางและคันตะเกียนสูงใหญ่ขึ้นเรียงรายอยู่มาก คันยางขนาดใหญ่ได้ไค่นลงมาพาดกำแพงเวียงอยู่ ชาวบ้านได้อาศัยปีนขึ้นไปบนลำต้นยางที่ลั่นนี้ออกสู่ภายนอกกำแพง ตอนหลังได้ช่วยกันเจาะเป็นช่องพ้อออก-เข้าได้สะดวก ทางการบ้านเมืองเห็นว่าทำเป็นทางออกเวียงได้ จึงเกณฑ์แรงงานชาวบ้านเจาะแต่งเป็นประตูเมือง แล้วเรียกชื่อประตูนี้ตามลักษณะคันยางที่เอนพาดอยู่ว่า ยางเลิ้ง²⁰⁹

จุดที่ 22 ประตูเจ้าชาย การสร้างประตูเจ้าชาย มาจากชื่อยศทางการทหารและเจ้านายที่เป็นญาติกับเจ้าหลวง เรียกว่าเจ้าชาย มีคู่ม้อยู่ใกล้กำแพงเมือง ได้ให้ชาวบ้านเจาะแต่งกำแพงให้เป็นช่องออกไป²¹⁰

จุดที่ 23 อาคารศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย เป็นอาคารที่สร้างใน พ.ศ.2443 สมัยของพระพลอาษาเป็นข้าหลวงเมืองเชียงราย ดำเนินการออกแบบและก่อสร้างโดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ บริกส์ (William A. Briggs) นับเป็นสถาปัตยกรรมที่มีอายุกว่า 100 ปี อาคารก่ออิฐถือปูน อาคารรูปแบบตะวันตก แห่งต้นๆ ของจังหวัดเชียงราย²¹¹ ลือที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ สามารถเรียนรู้ได้จากความงามทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่งดงามสมบูรณ์ภายในมีการพัฒนาให้เป็นหอประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย แต่ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งชาวจังหวัดเชียงรายและบุคคลภายนอกภายในตัวอาคารมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอาคารนี้ จากสำนักงานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 22-23.

²⁰⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 23.

²¹⁰ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 24.

²¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

จุดที่ 24 อาคารอำนวยการโรงพยาบาลโอเวอร์บรุกซ์เชียงรายน อาคารที่สร้างขึ้น พ.ศ. 2451 ออกแบบและอำนวยการสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ มิชชันนารีคนสำคัญของเมืองเชียงรายน เมื่อเปิดครั้งแรกรับผู้ป่วยได้ 44 เตียง จากอาคารในปัจจุบัน เป็นอาคารที่ในการรักษาประชาชนโดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล(Colonial Style) รูปตัววีคือมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตกสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน²¹² คือ สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง หนังสือแนะนำโรงพยาบาล ที่มีบทความเกี่ยวกับอาคารหลังนี้ ป้ายชื่ออาคาร และ บอร์ดประมวลรูปแบบโรงพยาบาลตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

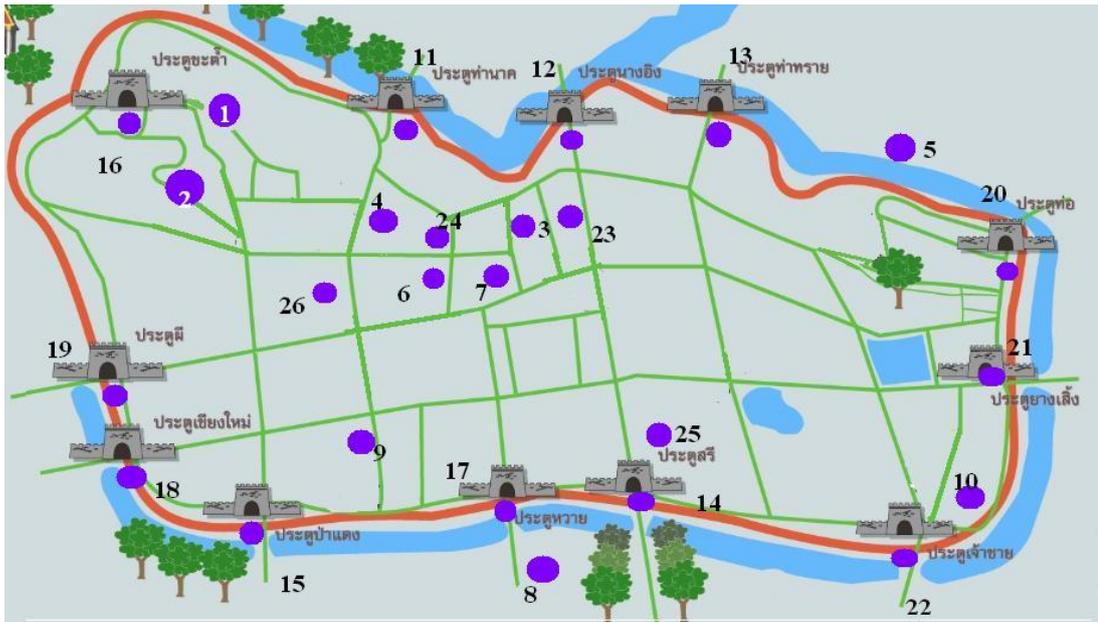
จุดที่ 25 โบสถ์คริสตจักรที่ 1 เวียง เชียงรายนสร้างด้วยเงินบริจาคของคณะเพรสไบทีเรียนมิชชัน แห่งสหรัฐอเมริกาบนที่ดินบริเวณประตูศรี ใช้เวลาในการปรับพื้นที่เตรียมการและก่อสร้างราว 4 ปี จึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1914 พ.ศ. 2457²¹³ ผู้อำนวยการสร้างโบสถ์หลังนี้คือนายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ (William A. Briggs) มิชชันนารีคนสำคัญที่ทำประโยชน์ให้แก่เมืองเชียงรายนโบสถ์หลังนี้ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่เมื่อสิ้นยุคมหาสงครามเอเชียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่ 2) ราวปี ค.ศ. 1946 หลังชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากถูกยึดใช้เป็นส่วนหนึ่งของ เขตทหารที่มาตั้งมั่นอยู่ในเมืองเชียงรายนสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบันคือ สามารถเรียนรู้ได้จากความงามทางสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial Style) ตลอดไปจนสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวเมืองเชียงรายนที่มีความหลากหลายในด้านพิธีกรรมความเชื่อ เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต มีการจัดกิจกรรมทกวันอาทิตย์ และป้ายแนะนำโบสถ์ มีข้อความประวัติความเป็นมาการก่อตั้ง บอร์ดนิทรรศการ ภาพถ่ายโบสถ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันบทความต่างๆ ที่ติดบอร์ด ภายในโบสถ์

จุดที่ 26 อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายนวิทยาคม ก่อตั้งโดยคณะมิชชันนารีชาวอเมริกัน ในปี พ.ศ.2431 หลังจากได้รับมอบที่ดินริมฝั่งแม่น้ำกก เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกเป็นภาษาพื้นเมืองและภาษาอังกฤษ ในปี พ.ศ.2450 เป็นสถานที่ทางการศึกษาแห่งแรกของเมืองเชียงรายนดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์

²¹² เรื่องเดียวกัน หน้า 199.

²¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารีอเมริกัน เพรสไบทีเรียนที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดเชียงราย²¹⁴ ในยุคนั้นสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบันคือสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง เอกสารแนะนำโรงเรียน และคู่มือนักเรียน ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโรงเรียน อาคารที่สำคัญ

แผนที่ 2 เส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

ข. เส้นทางที่ 2 การเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย

เส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย ประกอบด้วย แหล่งมรดกวัฒนธรรมต่างๆ คือ วัดดอยจอมทอง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว วัดกลางเวียง วัดเจ็ดยอด วัดมิ่งเมือง ศาลากลาง(หลังเก่า)จังหวัดเชียงราย อาคารอำนวยการ โรงพยาบาล โอเวอร์บรู๊คเชียงราย โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียง เชียงราย อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ดังมีรายละเอียดของการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายดังนี้

²¹⁴ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 214.

1) แหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย

1.1) วัดพระธาตุดอยจอมทอง

1.1.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

ในอดีตเป็นที่ตั้งของสะดือเมืองเชียงราย ในการสร้างเมืองเชียงรายในปี พ.ศ. 1805²¹⁵ ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือมีพระเจดีย์ที่มีความเก่าแก่ แต่โบราณกาล ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุมีลักษณะเป็นเจดีย์ล้านนาแบบพุกาม วิหารแบบ ล้านนา และเสาศระดือเมืองที่สร้างตามแบบความเชื่อของชาวไทลื้อ²¹⁶

1.1.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

(1) พระวิหารพระวิหารสร้างในสมัยใดไม่ปรากฏแน่ชัด พระวิหาร สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่เดิมมีวิหารชั่วคราวมุงด้วยตองติงตั้งอยู่ จึงได้มีการบูรณะและ สร้างพระวิหารขึ้นใหม่ในปีพ.ศ.2497 วิหารแบบร่วมสมัย ระหว่างศิลปะล้านนาและรัตนโกสินทร์ มีองค์ประกอบที่สำคัญเหมือน กล่าวคือ สร้างด้วยไม้ ใช้โครงสร้างแบบซุ้มม้าย่างใหม่ ภายนอก ประกอบด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบัน บัวหัวเสา ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปาง มารวิชัย และมีการตกแต่งภายใน พระวิหารด้วยจิตรกรรมที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา²¹⁷

(2) พระเจดีย์ แต่เดิมเป็นเจดีย์ขนาดเล็ก แต่ได้รับการบูรณะขยายฐานให้ ใหญ่ขึ้นในพ.ศ. 2482 ดังรูปทรงที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบพระธาตุดอยจอมทองมีลักษณะเป็น เจดีย์ล้านนาแบบพุกาม องค์ประกอบของเจดีย์ส่วนฐานมีลักษณะเป็นฐานปัทม์หกเหลี่ยมยกสูง องค์

²¹⁵ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาส วัดพระแก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 22 .

²¹⁶ งานสมโภชเสาศระดือเมืองและกำแพงเมือง, *เมืองเชียงราย* (เชียงราย : สำนักงานจังหวัดเชียงราย, 2531), หน้า 47.

²¹⁷ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระพุทธรังษีวิวัฒน์ (วงศ์ ทานวิโส), อดีตเจ้าอาวาสวัดพระ แก้วและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, วันที่ 25 มีนาคม 2530, ไร่ไทยเพรสเซ็นเตอร์, หน้า 22 – 23.

เจดีย์มีลักษณะเป็นชั้นบัวถลารับองค์ระฆัง ส่วนยอดประกอบด้วยบัลลังก์ปล้องโฉนด ปลียอด และมีฉัตรอยู่บนชั้นบนสุด องค์เจดีย์หุ้มด้วยทองจังโกฏี²¹⁸

(3) เสาสะดือเมืองเชียงรายเสาสะดือเมืองเชียงรายได้รูปแบบมาจากเสาใจกลางบ้านของชาวไทลื้อ นายพิทยา บุญนาค อาจารย์พิเศษ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงได้นำรูปแบบ “พนมบาแกง” ของขอมมาปรับปรุงให้เกิดความสวยงาม²¹⁹ โดยยึดตามระบบของจักรวาล มีทั้งหมด 108 หลัก เป็นรูปแบบสมมุติของจักรวาล เสาสะดือตั้งอยู่บนรูปสมมุติของจักรวาล

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดพระธาตุจอมทองและคุณค่าทางศิลปสถาปัตยกรรมได้จาก เอกสาร หนังสือของวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณด้านหน้าพระธาตุจอมทองซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ หนังสือนำชม แหล่งเรียนรู้แต่ละจุดภายในวัด ป้ายนำชม ป้ายแผนที่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.1.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

กิจกรรมประเพณีสงกรานต์ จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ได้และ กิจกรรมประเพณีใส่ขันดอก เสาสะดือเมือง จัดขึ้นช่วงเดือน พฤษภาคม ของทุกปี

1.2) วัดพระสิงห์

1.2.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

เป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาล และเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ มีบานประตูใหญ่หน้าพระอุโบสถ

²¹⁸ อภิชาติ ศิริชัย, ปิยะเวทย์ กองสอน, วารสารลือล้านนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2553, หน้า 34.

²¹⁹ รศ.ดร.ปรีชา อุปโยคิน และคณะ, เวียงเชียงราย, จังหวัดเชียงราย งบประมาณจังหวัดประจำปีงบประมาณ 2552 การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, หน้า 99.

เป็นบานประตูไม้สักแกะสลักสะท้อนเรื่องราวปริศนาธาตุทั้ง 4 และพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะล้านนาที่เก่าแก่คู่เมืองเชียงราย²²⁰

1.2.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

(1) พระอุโบสถ นี้สันนิษฐานสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2432 - 2433 เป็นวิหารแบบล้านนาสมัยเชียงแสน ลงรักปิดทอง ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาลดชั้น 2 ชั้น ฐานเป็นพื้นยกสูงด้านหน้าบันได ซึ่งทำเป็นบันได มีราวบันไดเป็นหาง มีสิงห์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หัวราวบันได โครงสร้างเดิมเป็นไม้เนื้อแข็ง แต่ปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นฉาบปูน ลักษณะเด่น คือ บานประตูหลวง ทำด้วยไม้แกะสลักจิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปริศนาธรรมระดับปรมาตม์ ออกแบบโดยศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ ถวัลย์ ดัชนี เป็นเรื่องราวของ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันหมายถึงธาตุทั้ง 4 โดยมีสัตว์ในตำนานแทนสัญลักษณ์ ที่สลักลงบนบานประตูหลวง ช้าง นาค ครุฑ และสิงโต ผสมผสานโดยมีลายไทยเป็นส่วนประกอบ²²¹

(2) พระพุทธรูป หิน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 1934 พระพุทธรูปสนามาเทรวาทอย่าง ลังกาวงศ์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนา หล่อด้วยทองสำริดลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 37 เซนติเมตร สูงทั้งฐาน 66 เซนติเมตร²²²

(3) รอยพระพุทธรูป สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏสันนิษฐานว่าสร้างสมัย พญามังรายครองเมืองเชียงราย เป็นรอยพระพุทธรูปจำลองบนแผ่นศิลา กว้าง 5 นิ้ว ยาว 2 ฟุต มีอักษรขอมโบราณจารึกว่า กุศลธมมา อุกุศลธมมา²²³

²²⁰ วัดพระสิงห์(พระอารามหลวง)อังกใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัด เชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 52.

²²¹ วัดพระสิงห์(พระอารามหลวง)อังกใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัด เชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 53.

²²² วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด พระราชทานพระสมณศักดิ์เจ้าอาวาส เป็น พระราชสิทธินายก (5 ธันวาคม 2544) อังกใน ที่ระลึกเนื่องในโอกาส สมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 52.

²²³ อภิจิต ศิริชัย,ปิยะเวทย์ กองสอน.วารสารลือล้านนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553, หน้า 34.

1.2.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และป้ายแนะนำสถานที่วัดพระสิงห์ที่ตั้งอยู่บริเวณภายในวัด เป็นป้ายข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัด

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ หนังสือนำชม ป้ายแผนที่ภายในวัด ป้ายความรู้ของจุดที่สำคัญภายในวัด ที่บอกเล่าเรื่องราวคุณค่าและความสำคัญ และแผนที่เส้นทางการเดินทาง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น)

1.2.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

การส่งเสริมกิจกรรม “เด็กเจียงฮาย รักวัดพระสิงห์” เนื่องด้วยพื้นที่วัดพระสิงห์ตั้งอยู่บริเวณย่านชุมชนมีความผูกพันกับวิถีชีวิตชาวเมืองเชียงราย และตัววัดยังตั้งอยู่ในย่านชุมชนที่มีสถาบันการศึกษาภายในจังหวัดเชียงรายหลายแห่ง อาทิเช่น โรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ เชียงรายวิทยาคม เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์และเป็นการปลูกจิตสำนึกความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองในอนาคต ทางวัดและสถาบันการศึกษาควรร่วมกันออกแบบหลักสูตรการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีวัดพระสิงห์ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ สถาบันการศึกษาเป็นจุดหนึ่งในการเข้ามาเรียนรู้ โดยใช้วัดพระสิงห์เป็นพื้นที่เรียนรู้

1.3) วัดพระแก้ว

1.3.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

วัดพระแก้ว เป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาล และเคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตกว่า 45 ปี²²⁴ ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ พระอุโบสถ เก้าเก๋ทรงเชิงแสนภายในวิหาร ประดิษฐานพระเจ้าล้านทอง เป็นพระพุทธรูปสกุล

²²⁴ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555. หน้า 57

ศิลปปาละวะหล่อด้วยโลหะผสมสำริด องค์ใหญ่ที่สุดและงามที่สุดในประเทศไทย มีความงดงามในสมัยนั้น พระเจดีย์เหลี่ยมแบบล้านนา²²⁵

1.3.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

1.3.1) พระอุโบสถครั้งแรกในปีพ.ศ. 2433 ได้มีการสร้างพระอุโบสถขึ้นโดยครูบาสมณะ โสภโณเจ้าอาวาสวัดในขณะนั้น²²⁶ ต่อมา ในปีพ.ศ. 2504 ได้มีการปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดพระแก้ว ซึ่งสร้างมาตั้งแต่พ.ศ.2433 เมตรทรงเชียงแสน มีลักษณะฐานเดี่ยว เชิงหลังคาลาดต่ำ ลักษณะของพระอุโบสถเป็นแบบแม่ไก่กอกไข่ประดับตกแต่งแบบล้านนาด้วยเครื่องไม้แกะสลัก ลงรักปิดทองหน้าบันและโค้งคิ้ว ความโดดเด่นแก่บันทางทางเข้าด้วยรูปปั้นพญานาค

1.3.2) พระเจ้าล้านทอง เป็นพระพุทธรูปสกุลศิลปปาละวะหล่อด้วยโลหะผสม ปางมารวิชัย องค์ใหญ่ที่สุดและงามที่สุดในประเทศไทยหน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงจากเกตุถึงยอดศรี 2.80 เมตร รอบพระเกศียร 1.60 เมตร นั่งขัดสมาธิราบ พระรัศมีเป็นลักษณะบัวตูมอยู่ในเปลวเพลิง ชายสังฆาฏิสั้น เหนือรายพระถัน เม็ดพระศกใหญ่ พระหนุเป็นปมใหญ่และชัดเจน²²⁷

1.3.3) พระเจดีย์สันนิฐานสร้างในสมัยเจ้ามหาพรหม พระเจดีย์อยู่ในสภาพทรุดโทรมลงได้มีการบูรณะในปี พ.ศ. 2533 พระเจดีย์มีฐานแปดเหลี่ยม แต่ละเหลี่ยมกว้าง 5.20 เมตร วัดศูนย์กลางได้ 9.50 เมตร เหนือฐานเป็นลักษณะบัวคว่ำมีลูกแก้วคั่น 2 ชั้น ต่อไปเป็นรูปบัวหงาย เหนือขึ้นไปจึงเป็นหน้ากระดานซ้อนสามชั้นลดหลั่นกันไปอีกหลายชั้น จนถึงรูประฆัง เหนือขึ้นไปเป็นส่วนของปล้องไฉนซ้อนลดหลั่นขึ้นไปถึงเก้าชั้นจนถึงปลียอด เหนือปลียอดเป็นฉัตรโลหะครอบอยู่ บุทองจิ้งโก²²⁸

²²⁵ อภิชาติ ศิริชัย.วารสารลือล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 7. (เชียงราย : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์ลือล้านนา, 2553, หน้า 33.

²²⁶ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 57.

²²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²²⁸ วัดพระแก้ว เชียงราย โรงพิมพ์ราไทยเพรสเซนเตอร์ ธันวาคม 2534.

1.3.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดพระแก้วได้จากป้ายนำชม ป้ายให้ข้อมูล ประวัติความเป็นมาของวัด และเอกสารประชาสัมพันธ์ ที่มีบริการไว้บริเวณทางเข้าวิหาร นอกจากนั้นภายในวัดพระแก้วยังมีการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ประจำวัด “โสมหลวงแสงแก้ว” ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดการองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของวัด มีการจัดแสดงโบราณวัตถุที่น่าสนใจ จากศักราชดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่าในอนาคต

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

ป้ายเล่าเรื่อง “วัดพระแก้วเชียงราย ของเรา” เป็นป้ายที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษา ทราบถึงข้อมูลทั่วไปของวัด ซึ่งประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา เรื่องราว ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ที่ตั้ง แผนที่แหล่งมรดกที่สำคัญภายในวัด แบบภาพรวมติดตั้งบริเวณทางเข้าประตูวัดเพื่อที่จะทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาอ่านก่อนที่จะเดินเข้าไปชมตามจุดเรียนต่างๆที่กระจายตัวอยู่ภายในวัด

1.3.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ภายในวัดมีพิพิธภัณฑ์ ที่รวบรวมเรื่องราววัตถุเกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในวัดพระแก้ว รวมไปถึงวัดมีสถานที่กว้าง ควรมีจัดกิจกรรม ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม ในวันกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา โรงเรียนพุทธวิถะศึกษา โรงเรียนสำหรับสามเณรในการศึกษาหาความรู้

1.4) วัดกลางเวียง

1.4.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

เป็นวัดที่มีความสำคัญในยุคการฟื้นฟูเมืองเชียงราย ซึ่งสร้างในสมัยยุคสถาปนาเมืองเชียงราย ราวพุทธศตวรรษที่ 24 พบว่าวัดแห่งนี้อยู่ใจกลางเมืองพอดี จึงได้สถาปนาให้เป็นสะดือเวียง²²⁹ หรือ เสาหลักเมืองขึ้นภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ

²²⁹ สุรพล คำริห์กุล. ช่างเมืองและวัดหัวช่าง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549, หน้า 105.

วิหารแบบล้านนาสร้างด้วยไม้ ไม้แกะสลักลงรักปิดทองอย่างสวยงาม พระเจดีย์ล้านนาประยุกต์ และ สะดือเมือง มีเอกลักษณ์มีลักษณะคล้ายสถูปเจดีย์ รูปลักษณะเหมือนพิกทองมียอดสูงขึ้นไป

1.4.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

1.4.1) พระวิหารวัดกลางเวียง อดีตเป็นวิหารร้าง ได้บูรณะสร้างขึ้นใหม่ พ.ศ. 2386 สมัยที่เรียกว่ายุคสถาปนาเมืองเชียงรายได้²³⁰ ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเป็น อุโบสถแบบล้านนา ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาถลดัน 2 ชั้น ยกเก็จออกด้านหน้า 2 ช่วง ด้านหลัง 1 ช่วง ปูด้วยแผ่นกระเบื้อง ผนัง ลงรัก – ปิดทอง เสากลมลงรักและปิดทอง ฐานเป็นพื้นยกสูง ด้านหน้าทำเป็นบันได ซึ่งมีราวบันไดเป็นนาคปูนปั้นประดับกระจุกอยู่สองข้าง ด้านหน้า ช่วงที่ 1 เป็นราวบันไดด้านข้าง ซึ่งเป็นราวบันไดเป็นตัวหงายทั้ง 2 ด้าน ผนังวิหารทั้งสองข้างเจาะเป็น หน้าต่าง ทำซุ้มปูนปั้นปิดทองประกอบภาพตัว 12 นกษัตริย์และตามมุมวิหารประกอบด้วยรูปปั้น เทวดา ส่วนประดับหลังคาได้แก่ ป้านลม ลงรักปิดทอง เป็นรูปพญานาค หน้าบันด้านหน้ากรอบลูก พักในโครงสร้างไม้ตั้งใหม่ ลายตาผ้า ลงรักปิดทอง ตอนล่างลงมาเป็น โถงคิ้วปิดทองลายดอกไม้ ด้านข้างมีคันทวยสลักไม้รูปทำเป็นรูปพญานาคประกอบด้วยลายพฤกษา²³¹

1.4.2 พระเจดีย์ ตำแหน่งที่ตั้งของพระเจดีย์อดีตเคยเป็นที่ตั้งของต้นจันทร์ แดง ที่ล้มตายไป เจดีย์มีขนาด 8 เหลี่ยม ฐานล้อมรอบด้วยเจดีย์ชั้นรอบฐานมีข้างทรงเครื่องยื่นราย จำนวน 8 ตัว รูปทรงปราสาททรงระฆังลดหลั่น 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นฝังซุ้มประตู มีแถวระนา ประดิษฐานพระพุทธรูปเรียงรายเป็นจังหวะทุกชั้น เนื้อฐานรูประฆังคว่ำขนาดเล็กเป็นส่วนยอด เป็นเจดีย์รูปแบบใหม่

1.4.3) เสาสะดือเมืองเชียงรายได้สร้างขึ้นในยุคสถาปนาเมืองเชียงรายได้ เมื่อครั้งเริ่ม สร้างบ้านแปงเมือง พ.ศ. 2386 เสาสะดือเมือง มีลักษณะคล้ายสถูปเจดีย์ มีขนาดผ่าศูนย์กลาง 3 เมตร สูง 4 เมตร รูปลักษณะเหมือน พิกทอง มียอดสูงขึ้นไป ปิดทอง สร้างมณฑปแบบล้านนาครอบไว้

²³⁰ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายได้ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงรายได้ : สยามโฆษาและการพิมพ์, 2543, หน้า 107.

²³¹ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายได้ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงรายได้ : สยามโฆษาและการพิมพ์, 2543, หน้า 107.

1.4.4) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดและคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมได้จาก เอกสาร หนังสือของวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณภายในวิหารซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในวัด แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.4.5) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ภายในบริเวณวัดมีการจัดนิทรรศการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีการจัดแสดงวัตถุและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับในชีวิตประจำวันของคนเชียงราย

1.5) วัดเจ็ดยอด

1.5.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

วัดเจ็ดยอดเป็นวัดสำคัญของชาวเมืองเชียงราย จากหลักฐานการบันทึกของพระราชปัญญาโมลี วัดเจ็ดยอดสร้างในสมัย พ.ศ. 2383²³² พร้อมกับการฟื้นฟูเมืองเชียงราย ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา มีเจดีย์มีอายุเก่าแก่

1.5.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

(1) พระวิหาร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2420 และมีการบูรณะปรับปรุงพระวิหาร พ.ศ. 2475²³³ แบบล้านนา ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาลดชั้น 2 ชั้น ยกเก็จด้านหน้า 1 ช่วง ไปด้วยแผ่นกระเบื้อง สีเขียวและแดง ผนังจิตรกรรมพุทธประวัติ เสากลม ฐานเป็นพื้นยกสูง ด้านหน้าทำเป็น

²³² ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 60.

²³³ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย. จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 60.

บันได ซึ่งมีราวบันไดเป็นนาคปูนปั้นประดับกระจกอยู่สองข้าง มีบันไดด้านข้างทั้ง 2 ข้าง ราวบันไดเป็นปูนปั้นนาค ผนังวิหารทั้งสองข้างเจาะเป็นหน้าต่าง ทำเป็นซุ้มประตู ส่วนประดับหลังคา ได้แก่ ป้านลม ประดับกระจกสี เป็นรูปพญานาค หน้าบันด้านหน้ารูปลายพฤกษาดอนล่างลงมา เป็นโก่งคิ้วปิดทองลาย ด้านข้างมีคันทวยสลักไม้รูปทำเป็นรูปพญานาคประกอบด้วยลายพฤกษา หน้าอุโบสถเน้นวาดเส้นสีน้ำลายดอกไม้พฤกษา²³⁴

(2) พระเจดีย์สร้างในสมัย พ.ศ. 2362 องค์เจดีย์ก่ออิฐฉาบปูน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ฐานชั้นล่างประกอบด้วยฐานเขียง และฐานปัทม์อย่างละ 1 ชั้น ไม่มีลูกแก้วและบัวหงาย ด้านหน้ามีการเจาะช่องคูหาหรืออุโมงค์ลึกเข้าไปในตัววิหารประตูทางเข้าก่อเป็นซุ้มโค้ง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ตรงกลางของช่องอุโมงค์เจาะด้านข้างทั้งสองข้างทะลุขึ้นไปชั้นบน ผนังภายนอกฉาบปูนสีขาวชั้นบนขององค์พระเจดีย์เจ็ดยอดประกอบด้วยเจดีย์เจ็ดองค์ องค์ใหญ่ที่สุดอยู่ตรงกลางเป็นทรงสี่เหลี่ยมมีซุ้มเข้าทางทิศตะวันออก²³⁵

1.5.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริงและชาววัดเก่า มีแนวกำแพงเก่า ฐานวิหาร ฐานเจดีย์ที่จะจัดกระจายอยู่ตามส่วนต่างของชุมชนโดยรอบวัดและภายในวัด และศึกษาความงามของสถาปัตยกรรมอุโบสถวัดเจ็ดยอด และเจดีย์วัดเจ็ดยอด ที่มีลักษณะเป็นแบบล้านนา ที่งดงามป้ายความรู้ที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา และ ลำดับเจ้าอาวาส

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในวัด แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

²³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

²³⁵ อภิชาติ ศิริชัย. วารสารสื่อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 8. (เชียงใหม่ : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สื่อล้านนา, 2553, หน้า 35-36.

1.5.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ในปัจจุบันชาวเมืองเชียงรายได้ยังคงสืบทอดพิธีกรรมที่มีความสำคัญคือประเพณีสงกรานต์ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ดังนั้นเพื่อเป็นส่งเสริมให้วัดเป็นจุดเรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญในอนาคต จึงควรได้รับการส่งเสริมจากชาวบ้านรอบๆวัด เข้ามาส่งเสริมประเพณีสงกรานต์ ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกทราบ โดยควรมีการกำหนดให้ประเพณีสงกรานต์วัดเจ็ดยอด เป็นประเพณีที่สำคัญเมืองเชียงรายได้โดยการจัดทำตารางเทศกาลของจังหวัดในอนาคต

1.6) วัดมิ่งเมือง

1.6.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

คือวัดอยู่ใกล้ประตูป่าแดงอยู่ในเขตกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือสันนิษฐานเป็นวัดประจำพระองค์ของพระนางอวมิ่งจอมเมือง พระราชมารดาพญามังราย เป็นวัดสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ จากการฟื้นฟูเมืองเชียงรายได้มีพระประธานนามว่า หลวงพ่อศรีมิ่งเมือง พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 เจดีย์และวิหารรูปแบบศิลปะแบบไทใหญ่ และมีบ่อน้ำข้างมูล เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์²³⁶

1.6.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

1.6.2.1) พระวิหารวัดมิ่งเมือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2420 เป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์เป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ตระกูลช่างล้านนายกพื้นสูงทำเป็นช่องลม ประกอบด้วยไม้เป็นซี่ มีปูนปั้นรูปเทพาประดับรอบวิหาร มีราวบันไดเป็นนาคปูนปั้นประดับกระจุกอยู่สองข้าง ภายในตกแต่งลาดลายแกะสลักกลารักปิดทอง ฝาเพดานแบบศิลปะไทใหญ่ บนเส้นหลังคาวิหารประดับด้วยปราสาทจำลองคติความเชื่อแบบไตรภูมิและบราห์มรูปหงส์จำนวน 34 ตัว²³⁷

1.6.2.2) พระเจดีย์สร้างในสมัยพร้อมกับการสร้างเมืองเชียงรายได้ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด มีการบูรณะในช่วง พ.ศ. 2386 สมัยเจ้าธรรมลังกา พื้นฟูเมืองเชียงรายได้เป็น

²³⁶ กรมการศาสนา.2532 : 591 อ้างใน สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายได้ใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงรายได้ : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 80.

²³⁷ อภิชาติ ศิริชัย.วารสารสื่อล้านนาปีที่ 1 ฉบับที่ 6. (เชียงรายได้ : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สื่อล้านนา, 2553, หน้า 29.

ศิลปะแบบล้านนา เดิมก่อนการบูรณะเป็นรูปทรงพม่าทั้งหมด แต่ต่อมาได้รับการบูรณะใหม่ โดยสร้างเจดีย์บริวารตั้งไว้สี่มุม ประดับด้วยฉัตรศิลปะแบบพม่า ชาวบ้านเรียกเจดีย์นี้ว่า พระธาตุมิ่งเมืองนอกจากนี้เจดีย์นี้มีความสำคัญ คือ เป็นที่เก็บรวบรวมประวัตินของวัดไว้²³⁸

1.6.2.3) บ่อน้ำข้างมูบสร้างพร้อมกับวัดมิ่งเมือง ในช่วงสมัยพ.ศ. 2386 สมัยเจ้าธรรมลังกา พื้นฟูเมืองเชียงรายรูปแบบการก่อสร้างมีหลังคาเป็นรูปซุ้ม โขง ประดับด้วยรูปปั้นของช้างทรงเครื่องหมอบ ซึ่งหมอบอยู่บนซุ้ม หันหน้าไปทางทิศตะวันออก²³⁹

1.6.2.4) พระพุทธรูป พระศรีจอมเมือง ตามประวัติจารึกที่ฐานได้หล่อขึ้นโดยศรัทธาชาวไทใหญ่ พ.ศ. 2480 ขนาดหน้าตักกว้าง 15 นิ้ว สูงจากหน้าตักถึงยอด 21 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปที่งดงามหล่อด้วยทองสำริดสองสี ศิลปะแบบช่างหลวงในราชสำนักของไทใหญ่ เป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำวัดมิ่งเมือง²⁴⁰

1.6.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดมิ่งเมืองและคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมได้จาก เอกสาร หนังสือของวัด ที่พิมพ์แจกสำหรับผู้เข้ามาเยี่ยมชมวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณด้านในวิหารซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา มีป้ายนิทรรศการแสดงความเป็นมาของวัด บริเวณด้านซ้ายของพระวิหาร มีสื่อวีดิทัศน์การแสดงประวัติ การสร้างวัดมิ่งเมือง

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น แผนที่แนะนำชมแหล่งมรดกวัฒนธรรมภายในวัด รวมไปถึงแผนที่เส้นทางการเดินทาง

1.6.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

วัดมิ่งเมืองเป็นหนึ่งในกลุ่มของวัดชาวไทใหญ่ในเมืองเชียงราย ได้มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ การเข้ามาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ อาหารเป็น

²³⁸ สัมภาษณ์ พระครูโสภณศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง วันที่ 17 มกราคม 2556

²³⁹ เรื่องเดียวกัน.

²⁴⁰ เรื่องเดียวกัน.

ต้น นอกจากนี้ วัคมีงเมือง มีการจัดประเพณีตักบาตรเป็งปู้ด ขึ้นประจำทุกปี ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากภาคราชการเข้ามาสนับสนุนเพื่อทำให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมหนึ่งของจังหวัด เชียงราย

1.7) ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย

1.7.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

เป็นอาคารเก่าแก่กว่า 113 ปี เปิดทำการเมื่อ พ.ศ. 2443 ในสมัยพระพลอาษา เป็นข้าหลวงเมืองเชียงรายลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นอาคาร 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูนลักษณะรูปแบบอาคารทึบมีมุขกลาง เป็นอาคารเป็นทรงยุโรปแบบ โคโลเนียล มีลายปูนปั้นแบบตะวันตก ดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารี ชาวอเมริกัน

1.7.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

เป็นอาคารเป็นทรงยุโรปแบบโคโลเนียล ก่ออิฐถือปูน 3 ชั้น ด้านหน้าอาคารก่ออิฐเป็นรูปโค้ง มีโถงทางเดินเชื่อมถึงกัน โดยตลอด มีโครงสร้างกำแพงแบบรับน้ำหนัก ไม่ใช่เสาและคานคอนกรีต เหมือนการสร้างโบสถ์วิหารในอดีต ฐานรากใช้ซุง เป็นรับน้ำหนักอาคาร ส่วนโครงสร้างคาน ตง พื้นเป็นไม้สักทองทั้งหลัง หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องซีเมนต์ หน้าต่างประตู 2 ชั้น ด้านนอกสุดเป็นบานเกร็ดไม้ชนิดเปิดได้ ด้านในเป็นหน้าต่างบานเลื่อนกระจกใส ประตูทำจากไม้สักแบบบาน เปิดคู่ ทุกห้องมีช่องแสงเหนือประตู²⁴¹

1.7.3) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากความงามทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่งดงาม สมบูรณ์ ภายในเคยมีการพัฒนาให้เป็นหอประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย แต่ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งชาวจังหวัดเชียงรายและบุคคลภายนอก

²⁴¹ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษาและการพิมพ์, 2543, หน้า 152-154.

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น (เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติ และป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในศาลากลาง แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น)

1.7.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ด้วยประวัติศาสตร์และกิจกรรมในอดีตของสถานที่ เหมาะสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งของจังหวัดเชียงราย ในอนาคตควรมีการพัฒนาให้ภายในอาคารเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นประจำเมือง เล่าเรื่องราวเชียงรายในอดีต ผ่านจากนิทรรศการเล่าเรื่อง วิดีทัศน์ ซึ่งจะเป็นจุดหนึ่งในการนำเสนอเรื่องราวของสถานที่ต่างๆแบบภาพรวมของเมืองเชียงราย และสามารถใช้งานด้านหน้าอาคาร จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรม ในงานเทศกาลต่างๆได้ เช่น กิจกรรม “ช่วงคนเมือง “หรือ งานย้อนยุคต่างๆ

1.8) โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย

1.8.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

โรงพยาบาล โอเวอร์บรู๊ค สร้างในปี ค.ศ.1918 (พ.ศ.2461) ออกแบบและอำนวยการสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ.บริกส์ ในปัจจุบัน เป็นอาคารที่ในการรักษาประชาชน โดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial Style) รูปตัววีคือมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตก โดยบนหลังคายอดตึกได้สร้างหอร่มงั่วไว้ด้านบนเวลาคล้ายกับโบสถ์คริสต์จักรที่1 เวียงเชียงราย

1.8.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

อาคารอำนวยการ โรงพยาบาล โอเวอร์บรู๊คสร้างขึ้น โดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน อิฐทุกแผ่นทุกแนวที่ก่อขึ้นนั้น วางได้ระดับหยดน้ำเสมอกันหมดและรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล(Colonial Style) ผังเป็นรูปตัววี โดยมีมุขทางเข้าอาคารอยู่ที่มุมของตัววี ตัวอาคารเรียบง่าย เน้นความโปร่งสบาย ภายในอาคารมีการเชื่อมต่อกันทุกส่วน และมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตกมีระเบียงทั้งสองชั้น โดยเน้นพื้นที่ใช้งานเพื่อดูแลรักษาผู้ป่วย ตามแบบตะวันตกทั่วไป

โดยบนหลังคาศึกได้สร้างหอร่องไว้ตีบอเวลา โดยตีคดงกล่าวไม่ได้ใช้งานรักษาดูแลผู้ป่วย เช่นในอดีตแล้ว แต่ใช้ตึกเป็นสำนักงานอำนวยการของโรงพยาบาล²⁴²

1.8.3) สื่อการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริงด้วยความงามทางสถาปัตยกรรมแบบ โคลเนียล

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เนื่องด้วยโรงพยาบาล โอเวอร์บรูค มีประวัติศาสตร์พัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการทางการแพทย์ของเมืองเชียงราย ที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับการเข้ามาของกลุ่มชาวคริสต์ ที่ต่อมาได้กลายเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของเมืองเชียงราย ดังนั้นจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประวัติศาสตร์พัฒนาการที่น่าสนใจเหมาะสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในอนาคตควรมีการพัฒนาป้ายเล่าเรื่อง ตลอดไปจนการจัดทำป้ายนิทรรศการจัดแสดงภายในอาคาร สื่อ วิดีทัศน์ ตลอดจนในอนาคตควรมีการพัฒนาภายในอาคารให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการทางการแพทย์ในอดีตของเมืองเชียงรายที่มีนายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ ผู้นำวิวัฒนาการทางการแพทย์ตะวันตกเข้ามารักษาในเมืองเชียงรายเป็นท่านแรก ตลอดไปจนการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับกลุ่มชาวคริสต์ ในเมืองเชียงราย เป็นการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตและผู้คนชาวเมืองเชียงรายที่มีความหลากหลาย เป็นการสะท้อนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่น่าสนใจ

1.8.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

ภายในอาคารอำนวยการ โรงพยาบาล โอเวอร์บรูค เชียงรายมีมุมอ่านหนังสือ สำหรับผู้ป่วยที่มารอพบแพทย์ กิจกรรมครบรอบสถาปนาการสร้างโรงพยาบาล

²⁴² สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 199-201.

1.9) โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย

1.9.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ.2457 ออกแบบและอำนวยการสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ บริกส์ (William A. Briggs) อาคาร โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงรายสร้างขึ้น โดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบ โคลโลเนียล(Colonial Style) คือมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตกรวมกับอาคารแบบท้องถิ่น จุดเด่นมีระฆังอยู่เหนือหลังคา และเพื่อเผยแพร่และเป็นที่ประกอบศาสนพิธี ของคริสต์ศาสนิกชน เรื่องมาจวบจนปัจจุบัน

1.9.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

โบสถ์นี้มีแผนผังอาคารเป็นรูปกางเขน แบ่งการใช้งานเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนห้องโถงหลัก สำหรับประกอบพิธีกรรม ส่วนปีกทั้งสองข้างของอาคาร ทำเป็นชั้นลอย ที่ได้แนวพื้นชั้นลอยนี้ทำอาเขต เป็นซุ้ม โถงก่ออิฐถือปูนข้างละ 3 ซุ้ม ที่มุขด้านหน้าและด้านข้างก่อเป็นเสาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ 4 ต้นเพื่อรองรับแผงหน้าจั่วที่เป็นแผ่นไม้ตีซ้อนเกล็ด ตรงกลางของแผงหน้าจั่วทำช่องหน้าต่างปิดเปิดได้ และที่เหนือหลังคาทางเข้าด้านหน้ามีหอคอยโถงสี่เหลี่ยมสำหรับแขวนระฆังที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของโบสถ์ โดยเฉพาะตรงกึ่งกลางด้านหน้าอาคารใต้หลังคาปีกนก มีป้ายในกรอบไม้ระบุชื่อคริสต์จักรที่ 1 เวียง เชียงราย ด้วยตัวอักษรแบบเก่าพร้อมสัญลักษณ์กางเขนสี่แฉกบนพื้นขาว โบสถ์นี้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและเทคนิคการก่อสร้างใกล้เคียงกับอาคารหลังแรกของโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค (ปัจจุบันใช้เป็นอาคารอำนวยการ) ที่ได้รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมแบบโคลโลเนียล²⁴³

1.9.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากความงามทางสถาปัตยกรรมแบบ โคลโลเนียล (Colonial Style) ตลอดจนไปจนสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวเมืองเชียงรายที่มีความหลากหลายในด้านพิธีกรรมความเชื่อ เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ป้ายแนะนำโบสถ์มีข้อความประวัติความเป็นมาการก่อตั้ง บอร์ดนิทรรศการ ภาพถ่ายโบสถ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

²⁴³ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย, จังหวัดเชียงราย, จังหวัดเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2555, หน้า 67-68.

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสาร แผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติ และป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายใน โบสถ์ แผนที่ หนังสือ นามชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น

1.9.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาทุกๆวันอาทิตย์เป็นประจำ ผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้จากพิธีกรรม ตลอดไปจนถึงกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญในเทศกาลต่างๆ การแสดงดนตรีของกลุ่มเผยแพร่ศาสนา การแสดงละครเกี่ยวกับศาสนาคริสต์

1.10) อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายนวิทยาคม

1.10.1) คุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายนวิทยาคมเป็นอาคารเก่าแก่ เป็นอาคารเป็นทรงยุโรปแบบโคโลเนียล ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์อย่างงดงามเปิดทำการเมื่อ พ.ศ. 2470²⁴⁴ ดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารีอเมริกัน เพรสไบทีเรียนที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์เตียน ในจังหวัดเชียงรายนยุคนั้น

1.10.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ

เป็นอาคาร 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน มีเฉลียงยื่นออกมา เฉลียงของชั้น 2 มีลูกกรงคอนกรีต ระหว่างหัวเสาประดับปูนปั้นกวางสิงห์ทุกเสา เป็นเอกลักษณ์รูปแบบตะวันตก ผสมแบบท้องถิ่น หลังคาด้านข้างเป็นแบบปั้นหยา หน้าจั่วไม่มีช่องลม

²⁴⁴ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงรายน : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543, หน้า 199-201.

1.10.3) สื่อของการเรียนรู้

(1) สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริงและ เอกสารแนะนำ โรงเรียน และคู่มือนักเรียน ที่มีบรรยายอาคารเก่าแก่หลังนี้

(2) สื่อการเรียนรู้ที่ควรปรับปรุงและจัดทำเพิ่ม

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรมีการจัดทำหรือสร้างสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เอกสารแผ่นพับ ป้ายความรู้ประวัติ และป้ายความรู้ตามจุดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในโรงเรียน แผนที่ หนังสือนำชม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ วิดีโอ ซีดี ที่บรรยายเฉพาะอาคารหลังนี้ เป็นต้นในอนาคตควรมีการพัฒนาภายในอาคารส่วนหนึ่งให้เป็นมูมนิทรรศการนำเสนอเกี่ยวกับ คุณค่าทางสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของโรงเรียนซึ่งเกิดขึ้นมาจากการร่วมกลุ่มของชาวคริสตจักร ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ต่างๆ ในเมืองเชียงรายได้สัมพันธ์กันในด้านศาสนา คือ โบสถ์ โรงพยาบาล และ โรงเรียน ทำให้เห็นถึงการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวในเมืองเชียงรายได้เห็นถึงความหลากหลายของผู้คนและวิถีชีวิต

1.10.4) กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

กิจกรรมการทำบุญอาคารเรียนทำเป็นประจำทุกปี กิจกรรมวันครบรอบการก่อตั้งโรงเรียน กิจกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์ เช่น วันคริสต์มาส และวันขึ้นปีใหม่

2) องค์ความรู้และการจัดการเส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย

2.1) องค์ความรู้ในเส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย

จากข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายที่ได้ศึกษาในหัวข้อ 1 ที่ผ่านมา สามารถสรุปองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย ที่สะท้อนผ่านแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีหลักฐานเหลืออยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงราย ได้ดังนี้

2.1.1) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุคต้น

ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุคต้น โดยทั่วไปมีลักษณะเป็น ศิลปะล้านนายุคต้น กล่าวคือ ภายหลังจากที่พญามังรายได้สถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้น โดยการยึด ครองแคว้นหริภุญชัยและสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานีอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ได้ทรงยอมรับและสืบทอดอารยธรรมทางศาสนาจากหริภุญชัยไว้ และให้เผยแพร่ในราชอาณาจักรของพระองค์ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่างานศิลปะที่เกี่ยวข้องใน พระพุทธศาสนาของล้านนายุคต้นจึงนำสืบทอดมาจากศิลปะแบบหริภุญชัยเป็นส่วนมาก ซึ่งมี ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลม เรียกว่า เจดีย์กลมแบบพื้นเมืองเชียงแสน หรือ เจดีย์ทรงกลมแบบ พื้นเมืองล้านนา²⁴⁵ ดังปรากฏหลักฐานในเส้นทางการเรียนรู้²⁴⁵ ได้แก่ เจดีย์ทรงปราสาทหลายองค์ใน เขตเทศบาลเมืองเชียงราย กู่พญาเม็งราย พระธาตุคอกยทอง เป็นต้น

2.1.2) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุครุ่งเรืองและเสื่อม

ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุครุ่งเรืองและเสื่อม โดยทั่วไป มีลักษณะเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะพุกามที่ได้มาพร้อมกับพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ นิการามัญ ศิลปะล้านนากับสุโขทัย เช่น เจดีย์ทรงดอกบัวตูมหรือพุ่มข้าวบิณฑ์ เจดีย์ทรงมณฑป พระพุทธรูปแบบเชียงแสนรุ่นสอง ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 20 มีการเข้ามาของนิกายสีหฬ ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงเวลานี้ ทำให้เกิดการสร้างวัดวาอารามและ ถาวรวัตถุเนื่องในพระศาสนาขึ้นเป็นอันมาก จึงปรากฏแบบแผนของศิลปะสุโขทัยและลังกา และการพัฒนาการของรูปทรงเจดีย์ในหลายๆ แบบ เช่น เจดีย์แบบทรงกลม ซึ่งเจดีย์ทรงกลมนี้มีลักษณะ คล้ายคลึงกับเจดีย์แบบพื้นเมืองล้านนา แต่จะต่างกันตรงที่มัลลยาณาต้องค้ำระฆังเป็นแบบบัวคว่ำ สามชั้นตามแบบสุโขทัย เป็นอิทธิพลของสุโขทัยที่มีต่อโบราณสถานล้านนาค่อนข้างชัดเจน ในช่วง พุทธศตวรรษที่ 21 นิยมสร้างเจดีย์ทรงกลมแบบเชียงใหม่ ซึ่งมีลักษณะฐานสูงชัน องค์กรระฆังเริ่มเล็ก ลงตามลำดับ เจดีย์ทรงปราสาทหรือเจดีย์สี่เหลี่ยมผสมทรงกลม มีลักษณะคล้ายคลึงกับเจดีย์แบบ ช้างล้อม แต่ไม่มีช้างประดับรอบฐาน เจดีย์แปดเหลี่ยมและเจดีย์แบบพิเศษ ที่มีลักษณะเป็นเรือนธาตุ กลมซึ่งมีซุ้มจะนำประดิษฐานพระพุทธรูปโดยรอบ ซ้อนกันเป็นชั้นๆ คล้ายถะของจีน ต่อมาได้

²⁴⁵ สุรพล คำวิบูลย์. ล้านนา: สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ: รุ่งอรุณพับลิชชิ่ง. 2552, หน้า 191-193.

พัฒนาการโดยเพิ่มจำนวนลวดบัวต้องกระฉ่งให้มากขึ้น องค์กระฆังเล็กและสั้นลงเป็นแบบแผนของท้องถิ่นมากขึ้น และนิยมสร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22²⁴⁶

ด้านปะติมากรรมนั้น ปรากฏว่าได้มีพระพุทธรูปสำคัญปรากฏขึ้นนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา คือ พระพุทธรูปสิหิงค์ และพระแก้วมรกต สะท้อนให้เห็นถึงอุดมคติและการให้ความสำคัญต่อพระพุทธรูปศาสนาที่มาจากลังกา และกษัตริย์ล้านนาได้ทรงสร้างพระพุทธรูปสำคัญๆ ขึ้นหลายองค์ เช่น พระพุทธรูปเชียงแสนรุ่นแรก ในพุทธศตวรรษที่ 21 มีการสร้างพระพุทธรูปแบบล้านช้าง การสร้างพระพุทธรูปสลักหินพะเยาของสกุลช่างพะเยา

หลักฐานที่ปรากฏในเส้นทางการเรียนรู้ ได้แก่ พระแก้วมรกต เจดีย์วัดพระแก้ว พระพุทธรูปสิหิงค์ เจดีย์วัดพระสิงห์ เจดีย์วัดกลางเวียง เจดีย์วัดเจ็ดยอด พระประธาน วัดเจ็ดยอด เจดีย์ช้างมูบ วัดมิ่งเมือง เป็นต้น

สำหรับศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุคก่อนนั้น ล้านนาภายใต้การยึดครองของพม่านับตั้งแต่ พ.ศ. 2101 เป็นต้นมา มีแต่ความวุ่นวายและไม่เรียบร้อยอยู่ในบ้านเมืองมาโดยตลอด การสร้างสรรครูปแบบใหม่ในงานศิลปะแทบไม่มีปรากฏ แต่เกิดงานศิลปกรรมแบบท้องถิ่น คือ การสร้างพระพุทธรูปด้วยไม้ และการเลียนแบบศิลปกรรมพม่า คือ การสร้างวัดทุกวัดต้องมีเสาศิงห์และก่อรูปสิงห์ไว้ที่วัดหรือตามเจดีย์²⁴⁷

2.1.3) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุคฟื้นฟู

ดินแดนล้านนาได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งในราวตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ในช่วงต้นๆ ของการฟื้นฟูบ้านเมืองนั้น อาจกล่าวได้ว่าพัฒนาการของงานศิลปะแบบใหม่ๆ นั้น แทบไม่มีปรากฏเลย เนื่องจากยังมีความจำเป็นต้องบูรณะบ้านเมืองซึ่งมีทั้งป้อม ประตู คูเมือง กำแพง และหอระฆัง เพื่อเป็นแนวป้องกันศึกสงคราม และยังคงบูรณะวัดวาอารามที่ร้างไปให้กลับคืนสภาพเหมือนเดิม อย่างไรก็ตามต้นพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา แบบแผนทางสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะวิหารที่สร้างขึ้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการรับเอาแบบแผนวิหารที่มีแผนผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่ย่อเก็จตามลักษณะภาคกลางเข้ามาแทนที่ และขณะเดียวกันศิลปะแบบพม่าก็เข้ามาแพร่หลาย เนื่องจากการบูรณะซ่อมแซมได้ใช้ช่างฝีมือพม่าโดยตรง ทำให้ทรวดทรง การทำลวดลายประดับตกแต่งเป็นศิลปะแบบพม่า การสร้างพระพุทธรูปมีลักษณะเช่นเดียวกับพระพุทธรูปในศิลปรัตนโกสินทร์ ต่อมาราวกลางพุทธศตวรรษที่ 25 ล้านนาได้ถูกยกเลิกจากประเทศราชมาเป็นมณฑล

²⁴⁶ สุรพล คำริห์กุล. ล้านนา: สิ่งแวดล้อม สังคม และ วัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ: รุ่งอรุณพับลิชชิ่ง. 2552, หน้า 194-211.

²⁴⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 212-215.

พ่ายแพ้ อันเป็นส่วนหนึ่งของสยามประเทศ ฐานะทางเศรษฐกิจของเมืองต่างๆ พื้นตัวขึ้น ทำให้งานศิลปกรรมเจริญขึ้นด้วย มีการสร้างพระพุทธรูปและสิ่งของถวายพระต่างๆ ด้วยวัสดุมีค่าด้วยฝีมือประณีต ครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 25 มีการเปลี่ยนแปลงไป การสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อพระศาสนาลดน้อยลง คุณค่าของศิลปะประเพณีซึ่งขึ้นอยู่กับความศรัทธาจึงน้อยตามไปด้วย²⁴⁸ รวมไปถึงสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ที่เข้ามาพร้อมกับการเผยแพร่ศาสนาในเมืองเชียงราย หลักฐานที่ปรากฏในเส้นทางการเรียนรู้ ได้แก่ ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงราย อาคารอำนวยการโรงพยาบาล โอเวอร์บรู๊คเชียงราย โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม เป็นต้น

2.2) การจัดการเส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย

รายการเส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงราย

ประกอบด้วยเส้นทางและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

จุดที่ 1 วัดพระธาตุจอมทอง พระธาตุคอกยจอมทอง และสะดือเมือง เรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายได้รู้เรื่อง ในอดีตเป็นที่ตั้งของสะดือเมืองเชียงราย ในการสร้างเมืองเชียงรายในปี พ.ศ. 1805²⁴⁹ ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ มีพระเจดีย์ที่มีความเก่าแก่ แต่โบราณกาล ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มีลักษณะเป็นเจดีย์ล้านนาแบบพุกาม วิหารแบบล้านนา และเสาสะดือเมืองที่สร้างตามแบบความเชื่อของชาวไทยลื้อ มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดพระธาตุจอมทองและคุณค่าทางศิลปะสถาปัตยกรรมได้จาก เอกสาร หนังสือของวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณด้านหน้าพระธาตุคอกยจอมทอง ซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา

จุดที่ 2 วัดพระสิงห์ พระพุทธสิงห์ วิหาร รอยพระพุทธรบาท เรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายฟื้นฟูเป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาลมีอายุเก่าแก่

²⁴⁸ สุรพล คำวิหัทธกุล. ล้านนา : สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ : รุ่งอรุณพับลิชชิ่ง. 2552, หน้า 215-218.

²⁴⁹ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรผู้ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษาและการพิมพ์, 2543, หน้า 3.

และเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ มีบานประตูใหญ่หน้าพระอุโบสถเป็นบานประตูไม้สักแกะสลักสะท้อนเรื่องราวปริศนาธาตุทั้ง 4 และพระพุทธรูปหินทรายปางมารวิชัยศิลปะล้านนาที่เก่าแก่คู่เมืองเชียงราย มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ สามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง และป้ายแนะนำสถานที่ที่ติดอยู่บริเวณภายในวัด เป็นป้ายข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัด

จุดที่ 3 วัดพระแก้ว พระเจดีย์ พระอารามหลวง พระพุทธรูป พระเจ้าล้านทอง วัดพระแก้วเป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาล และเคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตกว่า 45 ปี²⁵⁰ เป็นศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุคฟื้นฟูภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ พระอุโบสถ เก้าแก่ทรงเชียงแสน ภายในวิหาร ประดิษฐานพระเจ้าล้านทอง เป็นพระพุทธรูปสกุลศิลปะลพบุรีหล่อด้วยโลหะผสมสำริด มีความงดงาม พระเจดีย์เหลี่ยมแบบล้านนามีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือสามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดพระแก้วได้จากป้ายนำชม ป้ายให้ข้อมูลและเอกสารของวัดพระแก้ว ที่มีบริการไว้บริเวณทางเข้าวิหารนอกจากนั้นภายในวัดพระแก้วยังเคยมีการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ประจำวัด “โสมหลวงแสงแก้ว” ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดการองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของวัด มีการจัดแสดงโบราณวัตถุที่น่าสนใจ จากศักราชดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่าในอนาคต

จุดที่ 4 วัดกลางเวียงวิหารวัดกลางเวียง พระเจดีย์ สะดือเมืองเชียงราย เป็นวัดร้างที่ได้รับการบูรณะในสมัยยุคฟื้นฟูเมืองเชียงราย ราวพุทธศตวรรษที่ 24²⁵¹ จากการตรวจวัดผังเมืองใหม่ พบว่าวัดแห่งนี้อยู่ใจกลางเมืองพอดี จึงได้สถาปนาสะดือเวียง หรือ เสาหลักเมืองขึ้นเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุครุ่งเรือง ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ วิหารแบบล้านนา ไม้แกะสลัก ลงรักปิดทอง อย่างสวยงาม พระเจดีย์ล้านนาประยุกต์ และ สะดือเมือง มีเอกลักษณ์มีลักษณะคล้ายสถาปัตยกรรมเหมือนพิกทอง มียอดสูงขึ้นไป มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ สามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดและ

²⁵⁰ ประวัติวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย งานสมโภชสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ 19-21 มีนาคม 2533, หน้า 11.

²⁵¹ สุรพล คำวิฑูรย์กุล. ช่างเมืองและวัดหัวช่าง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 105.

คุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมได้จาก เอกสาร หนังสือของวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณภายในวิหาร ซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา

จุดที่ 5 วัดเจ็ดยอด วิหารวัดเจ็ดยอด เจดีย์เจ็ดยอด วัดเจ็ดยอดเป็นวัดสำคัญของชาวเมืองเชียงใหม่ จากหลักฐานการบันทึกของพระราชปัญญาโมลี วัดเจ็ดยอดสร้างในสมัย พ.ศ. 2387 รัชกาลที่ 3 พร้อมกับการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่²⁵² เรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงใหม่ยุครุ่งเรือง ภายในวัดมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา เจดีย์มีอายุสมัยประมาณ 169 ปี พระเจดีย์คล้ายแบบพุทธคยา จากเมืองพุกาม มาสร้างเป็นพระเจดีย์เจ็ดยอด มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือมาสารทเรียนรู้อได้จากสถานที่จริง ป้ายนำนำวัด ที่มีข้อมูลประวัติความเป็นมาของวัด และ ลำดับเจ้าอาวาส ทั้ง ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ ตั้งอยู่บริเวณด้านซ้ายของพระวิหาร

จุดที่ 6 วัดมิ่งเมือง วิหารวัดมิ่งเมือง เจดีย์ พระพุทธรูป พระศรีมิ่งเมือง บ่อน้ำข้างมูบวัดอยู่ใกล้ประตูป่าแดงอยู่ในเขตกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออก มีแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงใหม่ยุครุ่งเรือง ซึ่งเป็นวัดสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ จากการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ มีพระประธานนามว่า หลวงพ่อศรีมิ่งเมือง พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 เจดีย์และวิหารรูปแบบศิลปะแบบไทใหญ่ และมีบ่อน้ำข้างมูบ เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีเอกลักษณ์เป็นข้างมูบบนบ่อน้ำ มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือสามารถเรียนรู้เรื่องราวของวัดมิ่งเมืองและคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมได้จาก เอกสาร หนังสือของวัด ที่พิมพ์แจกสำหรับผู้เข้ามาเยี่ยมชมวัด แผ่นพับแนะนำวัด ตรงจุดบริเวณด้านในวิหาร ซึ่งเป็นจุดบริการข้อมูลสำหรับผู้เข้ามาศึกษา มีป้ายนิทรรศการ แสดงความเป็นมาของวัด บริเวณด้านซ้ายของพระวิหาร มีสื่อวีดิทัศน์การแสดงประวัติ การสร้างวัดมิ่งเมือง

จุดที่ 7 ศาลากลาง (หลังเก่า) จังหวัดเชียงใหม่เป็นอาคารเก่าแก่กว่า 113 ปี เปิดทำการเมื่อ พ.ศ. 2443 ในสมัยพระพลอาษาเป็นข้าหลวงเมืองเชียงใหม่เรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงใหม่ยุครุ่งเรือง ยุคการปกครองแบบสมบูรณาสิทธิราช เป็นอาคารเป็น

²⁵² ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, 2555, หน้า 57.

ทรงยุโรปแบบโคโลเนียล ดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารี ชาวอเมริกันมีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือ สามารถเรียนรู้ได้จากความงามทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่งดงามสมบูรณ์ภายในมีการพัฒนาให้เป็นหอประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย และประวัตินิการก่อสร้างของอาคารหนังสือ แนะนำสถานที่สำคัญในจังหวัดเชียงราย

จุดที่ 8 อาคารอำนวยการ โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คเชียงราย โรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊คสร้างในปี พ.ศ. 2451 เรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุครุ่งเรือง โดยออกแบบและอำนวยการสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ ในปัจจุบัน เป็นอาคารที่ในการรักษาประชาชนโดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบยุโรปโคโลเนียล (Colonial Style) ตัวอาคารเป็นรูปตัววีคือมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตก โดยบนหลังคายอดตึกได้สร้างหอรฆังไว้ตีบอกเวลา คล้ายกับ โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย และตึกดังกล่าวได้รับรางวัล “อาคารอนุรักษ์ดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2537” มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริงด้วยความงามทางสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล

จุดที่ 9 โบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เวียงเชียงราย โบสถ์เก่าแก่อายุกว่า 100 ปีสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ.2457 ออกแบบและอำนวยการสร้างโดย นายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ (William A. Briggs)²⁵³ เรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุครุ่งเรือง ซึ่งเป็นอาคารโบสถ์ที่สร้างขึ้นโดยมีรูปแบบก่ออิฐถือปูน รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบยุโรปโคโลเนียล (Colonial Style) คือมีองค์ประกอบอาคารที่ใช้รูปแบบตะวันตกรวมกับอาคารแบบท้องถิ่น จุดเด่นมีระฆังอยู่เหนือหลังคาและ สัญลักษณ์ไม้กางเขนสีแดงบนพื้นขาว ให้ความรู้สึกสง่างามแบบเรียบง่ายปัจจุบันเป็นที่เผยแพร่และเป็นที่ประกอบศาสนพิธี ของคริสต์ศาสนิกชน มีสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ในปัจจุบัน คือสามารถเรียนรู้ได้จากความงามทางสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล(Colonial Style) ตลอดไปจนสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวเมืองเชียงรายที่มีความหลากหลายในด้านพิธีกรรมความ

²⁵³ สถาบันราชภัฏเชียงราย. โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา. เชียงรายใน 100 ปีที่ล่วงแล้ว / โครงการสนับสนุนการเพิ่มวุฒิของบุคลากรสู่ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย : สยามโฆษณาและการพิมพ์, 2543 หน้า 139.

เชื้อ เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ป้ายแนะนำโบสถ์ มีข้อความประวัติความเป็นมาการก่อตั้ง
บอร์คนิทรศการ ภาพถ่ายโบสถ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

จุดที่ 10 อาคารศรีวิทยา โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม อาคารศรีวิทยา โรงเรียน
เชียงรายวิทยาคมเป็นอาคารเก่าแก่ เรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงรายยุครุ่งเรือง
เป็นอาคารเป็นทรงยุโรปแบบโคโลเนียล ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์อย่างงดงามเปิดทำการเมื่อ พ.ศ.
2470 ในสมัยพระพลอาษาเป็นข้าหลวงเมืองเชียงราย²⁵⁴ ดำเนินการออกแบบและควบคุมการ
ก่อสร้าง โดย นายแพทย์ วิลเลียม เอ. บริกส์ แพทย์ชาวอเมริกัน ในนามคณะมิชชันนารีอเมริกัน
เพรสไบทีเรียนที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ใน จังหวัดเชียงรายในยุคนั้น มีสื่อที่สามารถเรียนรู้
ได้ในปัจจุบัน คือสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง เอกสารแนะนำโรงเรียน และคู่มือนักเรียน ที่มี
บรรยายอาคารเก่าแก่แห่งนี้

แผนที่ 3 เส้นทางการเรียนรู้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเมืองเชียงราย

²⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 212.